

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

ved Forfatteren til bemeldte Skrifter [Joh.
Clem. Tode].

Titel | Title:

Dramatiske Tillæg til Museum og Hertha, Kritik
og Antikritik, fra d. 19. Dec. 1788 til 5. Aug.
1789

Udgivet år og sted | Publication time and place: København : Johan Friderich Morthorst, 1789

Fysiske størrelse | Physical extent:

[VI], 280 s.

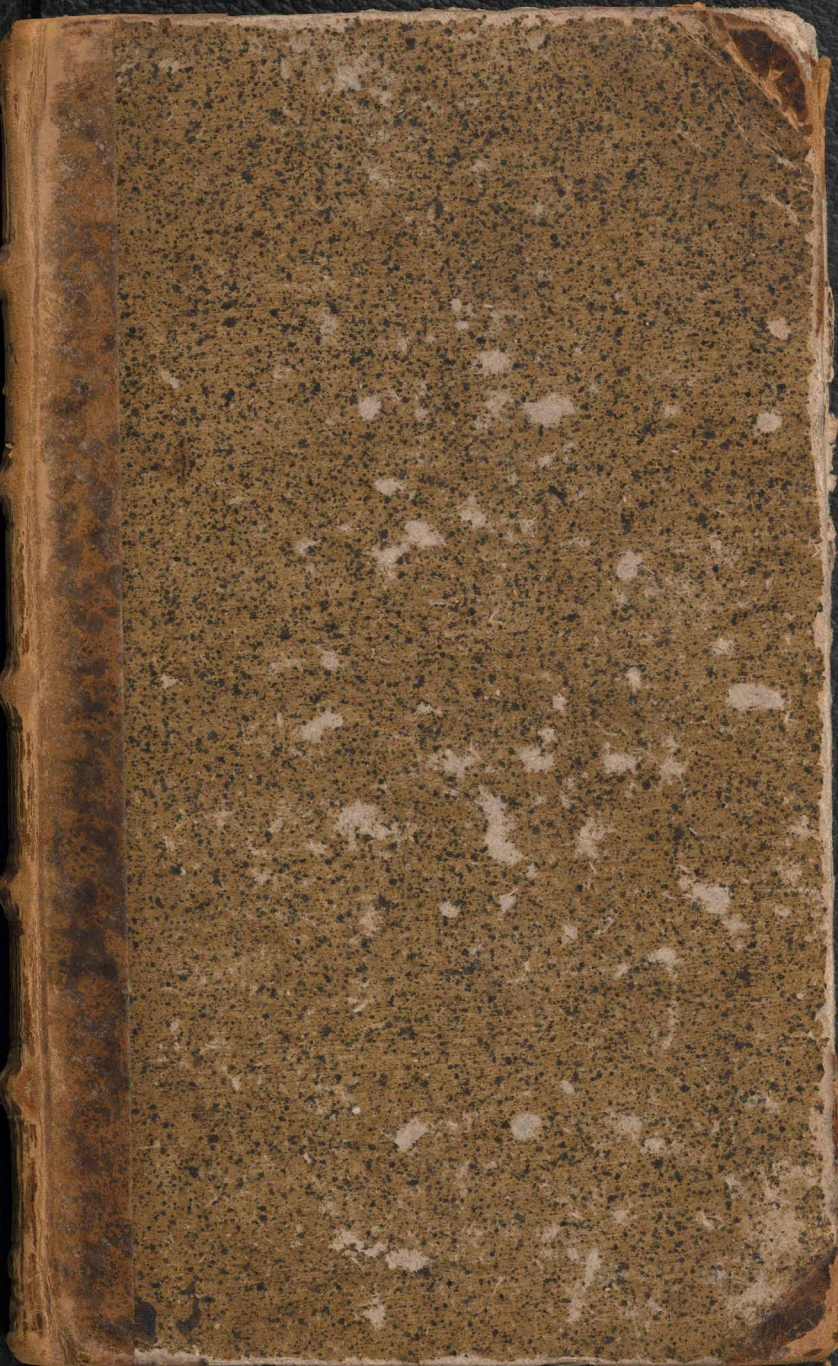
DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

17-47-80

Det Kgl. Bibliotek

130025451970

Journal of the

Department of the Interior

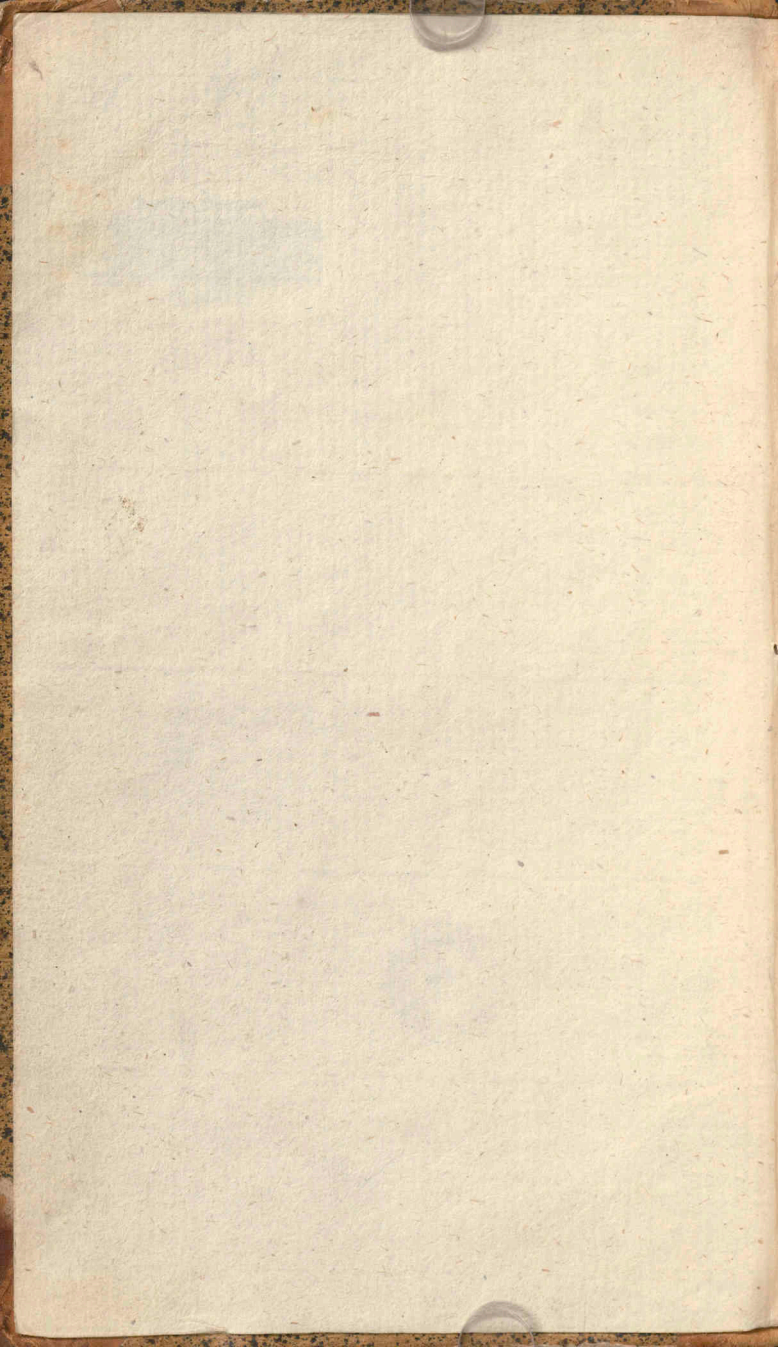
Geological Survey

Washington, D.C.

1880

Volume 1

Part 1

Dramatiske Tillæg

til

Museum og Hertha,

Kritik og Antikritik,

fra

den 19 Dec. 1788 til 5 August 1789

ved

Forfatteren til bemeldte Skrifter.

K i ø b e n h a v n, 1789.

Trykt og i Forlag hos Johan Friderich Morthorst
i Pilestræde No. 11. Utr. B.

Stammes

der

der

der

der

der

der

I n d h o l d.

Smaa Artikler.

- Indledning S. 1
Roller, som gjøre Skuespilleren Vere, 16
Publikums Ustadighed, 25
Elevens bedste Dannelsse, 40
Dandsens Nytte til samme Viemed, 41
For megen Konst, 47
Om Syngestykker ere Skuespil? 49
Om Skuespillerens Stilling, 62:65
Autors Adkomst til at skrive om Dramatiken, 65
Om Melodramer, 70
Forstaaelig Udtale en Hoveddyd ved et Skuespil, 81
Lady Kitty Crocodile, 91—108—123
Om Dækkernes Mængde paa den danske Skue-
plads, 103
Bifald betragtet som Douceur og Betaling, 105, 121
Feil imod Illusionen, 137
Om Holger Danske, 168, 179—185

- Perspektiven fordrer Smaaafolk i Balletter, 160
 Brev til Autor om Operen, 169
 Theaterkarakterens Adkomst til Agtelse, 199—210
 Den londonfke Opers Kostbarhed, 201—230
 Theaternyt fra Paris, 202, 221, 260
 Dramatiske Tanker, 206
 Den skinsyge Kones Oversættelse, 207, 217
 Imod Rixdalersedlens Hændelser, 223
 Eens Idee hos Gay og Holberg, 225
 Grevinde Almariva's Scene med Cherubin, 227
 Hr. Preislers Bemærkninger, 229, 231, 233
 Trostak skulder Skuespilleren Autor, 232
 Michel og Mette, 235, 253, 270
 Dramatiske Rimeligheder, 249
 Hatte paa Theatret, 250
 Kullende Senge, 251
 Theaternyt fra London, 261, 272
 Om en Komedies Opførelse ved en høitidelig Leiligh:
 hed beviser dens Fortrin, 263
 Om Rabbe's Udgave af Holbergs Komedier, 265
 Lysning i Parterre, 268
 Hatte i Pladsloger, 280
 Den styggeste Plet i en Originalkomedie, 272
 Auctorens Udfordring, 275
 Det letteste for en dramatisk Autor, 277
 Om de dramatiske Samlinger, 278
 Afsted, 278.

Stykker, som bedømmes, eller
forteligen omtales.

- Alin, 176, 184
Ariadne, 70
Armida, 175
Balders Død, 165, 176, 184, 197
Barberer af Sevilla, 7, 39, 199
Barselstuen, 138, 225
Beverley, 186
Bussemanden, 67, 199, 215
Bødkeren, 165
Caliste, 186
Deserteuren af sønlig Kiærlighed, 148
Elleve Junius, 165
Emilia Galotti, 211
Faderen, 161
Seen Urgele, 184, 189
Figaro's Giftermaal, 211, 216, 227
Forliebte Haandværksfolk, 164
Forlorne Søn, 146
Gavmilde Testament, 146
Gnieren, 14, 212
Holger Danske, 152, 168, 179, 215
Hververne, 105
Kora, 17, 188
Crispin Doctor, 147
Landsbyepigen, 165
Medea, 19, 28, 34, 70, 231
Minna, 212

Tanine, 89
Orpheus, 33
Kun 6 Retter, 165
Ringen, 165, 186
Samnitiske Egteskaber,
Skinsyge Kone, 208
Skønne Arsene, 184, 189
Skotlænderinden, 11, 15, 103
Slenzheim, 39, 165
Speofficererne, 67, 165
Solyman den Anden, 158
Sophie Brauner, 174
Stundesløse, 138
Tartuffe, 211
De tre Forpagtere, 165
De to Gierige, 148, 165
De tre Ønster, 161
Trophonii Gule, 33
Ugudelige, 147, 189, 199
Ulysses von Ithaca, 149, 229
Unge Darbye, 174
Værdige Fader, 39
Zemire og Azor, 184
Egteskabs Dievelen, 213.

Autorer, Componister, Skuespillere og
Dandsere, som omtales.

- Jfr. Nadslev, 18, 165
Hr. Arens, 6
Jfr. Alstrup, 107, 122, 166
Hr. Baggesen, 152
Jfr. Biel, 174
Mad. Biørn, 38, 157
Hr. Clementin, 65
— Due, 7, 9, 16
— Elsberg, 8, 16, 18, 122, 166
Jfr. Fredelund, 103
Hr. Frydendal, 18
— Giellstrup, 15
Mad. Giellstrup, 121, 140
Hr. Geiberg, 58, 216
— Solberg, 105
Hr. Hortulan, 65
— Jansen, 158
Jfr. Jensen, 38
Hr. Kemp, 122, 144, 147
— Knudsen, 144
Mad. Knudsen, 144, 166, 167
Hr. Kunzen, 152
— Røhne, 161, 163
Mr. Latoue, 62
Jfr. Laurentius, 12, 52, 74, 84, 87, 89

Hr. Lessing, 57
— Londeman, 65, 146
Mad. Linkwicz, 65
— Lund, 66
Jfr. Northorst, 157
Hr. Musted, 17, 122, 140, 152, 159, 165
Jfr. Møller, 17, 19, 154
— Petrejus, 66
Hr. Preisler, 14, 17, 122, 168
Mad. Preisler, 17, 18, 58, 155
Hr. Prenzlou, 66
— Rahbek, 1, 18, 19, 49, 53, 74, 86
103, 147, 166, 170, 199, 208, 217
— Rose, 66, 140
Mad. Rose, 66, 140
Hr. Rosing, 15, 18, 19, 107, 122, 140, 157
Mad. Rosing, 30, 37, 38, 39
— Reerslew, 66
Hr. Saabye, 17, 18, 157
Jfr. Smith, 34
Hr. Schwarz, 15, 16, 122, 140, 144, 147,
150, 164, 217
Jfr. Stuart, 38, 157
Hr. Thaarup, 185
Frue Walther, 27, 155
Jfr. Winter, 34
Hr. Ørsted, 66.

Dramatiske Tillæg

til

Museum og Kritik og Antikritik.

No. I.

Pleas'd to commend, yet not afraid to blame.

POPE.

I de Ugeblade, som Forfatteren til det nærværende forhen har skreven, saavelsom i Kritik og Antikritik, har han ved givne Leiligheder sagt sin Mening om adskilligt, nye Stykker og Balletter, Debutanter og ældre Skuespillere angaaende. Fornemmeligt er dette mest skeet i Anledning af hvad Hr. Rahbek, som Dramaturg, har skreven; deels fordi denne Dramaturg saa tit sælber Domme, som ikke bør staae ved Magt; deels fordi det strider imod Publikums Ret, Sandheds Fremme, Dramaturgiens Lære, og mange særskilte Personers, Skuespillers saavelsom Autorers Betrygning, at der ikkun sidder een Mand paa Dommersædet.

Denne Dramaturg har aabenbar tilstaaet, at han er en Ven af nogle Skuespillere, og at han ikke bedømmer dem fordi han er en Ven af dem. Han laster derimod dem, som ikke have den Lykke at være hans Venner, og han gjør sig ingen Betænkning over i hvad Tone han laster.

Man maa tilstaae, at han ikke kan andet. Han staaer med nogle theatraliske Personer i den venstabeligste, den fortroligste Omgængelse. I hvor anstændig og uskyldig denne Fortrolighed end er i hver moralsk Hensigt; saa er den dog utilladelig for ham, som Dramaturg. Dette Vensteband binder hans Hænder, om det end ikke blinder hans Øine. Den gyldne Regel

Nulli te facias nimis sodalem:

Gaudebis minus, at minus dolebis,

bør den dramatiske Kunstidomme mest have for Øinene. Han kan gierne være en Ven af dem han vil bedømme, men han maa ikke være det mere af den ene, end af den anden. Han kan gierne strøe sin Virak for denne og hiin; men aldrig ubetinget, aldrig som for en engang antagen Helgen. Han maae aldrig ansee Auktorer, Skuespillere, Dandsere som Gaarde og Huse, hvis Præmie til Brandkassen engang er forfalden: fordi en theatralisk Person i endeel Aar har ofte, ja lad os end sætte, ikke tilstaae, ideligen vundet Bifald, bør den ikke betragtes som den, der ikke mere kan feile. Vil han ophøiese en over alle de andre, saa lad det skee paa Vers: Poesien har store Friheder. Om det sande Verdie en Talent har, kunne der være stridige Meninger; men om en Prix d'affection lader sig ikke disputere. Digterens Løvsang fornærmer aldrig saa meget, som Dommerens Prosa.

Er det anstødeligt for alle Veltænkende, nedslaaende for saa mange Skuespillere og tilskudende dramatiske Forfattere, og skadeligt for Konsten selv, naar en Mand, som undertiden foretrækker Venskab for Ret og Sandhed, er den eneste Dommer i det theatraliske Sag; saa er det en Pligt for enhver, som i mindste Maade finder sig kaldet dertil, at bede denne Dommer gaae fra Dommersædet ned i Skranferne, at opfordre Publikum selv til at dømme og til ikke længere at taale, at en enkelt Mand og hans Vennekreds misbruger dets Navn og dets Rettighed.

Jeg har hidtil gjort endeel Skuespilyndere opmærksomme paa Feil, som Hr. Rahbek undertiden falder til; men det er skeet i Blade, som ikke læses af saa mange, som jeg kunde ønske, da de samme Blade indeholde saa meget andet, i hvilket det som angaaer det Theatraliske, saa at sige, bliver fort, altsaa ikke giver sin sande Virkning.

Vaade for denne Marsags og for de gode Mænds Skyld, som sige, at jeg maae tage det Dramatiske med til Hielp, for at fylde dem med, skal jeg for Fremtiden skrive ex professo en Theaterkritik, som ene og allene skal indskrænke sig til det, der kan interessere Skuespilyndere, dramatiske Auctorer, og Skuespillere.

Det som i disse Blade siges om vore Auctorer og Skuespillere, skal aldrig udarte den overdrevene,

den udelukkende Berømmelse, som ikkun tiener til at gjøre de ophøjede Personer mindre aarvaagne i deres Forhold, mindre elskede af deres Medarbeidere; allermindst til de bittre Debroidelser, der have de skadeligste Følger for den saaledes fornærmede Persons Talent, ja vel ogsaa for dens Kredit i Publikum.

Saa tilladt det er at rette den Autor og den Kunstdommer, som man troer har feilet, saa uædelt, saa grusomt, saa nedrigt er det at kaste sine Spyde fra den Høide, man har svinget sig op paa, ned paa Personer, der ere værgeløse imod saadan en Kritik i fuld Harnisk. En Autor og en Recensent kan forsvare sig; men hvad skal den Skuespiller, den Skuespillerinde gjøre, som seer sig angreben og fældet af een som har alle Fordele paa sin Side, som sidder paa saa rædsom en Stridshest, som for Ex. Minerva, og har en Hærskare af Tilhængere i Hælene? Kunne de Forurettede, de Nedrevne, de Forhaanede forsvare sig med Pennen? Kunne de klage, og faae Sagen undersøgt? Kunne de lade Apologier indrykke i Aviserne uden at gjøre Ont værre?

Nei, den maae lade denne Dadel, denne Spot hvile paa sig: lykkelig endda, naar ikke en anden lægger sit Had med paa Bægten!

Fortiener nogen Dadel, saa bør man ikke holde denne Røttelse tilbage; men den maae blandes med Høflighed, og ledsages af alt hvad der kan gjøre Da-

del taalelig, om ikke behagelig. Det Noesværdige maae staae ved Siden af den lille Feil man fremstiller: og hvo er vel den Skuespiller, som ikke skulde være nogen Noes værd? De parisiske Theaterdommere ere mærkværdige i denne Henseende: den Politesse, som er een af deres Nationalsdyder, karakteriserer deres Kritik. Dog, man kan have været i Paris, og endda ikke have lært den ædle Kunst, at indfløde Sandhed. En berømt Mand har sagt, at Sandhed er den eneste Pige, man ikke nok gad seet nøgen. Men at kaste det rette Slør paa denne Gratie, er Konsten.

Det var taabeligt at ville forpligte sig til enhver Feils Rettelse. Der ere visse smaa Forseelsser, der høre til de

Maculis, quas aut incuria fudit

Aut humana parum cavit natura.

Disse at gjøre Ophævelser over var ubilligt. Ikkunde som viser, at en Skuespiller misforstaaer Autor, at han feiler af en Bildfarelse, eller (som dog vel ikke saa let hendes), at han foragter sin Rolle, for ikke at sige tilfidesætter hvad han skylder Publikum, ikkunde bør vises og rettes.

Den Konstdommer, som opsnapper hine smaa tilfældige Feil, og puster dem op som en Sæbeboble, ligner en ung forhippet Insektfanger, der altid løber med sin Klemme, sin Net og sine Knappenaale i

Lommen, og troer han giver en stor Deel til Naturhistoriens Udvidelse ved at fange en Vug.

Saaledes have vi for et Par Uger siden læst, at Hr. Arens skal have stødt an i sin Rolle, som Harpagon, og dette græffelige Anstød har næsten bevæget Konstdammerens Indvolde. Adskillige upartiske Vidner have ikke hørt dette Anstød. Det er høist urimeligt, at Skuespiller til en Grad, som fortiente offentlig Dadel, skulde være skidesløs i at lære en Rolle, som han har spillet saa mangen en Gang, og som er een af hans Triumphroller. Om nu og en tilfældig Marsag var Skyld i, at saadant et lille Anstød en enkelt lille Gang var indløbet, var det da værd at gjøre saa meget af?

Men da intet Sted er angivet, hvori Manden skal have stødt an, saa maae man ansee denne Erindring for et af de kritiske Nap, som undertiden gives allene for at det skal lade ligesom man saae grumme grant.

Smertelig er sig en Vebreidelse, naar den Konstdommer, der er gradfærdig ved saadan en lille bitte Feil, han troer at være bleven vaer i den ene Skuespillers Hukommelse, aldrig taler om de store Rifter, der ere i andres Memoria: Rifter, som stundom ere saa store, at det hele Stykke er nær ved at falde igiennem Gabet.

En anden saadan udspilet Feil skal jeg tale om i næste Nummer.

Min Agt er aldeles ikke at opholde mig ved flige Smaating, som om de kunde have de alvorligste Følger: saaledes at hænge i dramatiske Mikroogier, er den sikkerste Maade at spille sin Kredit, og lukke de Hierter for sig, som man dog bør søge Indgang i, naar man skriver, som man bør, til sand Nytte.

Overalt kan jeg ikke forpligte mig til mere, end at sige mine Tanker om eet og andet i Stykkerne og Spillet. Min Tid tillader det ikke: den som jeg kan skienke Thalia er for knap, endskiønt det er den eneste Adspredelse jeg har imellem mangehaande Arbeide.

*

*

*

Hr. Due debuterede tredie Gang som Grev Almaviva i Barberen af Sevilla. Sandhed fordrer at tilstaae, denne Rolle uagtet den roesværdige Flid han anvendte, var for svær for ham. Den Almaviva, som skal staae ved Siden af saadan en Sigaro, maae være mere øvet i en saa fin Karakter. Hr. Elsberg har i saa lang en Tid viist sig paa en udmærkende Maade i denne Rolle, og den Fornøielse han deri saa ofte har opvaakt, er i alt for frisk Minde, at ikke en Sammenligning skulde skee, som altid vil falde ud til Hr. Elsbergs Fordeel. — I Særdeleshed kan jeg ikke lade ubemærket, at Hr Due talte for ofte

med den hos ham karakteristiske Hurtighed, da han forestillede den fulde Dragon. Det som en Skuespiller mest bør beslitte sig paa, naar han vil spille en fuld Mand, er en langsom afbrudt Tale. Det øvrige, saasom Hikken, Stammen, Famlen og Falden, er ikke saa nødvendig. Hans Stemme i den lille Sang var i mine Øren ganske behagelig. Dog ogsaa i denne Post har Hr. Elsberg en stor Fordeel, da han er musikalisk, og saa længe han synger med Douceur, altid høres af de Upartiske med des sandere Fornøielse, jo mere han bliver ved det Naturlige, Uspendte og Utvungne.

Smidlertid vil den mindre Lykke, Hr. Due gjorde i hiin vanskelige Rolle, ikke skade hans Kredit hos den Billigtænkende. Hvilken af vore Skuespillere vilde vel gjøre det saa got, som den der engang har vundet almindelig Bifald deri? Og hvilken af dem har aldrig vovet sig en lille bitte Smule over de Grændser Natur og Kunst havde tegnet for ham? Det forfærlige *In magnis voluisse sat est*, frister undertiden og Skuespillere, og man hører i denne ædle Drift ikke *Thalia*, som staaer i Coulissen, og raaber ogsaa paa *Latin: A velle ad posse non valet consequentia!*

Den 19 December 1788.

Dramatiske Tillæg

til

Museum og Kritik og Antikritik.

No. 2.

Where more is meant tha meets the ear,

MILTON.

Uf hvad i det Foregaaende er bleven sagt om Hr. Dues Debut som Almaviva, maae ingen slutte, at denne Skuespiller har ikke spillet sin Rolle got nok, til at vedligeholde det Haab mange med mig have fattet om ham, at han vilde vise sig med den meste Fordeel i Kavaleersaget. At han ikke spiller en enkelt Rolle som den Skuespiller, der glimrer i den, deraf følger ikke, at han ei skulde kunne fyldestgjøre Publikum i andre.

Man finder noget at maastræ i hans Levens Skabning: og, sandt at sige, nogle af dem som spille Kavalerer, have adskilligt forud for ham i denne Betragtning; men saa ere der ogsaa andre, som have vrist sig baade med og uden almindeligt Bifald i samme Sag, der ikke heller just have Aarsag til at takke Naturen for enhver Post, og hos nogle af hvilke den store Flid de anvende paa deres Aktion, kommer Publikum til at see bort over Dimensioner og Proportioner.

Manden vi tale om kan gjøre det samme. Lad ham vel studere sin Rolle, og nytte de Anlæg Naturen har skienket ham, saa kan han foragte dem, der maae tage Passeren til Hielp, for at maale og maale saa længe indtil de udcirkle en Qvart Tomme.

Den deilige Stemme og den tydelige Udtale han uimodsigeligen har, ere dog altid et Par af de største Fordele en Skuespiller kan ønske sig: den Fasthed han har i sine Repliker gjør ham Ere, og den mere til: end aftagende Mistillid til sit Pund, veed man ham visseligen Tak for.

*

*

*

Publikum paa Komædie ligner i visse Maader det franske Fruentimmer, som man læser om, at hun en Dag ikke kunde afflaae sin Elsker nogen Ting, men da han anden Aften vilde tage sig Friheder, og torde beraabe sig paa sin havte fuldstændige Lykke, spurgte ham ganske alvorlig: Men giver dette Dem Rettighed til saadan Familiaritæt? En Skuespiller kan nytte den gode Lune han finder Huset i, til at bruge Friheder, der forsøge den almindelige Moroe, og fremlokke den ene Gunst efter den anden, først Smil, saa Latter, derpaa Klap, derefter Bravo, og endeligen det dyrebare Non plus ultra, Bravo med Navn til. Han seer Parterret skienker hans Talent

en Hyrdetime: han kan, han maae forfølge sin Lykke. Men anden Aften maae han lade som han ikke var den, der kunde gjøre hvad han vilde. Han maae begunde med Respekt; mærker han, man vil ikke spørge, man vil ikke ud med mere Bisald end Rollen tilkommer: seer man alvorlig ud, naar han prøver paa en Smule dristig Spøg; saa gjør han bedst i at blive i sine Skranker. Næsten alting i Verden beroer paa Udfaldet: hvad der var himmelsk i Dag, er reent bandsat i Morgen.

*

*

●

Efter denne lille almindelige Erindring, som ikke skal sigte til een, men til flere, komme vi tilbage til Hr. Due. Han har nu og viist sig i adskillige Viroller, og for nogle Dagle siden spillet Lord Murray i Skotländerinden. Ogsaa heri lagde han for Dagen, hvor megen Umage han gjorde sig at vinde Publikums Bisald, og hvor uret de gjorde, der vilde raade ham til at gaae ud af dette Fag. Hans Verbødighed for sine rette Dommere hans Mistillid om sin Talents Modenhed er alt id at rose; dog var det at ønske, at han fattede mere Fortrolighed. Med for liden Tillid kan man ogsaa let falde til Feil: man kan let blive fold hvor man skal være varm, let stille sig ved sine Repliker som en Lectie, let glemme at give Ordene Bøgt paa de rette

Steder, at lade Stemmen stige og falde, at tale langsomt og hastigt, ligesom Omstændighederne i Rollen kræve.

Hr. Due har ingen Marsag mere til at lade nogen Frygt for strenge Dommere lægge mindste Vaand paa hans Spil og hans Declamation. Han er eengang indviet som den, Publikum gierne seer paa Theatret: han bør føle, at han ikke staaer der uden Kald, og uden grundet Haab om at befæstes i den eengang vundne Kredit: han kan være forvissset om, at flere, ja de fleste af hans Kolleger, have i Begyndelsen manglet eet og andet af hvad han selv ved sin Indtrædelse paa Banen mangler, ja eet og andet af hvad han for sin Deel ikke mangler. Han kan haabe alting af sin Flid, og af den Talent han allerede besidder. Han have derfor Mod, og give sig i alting den Tid, som den, der er vis paa at sees og høres med Fornøielse, kan give sig. Han gjør nu got; men han gjøre bedre, naar han vil, saa at sige, ret i Magelighed, udmale og nuancere sin Rolle, og tillige med os ret nyde hvert deiligt Træk Autor har lagt deri.

*

*

*

Med den sandeste Glæde har jeg seet Gonsfru Laurentius debutere tredie Gang. Med en behagelig Forundring har jeg bemærket den heldige

Glid hun havde anvendt, at fælle sig ved de Armbesvæggelser, der vist vilde nedreven alt hvad hendes smukke Figur, Stemme, Declamation havde kunnet opbygge. Det vare slet ikke mere de samme Arme, som i den første Debut gjorde en saa usordeclagtig Virkning. Hvorledes dermed er tilgaaen begriber jeg ikke. Naturlig maac den Opløsten og Medsalden af den høire Haand ved en ubevægelig Albue ikke have været hende: ellers var hun ikke saa snart bleven af med den. Hendes hele Aktion var meget bedre, og for en Begynder paa Danen upaaklagelig. Den der fra første til tredje Debut kan gjøre saa fiendelig en Fremgang, lader alting haabe. Og lad mig lægge til: med alt det Anlæg hun har til at blive en yndet Skuespillerinde, kan man nok skønne hun dog altid vil blive Naturen troe, hun dog aldrig vil blive ganske og aldeles en Konstens Datter, som ved det Studerede i hver Bevægelse, i hvert Ord og Tonesald, just tilintetgjør Illusionen, som hun ønsker at underholde.

Med et Bisald, som i Forhold til Tilskuerenes Tal, (Parterret var ikke fuldt), var overmaade betydeligt, og i alle Hensigter afgjørende, blev denne nye Skuespillerinde bedet være velkommen i Thalia's Tempel. Autor til disse Blade er den samme, som i No. 20 af det franske Ugeblad saa varmt har interesseret sig for hende: han er altsaa at undskyld, at

Han bevidner sin inderlige Glæde over den herlige Opmuntring Publikum har beæret hende med, ligesom det havde følt med hvilke Vanskeligheder hun har at stride. Men hvad har hun nu at frygte. da Publikum saa umistydneligen har tilkiendegivet, at det ynder hende?

*

*

*]

Vor fortiente Skuespiller, Hr. Preisler, iblant hvis Dyder Tienstagtighed ikke er den ringeste, gav ogsaa ved den sidst omtalte Debut en nye Prøve paa denne Dyd. I 24 Timer lærte han den anseelige Rolle, Gnierens Søn har, saa at Stykket kunde spilles, og Gmfrue Laurentius's tredie Debut gaae for sig. Saaledes har han mange Gange viist, at det er hans Lyst at tiene Skuespillere, Autorer og Skuepladsen.

Foruden de mange fremmede Roller han med største Beredvillighed har spillet, har han og gjort Regisseurs og Sousleurs Tieneste. Han anseer sin Pligt ikke som indskrænket til det Fag han staaer i; men som udstrakt til al den Evne han har: og denne Evne er stor. Frugten af hans Tienstvilighed, hans Artighed, hans Retssindighed, hans Redelighed, hans Usmittelighed af Misundelse og Rabale, er da og den sieldne Lykke, at være oprigtig agtet og elsket af det hele Theater.

Hvor er den Skueplads udenlands, som kan rose sig af at eie en saadan yndig Karakter, der gjør den hele Skuespillerstand saa megen Ære?

Man tænke ikke, at jeg her nok vil falde til den samme Skrøbelighed jeg har lastet hos en anden: at jeg gjør denne Skuespiller til min Helt, og derfor vil see igiennem Tingene med hans Feil. Nei, jeg skal ikke sjenke ham dem; men hvad kan jeg gjøre til om det vil vare længe inden nogen indløber, og om det som da endeligen engang indløber, er saa smaat og uselt, at det er ikke Umagen værd at tale om?

*

*

*

I Skotlanderinden spille Hr. Gieldstrup den ædle Rolle Freeport har. Hvorfor Hr. Schwarz, der ellers gierne er i Besiddelse af slige Karakterer, ikke har faaet denne, som er een af de fortreffeligste paa Theatret, begriber jeg ikke? Imidlertid gav Hr. Gieldstrup den (i mine Tanker) upaaklageligen, og viiste derved baade at han gierne kan vær Caricaturen foruden, hvor han ikke troer den vil gjøre en god Virkning, og at hans sande Fag indbefatter mere, end det Nogle i Publikum finde for got at indkøbe det til.

*

*

*

Et Ønske tør jeg yttre, hvis Opsyldelse ikke vilde bestemme mig. Dersom de Herrer Rosing

og Due kom til at spille *Toillingbrødrene*, skulde Illusionen aldrig have lidt mindre end da. Den Lighed disse to Skuespillere bære til hinanden i Udskilligt af det Udvoortes, er vist større end den imellem de *Herrer Schwarz* og *Elsberg*; men desforuden er der en anden Grund at haabe, man vilde ikke behøve at tage sine *Sandsfer* fangeu, for at troe det er *Toillingbrødre*.

En af de groveste *Bildfarelser*, som en Skuespiller kan lade sig blinde af, er denne, at der gives alt for smaa *Roller*, hvilke det er under hans *Bærdighed* at spille. Ingen *Rolle*, undtagen de *Tienere*, som melde en *Person*, bringe et *Brev*, er saa *stet*, at den ikke skulde give Skuespilleren *Leilighed* til at vise sig. *Store Roller*, hvori *Autor* ret har udviklet en *moerende* eller *elskvaerdig Karakter*, gjøre den *meste Lykke*. Men det *Bifald Afteuren* eller *Aktricen* deri høster, kommer egentligen ikkun *Autor* til. Skuespilleren har de fleste *Tider* allene den *negative Fortieneste*, at han ikke af *Banvare* eller med *Glid* har fordervet hvad der var *got*. Af *slige Roller* der spille sig *sels*; der behage næsten i enhver *Mund*; der gjør *Lykke* efterat de have været i *syv Personers Hænder*, kunde anføres en ganske *artig Deel*.

Den 24 December 1788.

Dramatiske Tillsæg

til

Museum og Kritik og Antikritik.

No. 3.

Rira bien qui rira le dernier.

Med Kora, denne herlige Oper, som alt mere og mere behager, og som viser at vort Publikum ikke vil give Monopolium til Thalia og Melpomene allene, men beholde sin Smag og sine Hænder frie, og ikke lade sig den Ret betage, at finde Behag i Afveerlinger, og at opmuntre Talenter i alle de Fag Theatret har, — med Kora sluttedes Skuepladsen for 1788.

Hvor uforligneligen denne blev spillet, viser det Misald Jomfru Møller og de Herrer Rosing og Saabye fik. Dog de der ikke havde den Lykke at faae saadant høirøstet Tegn paa almindelig Fornøielse, udmærkede sig ikke desmindre. Hr. Møstet bidrager ved den Værdighed i sin Figur, i sin Aktion, i sin Sang saa mangfoldige til at give dette Stykke det Opbyggende, det Henrykkende, det Høitidelige, som opløfter det over alle andre Syngestykker. Hr. og Mad. Preisler, og Jomfruene

Winter og Nadslew spille med al den Sandhed, som Illusionen kræver.

Hr. Saabye vedligeholdt den Noes, som han især i denne Oper ved det høist fordeelagtige Lys, hvori han sætter sin desuden saa yndge Figur, ved sin søde Sang, og ved det ukunstlede Edle han veed at give sit Epil, har vunden. Han forstaaer Poeten og Componisten; han besitter sig diensynligen at opnaae begges Diemed, og hans Evner svare til hans Attraae. Han vedblive i disse heldige Beskræbeller: han lade sig ikke anfægte af, at en Dramaturg af Profession hidtil saaielden har roest ham. Han betænke, at en Elsberg af denne Kunstdommer ligeledes yderligielden er bleven værdiget Opmuntring, og at en Frydendal, en Due af ham ere udelukkede af Kavaleerfaget: han overveie den Fatalitet, at ikke een i dette Fag, (undtagen Hr. Rosing; Hr. Preisler har intet vist Fag:) har Mandens varme Bifald, og han trøste sig med den gamle Sentents:

Solamen miseris socios habuisse malorum.

Da intet kunde være mere skadelig for den, der skal spille en Konges Rolle, end om han af nogen eensidig og vindskiev Dadel lod sig skramme indtil Tvungenhed og Vengstighed; saa har Hr. Saabye gjort vel i at tage Hr. Rahbeks Censur for hvad den er. Hvad Hr. S. har gjort til sit Epils Forbedring, det tør jeg sige er mere kommen af den

ganske naturlige Aarsag, at enhver god Skuespiller alt bedre og bedre indseer og føler sin Rolle, end af det Forsæt ikke at synde mere, efter at være sluppen af Dramaturgens Skriftestoel.

Hvor heldig Hr. Rosing var i den Umage han gav sig at gjøre sin Rolle saa interessant som mueligt, have mangfoldige Hænder manu propria testet.

Jomfru Møller fik dette Vidnesbyrd in triplo; hvad kunde jeg da endnu lægge til?

* * *

I Anledning af Medea's Forestilling paa Theatret er der indløben en Strid imellem Hr. Rahbek og mig. Aarsagen er denne:

Han har i Minerva for October kaldet Medea's Rolle Mad. Rosings Triumph. Dette har jeg i No. 47 af Kritik og Antikritik ikke villet (og kan endnu ikke indrømme). Af de Grunde jeg har anført bestrider Hr. R. ikkun een, nemlig: at jeg paastaer Medeas Hovedkarakter skal være Bildskab (Ferocia). Om mine andre Grunde, hvorfor denne Grund ikke kan være den omtalte herlige Skuespillerindes Seier, tier Hr. Rahbek ganske stille.

Den Autoritet jeg anfører paa at Medea's Karakter skal være vild, ere Horatius's bekiendte Ord: Sit Medea ferox.

At jeg anfører disse Ord, derover udlader
 Hr. N. sig saaledes: „Men har jeg ikke, vil Hr. N.
 „formodentlig indvende, anført Horatii Ord?
 „Hr. Nec. forlade mig, han forekommer mig her
 „med sin Horats, som Blisfil der læste i Bibelen,
 „for det Tom Jones skulde faae Hug. Det gaaer
 „her med Horatius, som Herman von Bremen
 „siger om Justinianus og Alexander Magnus:
 „hvor kan De dømme i Sager, der ikke vare til
 „i Deres Tid? — Horats taler om Euripidis
 „Medea, maaskee om sin Ven Ovidii; det var vel
 „ikke saa urimelig en Gising, at dette Sted var
 „enten en Compliment eller en Advarsel til denne;
 „men hvor kan han angive Karakteristiken af
 „Gotters? Men kan Hr. Nec. blive ved, er det
 „ikke en udtryffelig Forskrift for enhver, der vil
 „behandle dette Emne: Sit Medea ferox? siger
 „han ikke udtryffelig Sequere famam! og behøver
 „jeg da (det er nu Hr. N. som taler, som man ellers
 „af Interpunctionen ikke skulde slutte;) at fortælle
 „Hr. Nec. at der hviler den Beskyldning paa Eu-
 „ripides, at han fik 5 Talenter af Korinthierne,
 „for det han i sit Sørgeespil skulde vælte det Bar-
 „nemord paa Medea, som det korinthiske Folk
 „havde begaaet.“ Ved dette sidste Sted anfører han
 en Udgiiver og en Scholiast, hvilken sidste atter
 anfører en vis Parmeniskus.

Disse ere Hr. R. egne Ord, hans Grunde og hans Gloser. Det er den gode Horatius selv han vil gjøre uesterrettelig; denne Kunstdommer har heller ikke vidst hvad det er sequi famam; han har og givet Sider an, og gjort Sidekomplimens. Lad os høre om Hr. R. er besværet til at dømme saadant om den Mand, som han og jeg ikke vare værd at løse Skoeremmene op paa, om han endnu var levende.

Horatius taler om Medea, som om et Subjekt til en Tragedie. Han er med Aristoteles af den Mening, naar man tager Umnet af Fablen eller Historien, naar man ikke selv skaber sig en Helt eller Heltinde, skal man blive ved den Karakter, Nygtet eller Sagn giver saadanne Personer. Aut famam sequere, aut convenientia finge. Han handler først om de Karakterer, som have existeret, og regner da Exempler op:

Honoratum si forte reponis Achillen;
 Impiger, iracundus, inexorabilis, acer,
 Jura neget sibi nata, nihil non arroget armis;
 Sit Medea ferox invictaque, Aebilis Ino,
 Perfidus Ixion, Jo vaga, tristis Orestes.

Hvad Karakter havde nu Medea efter Nygtet? Den af en Troldqvinde, som havde brugt sin Kunst til at gjøre Ulykker, som var løben fra sin Fader, efterat have hiulpen Fremmede til at røve

ham en Helligdom; som havde dræbt sin kisdelige Broder Absyrtus, parteret ham, og hængt Hoved, Hænder og Fødder hist og her, for at forlede Faderen til at forsinke sig, da han satte efter dem; som dræbte sin Mand's anden Kone, ja sine egne Børn af Jaloufie og Herngierighed; som fik ved den forreste List sin Mand's Farbroders Døttre til at blive Fadermordere: som endog i sit andet Ægteskab med Ægeus ikke kunde være rolig, men vilde ved Forgift dræbe hans Søn Theseus.

Som saadan en Dievel var hun bekiendt; saadan var i det mindste, og bliver nok indtil Verdens Ende hendes mythologiske Karakter. Alt hvad til hendes Æresredning er skrevet, det kan man nok tænke saa varm en Ven af Exemplaria græca, som Horatius, har læst og veiet. Men den som vil laane en tragisk Heltinde af Fablen, maae beholde Fablen: jo mere den mythologiske Karakter er fraspant, jo mere Virkning gjør den. Vil man tage den historiske Kritik til Hielp, saa Farvel med hver en Gud og Gudinde Oldriden har havt! Du hæderfulde Achilles, du ynkværdige Ino, Farvel. Ja Farvel I ni Muser, Farvel du gode gamle Skimmel Pegasus, Farvel allesammen, man er kommen paa Spor efter at I have aldrig været til: og nu er en Mand opstaaet, heder Rahbek, som vil have man maae ikke antage andet af Fablen, end hvad der er sandt.

Alvorlig talt, Digteren maae ikke være saa betænkkelig og forkaste Digt, naar han selv vil gjøre Digt. Vil han selv forestille en Person, som skal gjøre en gyselig Virkning, saa holder han sig til det Værste der fortælles om den. Og dette holder Banyer (*) for en saare muelig Aarsag, hvorfor Euripides har ladet hende myrde sine Børn, ligesom han mueligt ogsaa kan have fulgt andre Sagn, end Parmenisthus's: og Oversætteren lægger til, at man nok kunde sige flangt mere til Euripides's Forsvar, og gjøre det meget sandsynligt, at Medea ikke har været saa uskyldig. Der siges og at Barnes, een af Euripides's Udgivere, har forsvart sin Digter meget Godt.

Hvad nytter det nu, at Hr. Rahbek anfører Euripides's Scholiast og Parmenisthus's Autoritet? Og om hiin og var bestukken af Korinthierne, at vælte Skylden paa Moderen selv, saa maae han først søge andre Scholiaster op, for at vise at det er heller ikke sandt, at Medea's blodtørstige Hevngjersrighed var Skyld i, at hendes Sønner bleve stenede.

Overalt er det lidt vel meget at ville efter 2000 Aar bestemme, hvilket der var den herskende Mening iblant Philosopherne i Henseende til en Fabelhelteinde. Er Hr. R. kommen efter den her

(*) Jeg har kun Schröcks tydske Oversættelse.

skende Mening i Henseende til Barnemordet; saa er jeg kommen efter den herskende Mening angaaende Brodermordet. Blaise de Vigenere, Philostraternes Udgiver siger, efterat have anført Hygins modsatte Forklaring: „mais la plus commune opinion tient que ce fut sa propre soeur Medée qui le desmembra.“

De Eftermæle, som Philostraterne have seet af denne smukke Person, have ogsaa udtrykt hendes rasende Sindsbevægelser, i Overensstemmelse med Euripides's Sørgeespil.

At Ovidius i sine Forvandlinger, og Seneca i sit Sørgeespil skulde malet hende saa styg, uden at have havt den herskende Mening for sig, er urimeligt.

Paa det Hele af hvad man indtil Zoratus's Tid har fortalt og troet om Medea, har da nok denne Kunstdommer seet, da han raadte sin og de følgende Slægters tragiske Digtere: Sequere famam — Sit Medea ferox.

Den 31 December 1788.

Dramatiske Tillæg

til

Museum og Kritik og Antikritik.

No. 4.

Populo nos damus — in hac re ut in
omnibus, inconstantissimo.

Uf alle Konstnere ere ingen mere at beklage, end Skuespilleren og Dandseren; imod ingen er Publikum i sin Yndest mere ubillig og ustadig, end imod disse.

De fleste indtræde og blive i denne bedste Alder i denne Stand af Lyst til Konsten, af den smigrende Forestilling at de søle sig kaldte dertil, og af den levende Attraae at behage og indlægge Vre. Underhold og Udkomme kan neppe være den stærkeste Drivefieder hos mange; thi det varer længe inden de opnaae eller opleve noget klæffeligt. Nei, det som meest skal opholde og opmuntre dem, ligesom saa mange Videnskabsmænd, det er Publikums Yndest.

Men hvor foranderlig denne Yndest er, hvor meget den ligner Lykken i Spil, lærer den daglige Erfarenhed. Lad een i mange Aar have høstet Bifald: lad ham eller hende været saa heldig og saa værdig at fortiene Klap og Berømmelsesvraab, som

man vil; der behøves kun at en Person, som angår
 ver Tonen i en Kreds, leder dens Opmærksomhed
 fra denne Publikums Bestyndede til en anden; saa
 er hiin glemt, ja anseet som tilovers, og denne dra-
 ger alles Dine til sig, og sætter alles Dine i Bevæ-
 gelse. Al den Behag den første har givet forhen, al
 den Talent han har viist og endnu viser, regnes for
 intet; det lader som man slet ikke kan erindre, ja
 som man ikke vil troe, at saadan een kunde behage i
 samme Grad som den nye.

Om det skammelige Kneb, som undertiden
 bruges til at gjøre en theatralisk Person forhadt, de
 opdigtede Anekdoter som udstrøes, er det ikke værd
 at tale. For Partiesyge og Misundelse er intet for
 helligt, og intet for stygt.

Saaledes at overleve sin Verømmelse, saales-
 des at staae ved Siden af en anden, der ikke opvækker
 større Lyst end man selv mangen Gang har op-
 vækket, og vel endnu hos alle forud indtagne vilde op-
 vække; saaledes at see sig ubemærket, overseet, ja lige-
 som af Naade taalt, med den visse Overbeviisning at
 man har Talent, at man gjør sig Glid, at man aldrig
 har gjort sig strafværdig; det er en haard Prove for
 et Sind, som maa føle saa smt, som Thalies, Po-
 lyhymnies og Terpsichore's Børn bør føle.

Dog de have en vis Trøst, om de allene kunne have Philosophie nok til at oppebie den. Den samme Skiebne de have, kunne de andre og vente. Den som nu er en Soel i sin fulde Glands, maae dog engang dale, og dalende see en anden gaae op og dyrkes.

Ingen kan nægte, at der undertiden gives ganske overordentlige Genier og Talenter, at snart een, snart en anden Muse fremstiller den Yndling, i hvis Gaver man ikke kan miskiende at hun har dannet og prydet den cum amore. En Walthers var tilforladeligen een af disse: og vi have endnu een, maaskee to slige upaatvivlelige pieridiske Rixledøgger. Een vide mine Læsere vist hvo er; den anden behage enhver at giettt: jeg er en Smule uvis med med mig selv om jeg skal gjøre den kiendelig.

Men fordi en Skuespiller eller Dandsers har et overordentligt Talent, og opvækker ualmindelig Fornøielse, bær dog ikke de andre ansees som om der er et svælgende Dyb befæstet imellem dem og ham, eller hende. Kan man ikke nægte, at disse andre ogsaa gjøre alt hvad de kunne, at de anstrenge alle Kræfter for at give det Hele Behag; at de ere Autor, Componisten, Balletmesteren, troe; at enhver især, dersom man kunde indskrænke sin Skue- og Høre-Evne til den allene, vilde sees og høres med Fornøielse; hvorfor da, i Billigheds og Godheds

Navn, nytter man ikke enhver Leilighed til at opmuntre disse andre med, saa mange som nogenlunde fortiene det? Hvorfor gaaer man saa vidt, at endog den meest Yndede faaer et mindre Bisald end ellers, naar en anden Person har havt Deel i Scenen, paa det denne anden jo ikke skal tilegne sig noget med?

(Mere om Medea.)

Den samme Corneille siger bedre hen: „Hvad Aristoteles forlanger i Henseende til Sæderne, under Navn af det Lignende, angaaer i Særdeleshed de Personer, som Historien eller Fablen har lært os at kiende, og som man altid maae male saadan, som man der finder dem. Og det vil Horatius sige med de Ord: Sit Medea ferox invictaque! Hvem der malte Ulysses som en stor Krigsmand, eller Achilles som en saare snakkesalig Mand, eller Medea som et Fruentimmer, der gierne gav efter, (fort soumise,) gjorde sig latterlig.“

Dog hvad er Aristoteles, Horatius, Seneca og Corneille imod Hr. Rahbek, — naar de have en anden Mening, end han selv finder tienligt at have, og især imod en Discipel af Lessing?

Meget kan man vente sig af en Kunstdommer, der saa lidet bryder sig om hvad han siger; men det var dog en sand, og for mig, som hans stedsevarende Modstander, en saare behagelig Overraskelse, da jeg læste at han har rigtig spurgt: Kan Horatius angive Karakteristiken af Gotters Medea?

Allene for Moroes Skyld vil jeg svare paa dette Spørgsmaal, som om det passede til min Mening.

Tilforladeligen har Horatius karakteriseret Gotters Medea. For enhver Autor, som ikke er af de Selvkloge, de Alting bedre vidende, de af idel Wiisdom rasende, som vor Tidsalder har saa mange af, vil en Horatius's Raad og Advarsel være en Lov. — Gotter har havt ham for Dinene. Romerren bød Sit Medea ferox! og Tydskeren gav hende Bildskab. Hiin sagde: Nec pueros coram populo Medea trucidet, og denne lader hende myrde dem uden at man seer dem førend de ligge døde.

Men han den Kunstdommer, som bliver hos en Horatius Fegtesfinter vaer; som troer at see, at han sigter til Ovidius medens han lader som han vilde falde ud paa Efterslægten, han kan da ikke see at jeg ansværer Horatius's Ord i en heel anden Hensigt. Min Mening er, at Medea ikke blot af den tragiske Digter, men endogsaa af Skuespillerinden selv, skal forestilles som vild og rasende. Men han

læser mine Ord, som Blisful læste Bibelen, for det Tom Jones skulde faae Hug.

Hr. Rahbek nægter dog vel ikke, at den ubødelige Digters Advarsler ogsaa skulde nyttes af Skuespillere? Det er dog vel ikke Theaterdigteren allene, som snuffer cor spectantis (siger og skriver spectantis) tetigisse querela? Den samme Dramaturg, som siger:

Tristia moestum

Vultum verba decent; iratum plena minarum;

Ludentem lasciva; severum seria dictu,

vil uden Tvivl at vultus iratus, og hvad dertil hører, skal følge med verba minarum plena. Og til at give trudselsfulde Ord, (som for Ex. „Vidsker ham hid!“ med saa bistert et Ansigt, som svarer den Poets Diemeed, der lader sin Heltinde snyse, bande, rase af Harmen og Hevngierighed, det staaer ikke i Mad. Rosings Magt; Naturen har nægtet hende det stærke, uudtømmelige og uudmattelige Bryst, og den metalrige, energetiske, hele Huset fyldende, igiennem alle Hjerter lydende Stemme, altsaa de fornemste Gaver, som til saadanne Roller udfordres. Naturen vil have at hun skal blive i det Bløde, det Dmme, det Edle, det Sødtvørende, det Stille-smeltende. I Conversationen, hvor den gode Selskabstone høres, ligger hendes Seiersbane.

Vi gaae nu til Hr. Ks. Paastand at jeg ikke vilde fundet, at Hovedtrækket i den gotteriske Medea's Karakter skulde være Bildskab, dersom jeg havde givet Agt paa Texten og Musikken. Jeg har læst Bogen, jeg har hørt Ordene baade fra Pladslogen og fra Coullissen: og med en Opmærksomhed har jeg læst og hørt dem, med Gysen har jeg følt dem.

Strax i Begyndelsen anraaber denne sønne og ædle Ulykkelige Guderne om Hevn. Ideligen udøser hun den bitterste Jaloufie og det uforsonligste Had. Hun overveier de Grusomheder hun vil udøve, og finder ingen sit sønne ædle Hierte værdig nok. Smidlertid gotter hun sig med de Lidelser, som Synet af lasede Liig og af det styrtende Blod vil forvolde den troløse Jason. Hovmesterinden spørger hvad dette med Raserie og Bæmodighed kampfende Diekast skal betyde? Gotter paalægger altsaa Skuespillerinden i Medea's Rolle Bildskabs, ja Raseries Udtryk, og dette Udtryk skal være saa stærkt, at det sætter Hovmesterinden i Skræk. — Medea taler som om en Lovinde, man vil røve Ungerne fra, kunde tale: „Vil man ikke rive dem ud af mine Arme? Ha! ved Nattens hevnende Guder! førend jeg tilstaaer det!“ Hun føier de græselige Ord til, som allene et vildt og rasende Sind kan lægge i Munden: „det er Jasons Ugleunger!“ (Poeten befaler her Skuespillerinden at see vild paa dem.

Læs de selv Terten Hr. Rahbek: kom ikke til mig med flere saadanne Erindringer om at give Ngt paa Terten. (Vel bruger jeg intet Glas, men jeg kan dog læse og see.) Den ædle sømme Siel kalder her dem, der have ligget under hendes Hierte, sin Mand's Ugleunger. Og endda er hun ikke vild, ikke rasende, men en ædel, værdig Heltinde! „Hans Blod rinder i deres Aarer! Hans hykkelske Smil søøver paa deres Læber! Ha! Denne ligner ham mest! Han være den første!“ Og her trækker denne ikke vilde, ikke rasende Moder Dolken, og er i Begreb med at myrde sit uskyldige Barn! Strax derefter — Dog lad os puste lidt med dette Udrag. Den retsindige Læser fortryder ikke, at jeg saa længe opholder ham ved denne Materie. Det er alt for nødvendigt at vise Publikum, hvad Dommer Hr. Rahbek er, og hvad han tænker om dem der have læst og seet det omtvistede Skuespil, naar han tør nægte at Medea's Hovedkarakter er Ferocia, Bildskab.

Den 9 Januarii 1789.

Dramatiske Tillæg

til

Museum og Kritik og Antikritik.

No. 5.

Des beaux esprits qu'importe la rumeur.

PARNY.

Den Skiebne Operaen, Trophonii Gule, har havt, er høist forunderlig. Hverken Orpheus eller Kora har deiligere Musik end hiin: Ouverturen er ganske overordentligt smuk, sødere Accompannement end adskillige Arier have, kan man ikke tænke sig, og i hvore italiensk Compositionen end var, svarte den dog til Texten, og udtrykte alt hvad den skulde udtrykke. Baade Sangere og Orchestret gjorde alt hvad mueligt var; ikke desmindre fik dette Syngestykke saa lidet Misfald, (ikke at tale om at der blev hyffet under de saa Klap,) at man nok seer det er ikke Musikken, som holder Orpheus og Kora i Kredit. Man kan heller ikke sige, at Trophonii Gule mangler Underholdning og Interesse. Bel sandt, man seer forud hvad Enden paa Legen vil blive: og dette Ind og Ud i Hulen ligner temmelig den Wand og Kone, man saa tit finder ved Konstaubre og Barometrer; men paa den anden Side ligger i de afvejlende Karakterer meget moerende.

Artemidors og Ophelia's Munterhed, ligesom og Dorides Gravitet, (hvori Jomfru Smith viiste sig meget fordeelagtigt,) fornsiede mange Tilskuere. Dersom nogen Opmærksomhed og nogen Latter, og et temmeligt fuldt Huus ved den anden Forestilling, ere et Beviis paa at et Stykke er indtagende og efter de Flestes Smag, saa har Trophonii Hule ikke været ligegyldig, end sig ubehagelig; men skal man maale den Lykke et Stykke gjør, efter de Klap det faaer ved Slutningen, saa er dette neppe maadeligt.

Det var det at forandre dette Udfald. Der behøves kun, at et Par Personer gaae ind i Trophonii Hule, og et Par andre komme ud igien — førend Deckenet gaaer op.

(Slutningen om Medea.)

Gotter befaler snart derefter at Medea skal gaae omkring med redsomme Sagter, og endelig blive staaende stivt henrykt, som en Troldevinde. Hun paakalder nu sin Kammers fortrolige Sekate, (ikke Kierligheds Gudinde, ikke sin Stamfader Solen, men Sekate,) byder Helvede aabne sig for Medea's bekiendte Stemme; opfordrer Mørket, Storm, Lynstraaler, Torden, og Dødens Medhjelpere, Forførdelse, Raserie og Fortvivlelse styrte ned iblant Brudeskaren. Hun seer sine Paakaldelser opfyldte, raaber Triumph og til Hevn! Denne hele Scene

vifer en Troldqvinde, vant til at bruge sin Magt til at gjøre Ulykke. Thi den værdige og ædle Karakter er neppe bekiendt i Helvede, og fortrolig med Hekate. — Hun styrter nu ind i Palladset med dragen Dolk, for at myrde sine Børn. Det er ikke en overraskende Lidenſkab, et ilde vogtet Dieblif, ſom fører hendes Haand; det er en overlagt, ſaa at ſige, høitidelig Misgierning, hvortil hun har indbudet Helvedes Magter. Ja da hun kommer ud igien, takker hun diſſe en ædel Karakter ſaa værdige Venner, at de have regieret hendes (barnermorderiſke) Arm, og lukket hendes Øren: hun beder dem fuldende det Begyndte; hun giver dem fire Gange den gyſelige Befaling: Jager ham hid, og, pidſker ham hid. Og endda er hun ikke vild?

Og nu kommer det ſørſte Beviis at Gotter, Fablen og Horatius tro, vilde male en Furie iſtedet for en øm, ædel, allene tilfældigviis ſig ſelv et Dieblif ulig Heltinde. Da Jason hører at hun har myrdet Børnene, ſiger han: Jeg Kiender Medea igien. Jason vidſte altsaa hvad hun var i Stand til at gjøre, vidſte hvad hun allerede havde gjort, vidſte at hun var vild og grum, ja indtil det Unaturlige vild og grum. De Ord: Jeg Kiender Medea igien! ſtaaer ogſaa i Terten, Hr. Rahbek. Dem behage De og at give Ngt paa. Beſkyld mig kun ikke en anden Gang at ikke kunne høre, førend De har gotgiort at De kan ſee.

Den upartiske Læser vil nu ikke et Dieblit tvivle paa, at Gotter selv har anseet Medea med samme Dine, som Horatius, Ovidius og Seneka. Men derfor er det slet ikke sagt, at Hr. K. vil tilstaae denne Sandhed. Han forlade mig, (een Høflighed er den anden værd,) det torde gaae med ham, som med Vielgeschrey, der og vidste bedre hvem Peder Madsen var end Manden selv, og raabte: „So min Siel ee I Bedemand.“ Naar han saa snildt kan giette sig til hvad Horatius sigtede til, saa veed han nok ogsaa Gotters Mening bedre end Gotter selv.

At værdige en Schink's Tanker om den gotteriske Medea nogen Estertanke, er ikke Umagen værd. Ved høi lys Dag behøver man ingen Praas at see ved. Det Hr. K. har anført af hans Bedømmelse, gjør ham kun liden Ære. At jeg skulde givet Agt paa Benda's Musik var noget ganske moersomt. Det er det samme, som at bevise man har spist Skinke, fordi der staaer Sennepskrukken; det kan jo gierne været Torst. Jeg har al Høiagtelse for Hr. Benda, og al Kredit for det musikalske Udtryk. Men en lille Smule løber der dog stundum ind med, som minder os om de Ord: Dette betyder Troja! Der ere de Passager i flige Melodramer, som ingen skal være i Stand til at forklare Meningen af, naar han ikke

Hører Skuespilleren i Forveien. Er der noget i Verden fuldt af *Loci communes*, saa er det Accompanimenten til flige Deklamationer.

Dog vi maa ikke spille Tiden med saa fattige Psier: herligere Spøg venter os. — Efterat Hr. K. har havt den Godhed at lære mig, at Euripides siges at være underkøbt til at give Medea Skyld for Barmemordet, at Rygtet altsaa har været imod Horatius, siger han: „Dog jeg troer virkelig jeg begynder at forsvare Gotter!“

Hr. K. vil finde herover et lidet fransk Vers i Kritik og Antikritik, til Skyldig Taksigelse for det han har udskreven af *Journal encyclopédique*.

Det er mærkeligt, at Hr. K. lægger Ord til, som ogsaa bevise, at han ikke brød sig meget om hvad han skrev. „Hr. Gotter,“ siger han, „behøver mit Forsvar ligesaa lidet som Mad. Rosing.“ — Men jeg gad nok vidst hvad jeg har sagt om den ene eller den anden, som opfordrede ham eller nogen til Forsvar. Har jeg sagt det mindste om vor ypperlige Skuespillerinde, som hun maatte forsvares imod, naar jeg ikke har villet erkiende Medea's Rolle for hendes Seier, naar jeg har sagt, at hun triumpherede i andre Roller, men ikke i denne?

Jeg bliver endnu derved, at Medea fordrer en Person, som har et mørkt Haar, sorte eller brune Dine, udtrykksfuldere Træk end Mad. K., (som alle

andre Blonde) har, stærkere Bryst og Stemme end hun er begavet med. Det er ikke at nedsette Mad. Bisrns og Jomfru Jensens Værd, naar man siger, at Jomfru Stuart som Brunette frem for dem er dannet til saadanne høie tragiske Roller som Semiramis: og det er ligesaa lidet at forringe Mad. Rosings Talent, naar man erklærer, at en Rolle, som Mad. Preisler unægteligen har flere Naturgaver til, ikke kan være hendes Seier.

Hr. K. maa have ganske andre Ideer om en theatralisk Triumph end jeg. I mine ringe Tanker bestaaer den ikke i overvundne Vanskeligheder: nei, der maa ingen Vanskelighed mærkes til; Rollen maa spilles med en Letthed, som man ikke seer hos nogen anden. I det mindste gider jeg ikke seet den Seier, som har udmattet den Spillendes Kræfter, angreben dens Bryst, og ved Gientagelse kunde gjøre dens Sundhed Skade.

Blonde Personer, helst af det smukke Køn, bør aldrig vove deres Bryst i for haard en Rolle, aldrig gjøre den mindste Grad af Vold paa deres Stemme. Det veed jeg nok bedre end Hr. K. Og voldsom er Medea's Rolle unægtelig, baade i det Hele og i enkelte Steder, saasom ved det gientagne: Pidsker ham hid!

Enhver som ønsker, at vi længe maa eie en saa ganske fortreffelig Skuespillerinde, som Mad.

Rosing er, maa ogsaa ønske, at hendes Bryst aldrig maa sættes paa saa voldsomme Prøver, som der unægteligen gives i det høie Tragiske. Lad ingen Medea og hendes Lige sætte os i den mindste Skygge af Fare for at miste den uforlignelige Grevinde Almaxiva, den værdige Faders værdige Datter, den gamle Slenzheims tryllende Sønekone, og (om jeg blant mangfoldige andre, ligesom egentlig for hende ret udstuderede Roller, tør være saa egoistisk at nævne een): den ædle Amalia Worthington.

Om jeg skrev ti Stykker, saa skulle de alle skrives i Vers. De bedste franske Komedier læses og høres man i bunden Stil. Naar man vil give sig nogen Umage, kan man gjerne undgaae Inversjoner og andet, som skader Ordenes Fattelighed og Deklamationens Frihed.

Autor har af et saadant Stykke (ved ellers lige Omstændigheder større Værd end af et prosaisk; Stykket giver mere Behag i Læsningen; Skuespilleren har megen Hielp i at lære Rollen.

En af vore bedste Skuespillerinder hørte jeg engang sige sine Tanker om Selskabets Vedligeholdelse, og disse Tanker fortjente at bekendtgøres og overveies.

Der ere visse Hovedpersoner, som ikke kunne undværes. Hvor mange vi nu have, og hvo de ere, overlades til andre at bestemme. Nok enhver Hovedperson maatte med høiere Samtykke have en egen Eleve, som han, eller hun, dannede til sit eget Fag, og ved idel Kultur bragte saa vidt at den kunde debutere, og omsider² saa ofte fornødent var, gaae i Hovedpersonernes Sted, eller spille Diroller.

De Franske have den Maade, at en ung Skuespiller eller Skuespillerinde dannes af een eller en anden blant de Eldre og meest Yndede. Men de dannes ikke altid til det samme Fag.

Bed den ovenmeldte Indretning havde man den Fordeel at Bekostningerne bleve mindre; Hovedpersonerne kom oftere til at spille; Publikum saae ingen Debutanter, som det ikke strax kunde see med Fornøielse; enhver Debutant var og blev i det rette Fag; Jaloufie og lunken Underviisning kunde ikke faae Sted, da Elevens Noes var den Dannendes Noes.

Dog mere derom en anden Gang.

Den 16 Januarii 1789.

Dramatiske Tillæg

til

Museum og Kritik og Antikritik.

No. 6.

The greatest Art is Art conceal'd.

Endnu maa jeg sige et Par Ord om Skuespiller-
selskabets Rekrutering. (De tilgive mig Ordet: de
ere jo og et Regiment Krigsmænd, som angribe flette
Sæder).

At Dandsen forbereder dem der ville hengive
sig til Thalia's Dyrkelse, derom kan ingen Tvivl
være: vi see Frugterne deraf hver Aften paa Skue-
pladsen. Den som forhen har været Dandser, veed
det Lokale af Theatret, begaaer ved Ind- og Udgang-
gen ingen Feiltagelse, stiller sig ingen i Veien, har
ikke et Par Arme mere end han kan gjøre af, viser
sin Person til al muelig Fordeel, er ikke bange for
det levende Firmament han seer, kort sagt, er be-
fiendt med Scenen og med Publikum. Han har
tillige allerede hørt og seet saa meget af Skuespiller-
ne, og af de bedste Mønstres Spil og Deklamation,
at den træder frem med Kampeskridt, hvor de fleste
andre maa krybe.

Der er en anden Hovedfordeel en Dandsfer eller Dandsferinde har, naar den gaader over i Skuespillene. Publikum kiender og ynder dem allerede. Man hører ikke saa meget laudatur ab his, culpatur ab illis. En Person derimod, som man aldrig før saae paa Theatret, deler Meningerne, ja undertiden kommer det ikke engang dertil: man fordømmer den uden Appæl.

Naturligt gaaer dette til. Den som paa engang vover sig paa denne farlige Bane, hvor han staaer for mange Hundredes nøgne og væbnede Dine, der beskue ham saa nøie, som Tegne-Eleverne Model-len paa Charlottenborg, har store Vanskeligheder at stride med. Ikke allene fremmed er han, et nyt Objekt, som Publikum først maa familisere sig med; men han kan og umueligt andet end være en Smule forlegen med sin Person, en Smule uvant paa Scenen; uden Mirakel kan han ikke strax i Førstningen holde Middelveien imellem Selvtillid og Mistillid, og sætte sin Aktion paa den rette Grad af Varme, saa at Tilskuerne ikke behøve som ved en Suppe, der enten er for heed eller for kold, at puste for at svale eller at ruske sig Stryfad til at varme.

Da vi ingen Provincialtheater have, og dramatiske Selskaber, formedelst den deri herskende Lighed, altsaa og Mangel paa frugtbringende Beileddning og Rettelse, aldrig kunne blive ret gode

Planteffoler; saa er det ikke at undres over, at vore Debutanter, (som ikke have været ved Dandsen,) saa fielden tilfredsstillte Publikum ved deres første Fremtrædelse paa Skuepladsen.

At det store Paris undertiden har samme Skiebne, det sees af Mercure de France af 22 November 1788, hvori Dramaturgen raader Debutanterne i Ferveien at lære at synge, at dandse eller at fægte, og at øve sig et halvt Aar paa et Theater, førend de fordriste sig at komme frem paa een af Hovedstadens Skuepladser. Han lægger til, at en Debutant maa være vaersom i at vælge sine Veiledere: car il y a des maîtres de declamation qui sont de grands charlatans. Der har en vis Delysle debuteret i Clitons Rolle i Vennen af Huset, og given Anledning til denne Advarsel.

Hos os er Dandsen og de dermed forbundne Leiligheder en god Forberedelse, som gjør de Mestere, Pariseren tilraader, ganske overflødige: den Utvungenhed, ja den Grace i Legemets Stilling og Armeenes Bevægelse, den Accurateffe at trefse Tiden at komme og gaae, den Færdighed at fylde sin Plads paa Scenen til Behag, som er saa nødvendig til at gjøre Lykke, er en Art af Udstyr, som Dandsens Muse giver sine Elever med.

Det var derfor et sandt, et stort Tab for den danske Thalia, dersom vi ikke skulde see Madame

Bjørn iblant Skuespillerinderne. Nogle saa Gange har hun spillet: og saa ganske herligt har hun viist sig, at Publikum er berettiget til at fordre hun lader det ikke bevende derved. Hvilken deilig Figur, hvilken sød og klar Stemme, hvilken Ynde besidder hun ikke, og hvilken Indsigt i Autors Idee, hvilken Fiinhed i sit Spil, hvilken Evne at givre meget af en liden Rolle, lagde hun ikke for Dagen?

Ja dersom mine og mange fleres Ønsker kunde udrette noget, saa blev Mad. Bjørn ikke altid ved Dandsen, men gif lidet efter lidet over i et Fag, hvortil hun har et saa siensynligt Kald, og hvor hun kan vente længere at vedligeholde sig i uafstaaende Yndest hos Publikum, end paa saa tidlig afsmattende en Bane, som Dandsen er, kan være mueligt.

Den Fordeel, at en fremgaaende Alder aldrig kan sætte en Skuespillerinde udaf sit fulde Værd, at den samme Person, som for Ex. en Mad. Rose med saa megen velfortient Berømmelse har gjort, kan spille først en ung naiv Pige, saa Elskerinde, Kone, Moder, og under hver saadan theatralisk Livsperiode vinde nye Yndest, synes at være saare tillokkende.

Det hidtil sagte skal ikke sigte til at forringe de Skuespilleres Talent, som ikke have været forhen ved Dandsen. Det er ganske i Almindelighed jeg taler: og baade de der allerede ere antagne

og yndede, og de der endnu ere Debutanter, tilstaae vist at den Flid og Bekjendtskab med Scenen, som Dandsen giv. r, har en uendelig stor Nytte.

▲ I Besynderlighed er den nærværende Dands saare skicket til at give en Skuespiller legemlig Nudighed. Man sætter ikke det Hele i Venens Konster, i Godtremulanter; Hønderne og Armene ere nu blevne Føddernes Medbeilere. Man seer nu sin største Fornøielse paa vore theatraliske Graticer, om Diet end ikke bliver Fødderne vaer: den henrykkende Pantomime, de fortryllende Bevægelser med Arme-
ne, den uudtalelige Ynde, som ledsager hvert Trin, hver Bending, hæfter os paa den hele Person, tillader os neppe at lægge kritisk Mærke til Pas og den øvrige Konst, paa hvilken den store Hob enduu indskrænker sit Begreb om Dandsen.

Men, men, lad den Debutant, som Terpsichore skienker sin Søster Thalia, jo vogte sig for at være Dandsler eller Dandslerinde i Skuespil! Det Gracieuse, som Dandsen har, ledsages, stemmes af Musikken. Det er deiligt, indtagende, henrivende; men — det er Konst. Og Apollo med alle ni Musser bevare os for at see Konst hos en Skuespiller! Illusionen lider meget ved Mangel paa Kultur, men den lider ulige mere ved en alt for kiendelig Konst. Der er intet nødvendigere end det Ukonstede, hvor man vil forestille det Naturlige. I en

Komedie males jo Livet. Deri bør altsaa enhver Person vise sig efter Livet: anstændigt, ædelt, ja yndigt, naar Rollen fordrer det; men ikke heller ædlere og yndigere end denne tillader. Ved hver en Replike at gestikulere, at gjøre det Sving, og den Dreining, og det Pas, og det Træk og den Wine, det er jo at dansse? Om jeg nogensinde saae to saadanne Konstens Børn spille sammen, vilde jeg sige at de deklamerede en Pas de deux.

Den første Hovedpost, som en ung Skuespiller bør iagttage, om han vil gjøre sine Ting got, og vente skønnesomme Konstnynderes Bifald, er denne, at beslitte sig paa at føle sin Rolle, at sætte sig ganske ind i den, at tale i den Tone og med de Gebærder, som han selv vilde bruge, om han var i den Karakters Sted, som han antager i Stykket.

Saaledes har jeg seet Madem. Dumenil i Paris spille Hovmesterinden. En D'Oigny, en Lusi, en Belcour o. d. s. røbte deres store Konst. Men hun, den søde Dumenil, skulde enhver have anseet for en god gammel Kone, som var kommen ind i en Komedie, og var trofskyldig nok at holde Digt for Sandhed. Det var den naturlige Tone, det vare alle de Bevægelser, som hos en Moder i hendes Omstændigheder vilde bemærkes. Aldrig har jeg seet nogen saa ganske konstløs som hende. Som en Dame kan lægge sin Pynt fra sig, saa lod det

som hun havde ladet al sin Kunst ligge i sit Kammer, eller rettere som hun aldrig havde havt Kunst; som hun aldeles lod Naturen raade; som hun ganske var sine Medspillendes Dupe.

For meget vilde jeg ikke mistet den Fornøielse at have seet denne overordentlige Skuespillerinde. Hendes Spil staaer endnu dybt indprentet i min Huskommelse: det er for mig et Mønster paa den muelig høieste Grad af dramatisk Fuldkommenhed, paa den sieldene, den spaggrisk sieldene Forvandling af Kunst i Natur.

Aldrig før eller efter den Tid har jeg seet hendes Lige, omendskjønt mange der komme hende saa temmelig nær. Men saa lidet som Verdens Omseilere naae Nordpolen, saa lidet naae de andre Skuespillerinder jeg har seet, dig, uforglemmelige Dumenil. Der ere de som komme paa 85 Grader, men til 90 komme de neppe.

Men skulde det være umueligt at komme hende ganske nær? O nei! det kom kun an paa om man kunde undvære den Vane at deklamere isteden for at tale, og at være Skuespiller isteden for at være Person.

Mere derom i næste Blad. Indtil da, I haabesfulde Debutanter, værdiger mine Ord Estertanke, vogter eder for den stemme Feil at vise for megen Kunst, stræber at ikke blive Marionetter,

eller Fløimænd. Troer ikke at Bevægelse og Mi-
ner maa komme førend Følelsen, og Følelsen førend
Replikken, og Replikken førend den Medspillende har
talt ud. I det daglige Liv, — og det skulle I jo
tage til Mønster, — belaver 'man sig ikke paa Skulder-
træk, og Hovedrysten, og Nakkeslag o. s. v. førend
Sindets Mørelse fordrer det: i det daglige Liv veed
man ikke sine Bevægelse forud. Indbilder eder
ikke, at alle eders Gestus maa gaae saa langt som de
kunne gaae, for ret at falde i Dinene, saa at de kunne
sees i Parterredøren. Et er et Skuespil, et andet
en Parade: Tilskuerne staaer jo ikke i Fronte, de
skulle ikke gjøre eders Manøvre efter. Taler som
I selv vilde tale, om Tingen gif for sig uden for
Theatret: forestiller eder ikke at Deklamation er
Prædiketone, at Ordene maa støbes udaf Munden
som Viinsfade af en Vogn, og at en Replik ikke kan
siges uden Recitativtone, ligesom Jack Steady
ikke kan huske en Vise uden syngende.

Den 23 Januarii 1789.

Dramatiske Tillæg

til

Museum og Kritik og Antikritik.

No. 7 og 8.

Figulus figulum odit.

Svorledes Hr. Rahbek har befæstet sin dramaturgiske Autoritet i Medeaſeiden, det kan jeg gierne overlade Publikum at bedømme. Hvor grundede det Dyrige er, som han har ſkreven imod mig, vil det følgende viſe.

Han triumpherer paa hans Naade over at jeg har nægtet, viſſe Skueſpillerinder vare blevne udelukkede af Skueſpillene. Han mener Syngestykker ere ingen Skueſpil: deri ligger den hele formeentlige Feil.

Men fordi Hr. Rahbek eller nogen, være hvo han være vil, finder for got at give en Ting det Navn han synes bedſt om, og at diſtingvere efter hans Indfald, er det ikke ſagt at jeg og andre ſkulle antage denne Denomination og Diſtinction.

I mine, og jeg tør ſige, de allerſteſtes Tanker, ere der paa vor Skueplads tvende Slags offentlige Fornøielſer, (tilladte Concerter, Konſter o. d. l. regnes ikke,) Skueſpil og Balletter. De førſte

ere igien Komedier, Tragedier, Operaer og Melodramer, og om man saa vil kan man efter den tydske og franske Maneer gjøre Dramer til en særdeles Species.

Men Skuespil er alt hvad der ikke er Ballet: Skuespil er alt hvad af de Personer opføres, som kaldes kongelige Skuespillere: og Skuespillere og Skuespillerinder kaldes alle de der spille paa vor Skueplads. Iblant Skuespillerinderne anføres Somfruene Møller o. d. v. i det kongelige Theaterreglement, og Skuespillerinder kaldes de af Publikum.

Skuespil er altsaa det generiske Navn: og naar Hr. K. bruger dette Navn, saa skal han tage det i den generiske Bemærkelse: at forlange man skal forbinde en heel anden Idee med Ord, end den det hele Publikum forbinder dermed, dertil er han for ringe og for ung. Det gaaer for vidt, naar han allerede vil lære os hvad Ord vi skulle bruge. At en ung Person med sine Venner leger Delfhi, og da udbeder sig at være Pythia, det kan man finde sig i; men dette unge Orakel maa ikke hyde at vi skulle forplumre Sprogbrug og Menneskeforstand, fordi han sidder midt i sin Klynge paa Trefoden.

Hos de Franske kaldes mangfoldigt af hvad vi kalde Syngestykker engang Opera comique, men COMEDIE lyrique, COMEDIE mêlée de Musique eller d'Ariettes. Og de Tydske bruge jo ofte den Titel: Schauspiel mit Gesang.

Da Hr. A. sagde, at Gensf. M. og S. vare blevene udelukkede fra Skuespillene, sagde han altsaa enten det som var falsk, eller han, den store Dramaturg, tillod sig en Pokkers Solecism i sit eget Sprog.

Havde han sagt, udelukkede fra Komedien, eller rettere fra Skuespillene uden Sang, (Tragedier spilles hos os yderlig sieldent, og Dramer gaaer gierne under et Navn af Komodie,) det havde været noget ganske andet.

Hvor bliver nu den faade Spot? Staaer det nu ikke atter, ligesom i Medeaesiden, i min Magt at overvælde ham med al den Satyre jeg er Mester af? Men det lader jeg nok være. Nok for mig, at de der holde ham for et Orakel, lære dette Orakel at kiende.

Meget kunde visseligen siges om de omtvistede Konstforbs Passelighed. Dands er unægteligen ogsaa et Skuespil, thi deri fører man sig ogsaa sine Skueredskaber til Nytte: og naar vi kalde det som Sang er det fornemste i, Syngestykker, burde Komedier og Tragedier hedde Talestykker.

Dog det er vanskeligt at forandre en Terminologie, som det hele Publikum, Røg og Lærd, engang er vant til. At forstaaes og fattes af alle uden Feiltagelse og uden Vanskelighed, det er det vi bør først og fremmest have til Niemeed i alt hvad vi

tale og skrive: og derfor er Neologie saadan en egen Sag. Verba usu valent.

Magister, Maître, Master, Mester og Rabbi kommer altsammen paa eet ud: men man følger smukt Sprogbruget: man siger ikke Mester Rosiflengius, ikke Skoemagermagister, ikke Maître Pitt, ikke Rabbi i Musikken, og ikke Master Maymonides.

* * *

Den samme Konstdommer siger sammesteds, at jeg nok maa have hemmelige Efterretninger om Zomfru L. Alder. Han lægger ikke til hvad jeg har sagt, nemlig at hun ikke mere var i den, hvori Bifald saa let gjør svinglende, altsaa ikke den unge.

Og dette bør dog vel enhver, som kan see, kunne blive vaer. Naar Hr. R. ikke engang kan skønne om en Skuespillerinde er under eller over 20 Aar gammel, naar han dertil først maa have hemmelige Efterretninger, saa har han kun liden Ære af sin Physiognomik, den som dog er saa nødvendig for en god Dramaturg. Og at Alderen langt lettere læses i Ansigtet end alle Lavaterier, det nægter vel ingen.

Desuden kunde jeg jo faaet hendes Alder at vide af een af Theater-Directørerne. De har

formodentligen spurgt hende derom, og jeg seer ikke hvorfor een eller en anden af dem skulde gjort en Hemmelighed deraf, hvis jeg havde taget mig den Frihed at spørge derom? Ja nogen af Skuespillerne kunde jeg jo erfare den og talt derom i Coulissen, hvor jeg saa ofte har staaet.

De hemmelige Efterretninger jeg skal have faaet om hendes Alder, er altsaa aabenbar Pølsesnak af Hr. Rahbek. Han vilde sige noget, og vidste ikke hvad det skulde være: hans Bonmot-Fiste og Holbergs Komedier lode ham denne gang i Stikken: og naar han selv skal føde Bittigheder, saa er det gierne en svær Fødsel, hvori Fosteret bliver ganske skiev, hvorfor jeg og een for alle gange vil raade ham venkabelig, at ikke opfordrer mig ved Satyrer eller Gloser til at bruge den Smule Evne, Natur og Kultur har givet mig. Liden er denne Evne, men han kommer dog tilkort. Desuden har jeg Ret: og naar man har Ret, og tillige et lidet Gran Lune og Vid, saa kan man gjøre ganske artige Ting.

*

*

*

Samme unge Mand har ladet sig friste til at kalde mig og dem, der saavel som jeg ikke have holdt Medea's Rolle for Skuespillerindens Seier, Recensenten og Compagnie.

Det skal nok sige T. og Comp. paa den ene imod R. og Publikum paa den anden Side. Moersomt nok, han og Publikum! Naar han spørger omkring i Parterret og paa Rafraichissements-salen, og i Klubber og Selskaber, saa ere alle de, der ere af hans Mening, Publikum! Hvor mageligt han kan komme efter Publikums Stemme!

Med al sin Mennekkendskab kiender han dog ikke saa meget til Mennecker, at han skulde vide, fordi man siger Ja til hvad een spørger om, det er ikke sagt man mener det. Naar een træder mig paa Foden, og skamfuld spørger om han ikke har traadt mig, saa er jeg ved Høfligheds Love forpligtet at svare: O aldeles intet! endskiønt Taarene staaer mig i Øinene. Og naar paa Komædie een Tilskuer spørger en anden: Synes de ikke han eller hun spiller ganske ypperlig? saa svarer han naturligviis: Ja. Thi deri kan man jo sagte tiene ham, allerhelst naar man enten kiender Manden, eller af Spørgemaaden nok kan slutte, hvor kiært et Ja vil være ham. Imod sin Overbeviisning at rose, det torde dog nok falde lettere, end imod bedste Skisnende at laste. Lad een spille en Rolle, som i sig selv er god, nogenlunde got, saa ville paa det cireulerende Spørgsmaal om Acteuren ikke spiller herligt, 9 af 10 uden Betænkning svare: Ja. Lad en anden, som man intet har imod, spille den samme Rolle stet, saa ville

paa det Spørgsmaal om han ikke spiller slet, 7 af 10 sige: Det kan de just ikke sige. Hvorfor? Det falder de fleste vanskeligt at sælde en ugunstig Dom i Fornøiessens Tempel, allerhelst da den ugunstige Dom mere fordrer Beviis, end ved den gunstige er Skik og Brug.

Dertil kommer, at enhver nærværende Fornøielse forhøies til Superlativus, hvorimod den forbigangne staaer i en ydmyg Positivus, ja vel er indkrøben til et uselt lille Diminutiv. Lige saaledes er det og med de ubehagelige Sensationer. Den nærværende Tandpine er grusommere, end den Drepine man havde i Fjor.

Det røber altsaa Hr. Rahbeks Nøgenhed (een Godhed er den anden værd) i Psychologien og Verdens Kundskab, at han har antaget Venstabs, Høfligheds og Nyheds Virkning for koltsindig Undersøgelses Resultat: ligesom det og i høieste Maade er komik, at han tør give disse Saa det Navn Publikum.

Hvad dem angaaer, der have tænkt som jeg, saa have de ikke gaaet i Compagnie med mig. De ere saa uafhængige af mig, som jeg af dem. Jeg behøver ikke Compagnieskab: de hvis Bisald, hvis Opmuntring jeg attraaer, og jeg tør lægge til, har opnaact, ere ikke unge Venner, Klub- og dramatiske Venstabsbrødre, men Nationen. Allene har jeg

grundet mit Nygte, allene har jeg vedligeholdt det, og allene skal jeg kunne parta tueri.

Hvad er Hr. Rahbek foruden Compagnie? Hvad er han foruden en Kreds af Venner? Vil han, han lade mig høre om Compagnie? Mig som hele Kjøbenhavn veed ingen Umage gjør sig for at faae Venner?

Fordi han har et heelt Regiment, troer han nok andre maa have et Compagnie. Fordi han altid gaaer Arm i Arm; fordi han altid har en Ven at tale om; fordi han ikke er delikat i Venners Valg, men tager dem hvor han finder dem, coalescerer som Master Fox med dem han har ligget i den mest nærgaaende Feide med; fordi han maa have Venner à tout prix; troer han maaskee jeg ogsaa har Compagnie?

Jeg vil ingen Sama være, og derfor behøver ikke Tunger. Mit Arbeide er ligt et uselt Corianderkorn, som maa krybe ind i en Sukkerdei for at glide ned. Jeg agter Nations lærde Mænd og vittige Hoveder, som jeg bør; men jeg hverken kredenser de første, eller søger nogen fortrolig Omgang med de sidste. De kunne undvære min, og jeg deres Hielp.

Jeg siger Hr. Rahbek ugieerne disse Sandheder; men han tillader sig en vis Tone, som i Henseende til den Forskiel der er imellem saa ung en

Autor, og mig, kan kaldes Raadhed. Det skal staae til ham, om jeg skal lade ham føle min Indignations hele Vægt.

Er han sig sin literariske Fattigdom og sin dramaturgiske Uøgenhed bevidst, saa blive han dersfra, naar han seer at der er een oppe, som ikke vil skienke ham den mindste Feil. At jeg opdager dem, det har jeg viist. Flau laant Vittighed og Skriffsyrhed nytter ham intet. Grunde, Herr Raabek, Grunde og Artighed, eller De skal faae andet at læse.

*

*

*

Hr. R. siger at jeg i disse Blade vil vise mig i min dramatiske Uøgenhed. Da dette baade er uhøflig og ubeviisligt, saa er det en Sottise. Det er een af de Indfald, som Evien undertiden bringer en Patient under Operationen til at lade slippe af Munden. At han er nøgen i Dramaturgien, naar han ikke har sin Marschandiser Lesning ved Haanden, er bekiendt. At han er nøgen, det har hans Dom om Gotters Medea viist. At han er nøgen, det seer man af hans endnu sandsesløsere Dom om vort Theaters Massinvæsen, det han dog ogsaa burde forstaae lidt af, naar han vil bedømme det; men ulykkeligviis har Lesning intet derom, og hvor Hr. R. selv skal dømme, der tager han Luft for Loft. At

han er nøgen sees deraf, at han troer man ikke kan see hvor gammel omtrent en Debutant lader til at være, uden at erfare det af hemmelige Efterretninger. At han er nøgen, det viser den Ophævelse han gjør over den høistpudsig Narvetæt om Mad. Mara og Løverne og den øvrige Kongelige Familie i London, da dog enhver god Bellettrist maac have læst saadanne Mesterstykker, som en Smollet har skreven, og erindret, at dette Indfald staaer i Humphrey Clinker i næstsidste Brev i første Deel, hvor Kammerpigen Winifred Jenkins skriver til Huusholderen paa Brambletonhall: And J have seen the Park and the palace of S. James and the King's and the Queens majestic persons, and the sweet young Princes, and the Elephants, AND ALL THE REST OF THE ROYAL FAMILY. Hvor nøgen er ikke den Dramaturg og Bellettrist, som ikke engang kan kiende, det aabenbare Laante? At Hr. R. er nøgen i dramaturgisk Høflighed saa snart han ikke kan behielp sig med Superlativer, viser det latterlige Forsøg han gjør at ville sige Mad. P. en Compliment. Jeg havde sagt, at hun og Zomfru A. havde flere end engang givet Prøver paa, at de personligen eie den sande Godhed, som de saa ofte spille. Hr. R. vil ogsaa vise at han har Levemaade og hvad kommer der nu? „De Udbrud af det ædle velgiørende Hierte (i Mis Daltons Rolle) siger Mad.

Preisler med saa megen Barme og Sandhed, at man fristes (siger fristes til) at erkiende hendes Hierte deri." Altsaa har hun ikke dette Hierte, men man fristes kun til at erkiende det deri! Man burde altsaa med Nette ikke: thi man fristes kun til forbudne Ting. Den gamle Fabel, som handler om saadan efterlignet Høflighed, er bekiendt. Og denne Mand, som udtrykker sig saa Kievt, naar han vil være galant, vil tale om Nøgenhed!

Hvormed vil denne unge Person gotgiøre, at jeg er nøgen i Dramaturgien? Har jeg ikke seet Theatre uden: og indenlands saa got som han? Har jeg ikke nu paa 32te Aar besøgt den danske Skueplads, altsaa førend han var uden for Moders Liv, eller kunde stave Drama? Har jeg ikke læst saavel som han, forsøgt mig saavel som han? Kan jeg ikke ligesaa got lære Lessing udenad som han, om det var Umagen værd, om jeg havde flette Tanker nok om det danske Publikum, til at troe det ikke havde nok i indløsende Grunde og i den Sandhed Hiertet føler, men der maatte endelig lidt tydsk Autoritet til? I Ting, hvor der ikkun udfordres sund Sands og rigtig Dømmekraft, skulde jeg ikke bedre kunne see hvad ret og got er, end han, han som har den Ulykke, at hans Hierte er i en bestandig Misvisning, han hvis Domme altid enten maae noget tillægges eller fradrages, han som er bleven

beskyldt for, at hverken kunne skrive eller recensere? Hvad urigtig Dom jeg har fældet, kan han anføre? Hvad Partiskhed, hvad Forblindelse af hellig Ven-
skab eller sympathisk Misundelse kan jeg beskyldes for? Lad det Publikum, som han ikke har i Lommen, bømme hvilken af os to er den bedre Dramaturg, hvilken er den billigste og den mest upartiske, den endog i Dadel mest opmuntrende, den sig selv mest lige, den til sand Nytte mest sigtende, den som mest kan være fremmed Hielp foruden, den som skriver fatteligst og behageligst.

Lad Publikum bedømme os, og lad ham imidlertid undsee sig at fælde Magtsprog, som alle Nærsindige desuden maa foragte, som saaret Egen-
kierlighed og Indbildskheds Skraal.

Dersom det var ham om Skuepladsens sande Vel at gjøre, saa glædede han sig over, at der opstod den ene efter den anden og søgte at rette, vejlede og opmuntre Skuespillere og Auctorer. Naar man virkelig ønsker Oplysning, saa var man tilfreds man fik saa mange Medbeilere som mueligt. Men naar Hr. A. siger den, der stiller sig ved Siden af ham, at han er dramatisk nøgen, naar han ved Magtsprog vil indtage Mængden imod ham, maaskee og gjøre ham bange for flere saadanne Compliments, saa seer man nok, at det gjør ham ont at hans Monopolium er forbi, og at han ikke længere kan smigre sig med at anses for Publikums Repræsentant.

Jeg veed mig fri og reen af alle Privathensigter; jeg har aldrig drømt den Tanke i Tidens Længde, lige frem eller uden om, at faae en Haand med i Skuepladsens Bestyrelse; jeg har ingen særdeles Forbindelse med nogen af Theatret; jeg gjør heller intet for at indynde mig hos det Hele. Men jeg skriver om Skuepladsen fordi jeg finder Behag deri; fordi ingen kan forbyde mig at tumle mig i hvad Fag jeg lyster. Jeg bliver Dramaturg, fordi der ellers er kun een; og ikkun een bør og skal der ikke være; at det ikke duer, det har Hr. R viist. Den der siger at dette Fag ikke vedkommer mig, den veed neppe hvad han siger. Det er een af de Videnskaber, som ere aabne for alle. Alle Fakulteter have lige Rettighed dertil. Forfatteren til den dramatiske Journal var en Jurist; hvi maae en Mediciner da ikke ogsaa skrive dramatiske Tillæg? Er det maa skee nu kun unge Folk tilladt at være Dramaturger? Er det nu maa skee en Leeg, som vorne Folk maa blive fra? Saa længe Ungdom har med Ungdom at bestille, lader jeg det passere; men naar Ungdommen vil bedømme Gamle, bliver Sagen alvorlig. Over en ung Mand i andre Fag kan man undre sig, hvorledes han tør sætte sig ved Siden af saadanne Mænd, tør tale i saadan myndig Tone o. s. v., men en orasfuldende, despotiserende ung Mand i det dramatiske Fag skalde man vel ikke ogsaa undres over? Saadan

en ung Person skulde have Lov til at sige dem der ville gjøre Indgreb i hans dramaturgiske Monopolium og Cottiser?

Jo mere bister Hr. K. bliver over at jeg staaer ham i Veien, at jeg nøder ham til at tænke først inden han skriver, jo mere fremlyser det, at det var høi Tid jeg kom.

Det var kun min Hensigt at sige min Mening om eet og andet, som en Tilskuer; men da Hr. K. forlanger det, saa skal jeg dramaturgiser ham saaledes, at han skal føle jeg ikke er nogen.

*

*

*

Hvorledes en Skuespiller skal staae paa sine Fødder, er en Hovedpost. Intet er mere ubehageligt for Diet, end at see en theatralisk Person staae paa en tvungen, affekteret, ascirklet Maade, som om han gjorde sine Positioner, og holdt Publikum for sin Dandsmeister.

Vi havde her en vis fransk Acteur ved Navn De la Tour. Han kunde være god for Resten; men han stod gierne i Conversation som en Sangskierer paa et Stykke Lommer, eller rettere som den romerske Gladiator i Kongens Have. Den øverste Deel af Kroppen og det venstre Been havde en Vertikaldirection, det høire Been stod perpendikular: hans Person forestilte altsaa i visse Maader,

helst naar Hænderne laae paa Kors over Brystet, en Brænd paa Landet, eller en Slagbom naar den staaer aaben.

Det var høist anstødeligt at see denne Stilling. Aldrig vil man bemærke, at nogen Mand af Levemaade staaer saaledes hos en Dame. Naar han tager fat paa hendes Haand mens han staaer med det ene Been Pøkker i Bold strakt fra sig, skulde man troe han holdt hende for en Saug. Ingen, endog den mest øvede Storverdensmand, kan i Afsejken huske hvad Position han skal staae i: Akteuren kan, men Manden uden for Theatret kan ikke. Den som har havt Opdragelse vil aldrig staae slet, men heller aldrig efter Linealen.

Men det værste er, at den som vilde antage denne tvungne unaturlige Stilling, syndte imod den første Regel, enhver fornuftig Person bør have for Dine. Man bør altid staae sikkert paa sine Fødder. Skræver Skuespilleren paa den omtalte Maade, saa behøver det kun at en anden Person støder til ham: vup saa ligger han der. Denne Forestilling indvæltter sig paa os, naar vi seer een paa Theatret staae saa faldefærdig: hver gang nogen kommer ham i denne Vertikalpositur nær, frygte vi for ham. Og denne Frygt svækker den Fornøielse, med hvilken vi deeltage i hans Rolle og Spil. Han bliver for os en Havfrue: alting got, alting herligt, paa Nederpar-

ten nær. Han taler saa got: Ansigt, Arme, alting er saa naturlig; dersom han nu kun stod paa Fødderne som andre Mennesker, dersom han nu kun ikke var i Fare for at falde paa Næsen!

Debutanter! mærker eder dette. Naturligt, utvungent og sikkert bør I staae hvor I staae. Aldrig bør I flytte den ene Fod langt fra den anden; thi ellers kunne I let tabe Ligevægten, allerhelst naar I see eder om; og ville I vende eder i en Hast, da maa det falde eder vanskeligt, at giøre denne Bevægelse uden først at træde den Fod, som er for langt agter ud, tilbage. Er I derimod bleven Mester over Ligevægten, saa kunne I dreie eder uden at flytte en Fod. Lader den Dame, som I staae hos, noget falde, hvor ville I da kunne tage det op, uden først at hale ind?

Den som har giort mig opmærksom paa denne Feil, paa dette Gladiatoriske, dette Fløimandsagtige i Stillingen, var en Ven udenlands, en italiensk Læge, som for sin yndige Dands og sine høist indtagende Manerers Skyld havde Afgang til la bonne Sociétés paa alle de Steder han kom til.

Den 30 Januarii 1789.

Dramatiske Tillæg

til

Museum og Kritik og Antikritik.

No. 9.

Si je cours le spectacle
Au bonheur de quelqu'un est ce là mettre obstacle?
CUBIERES.

For dog at vise dem, der endnu kunde være uvisse derom, hvilken Stilling det er bedst at antage, naar man staaer paa et Theater i Conversation, saa er et Middel mellem første og anden Position den sikkerste og naturligste. I den kan man dreie og vende sig med den største Lethed, uden først at indhale et Been, der stod saa langt fra det andet, som et Anker ligger fra Skibet.

Det kan dog nok være værd at fortælle Læserne hvad Forſiel der er imellem Hr. Rahbeks Kundskab om den danske Skueplads, og den jeg har om den. I Aaret 1757 blev jeg allerede en flittig Tilhøer, og snart blev jeg bekendt med nogle af de da levende uforglemmelige Skuespillere, nemlig Mad. Linkewitz, Hr. Klementin, Londeman og Hortulan. Kan man lære noget i Omgang med sande erfarne Artister, kan man samle Materialier

af noget Værd ved at høre deres Mening om Stykker og Aktion, saa maa jeg, der fra Ungdom af har været en Elsker af det Dramatiske, have haft megen Nytte af den Yndest jeg vandt hos disse store Skuespillere, der tilligemed en Rose, en Ørsted, en Jomfrue Bøtcher og en Mad. Lund den Tid vare den danske Thalia's upaatvivselige Yndlinger, i hvorvel en Jomfrue Petrejus, en Keerslev, en Prenzlau, en Als, ogsaa havde deres Fortienester, ligesom ogsaa den nu værende Olding, Hr. Møstet, allerede da viiste hvilken Ære for Skuepladsen han vilde blive. Hos en Klementin var jeg efter min Hjemkomst Huuslæge, og mangen en Time har jeg hørt ham fortælle om Theatrets Oprindelse og Tilværelse, og sig sine Tanker om hvad der blev opført, og om hvorledes der blev spillet. End videre har jeg i nogle Aar været Læge ved det franske Skuespils Selskab, og ført mig denne Leilighed saa meget mueligt til Nytte, for at udvide og rette mine dramatiske Begreb. Formedelt en besynderlig Lyst til Sprog saavel som til skønne Videnskaber, har jeg læst blant andet en Mængde dramatiske Verker i flere end eet Tungemaal. Man regne dertil at jeg har reist udenlands, og været stærk nok i hver Nation Sprog til at kunne forstaae deres Skuespillere, altsaa dømmen om dem, gaae ind i det karakteristiske hvert Folkets Theaterstykker og Skuespillere have, og

abstrahere alt det som der holdes for got og smukt
 overalt. Hvad Anlæg jeg har havt til at skrive for
 Theatret, derom maa Publikum dømme af de Stykker
 jeg har skreven. Hvor mange have da frembragt
 noget bedre end Søofficererne og Ægteskabsdies-
 yelen? Og hvilken af vor Tids dramatiske Auto-
 rer skulde omarbeidet en fremmed Plan med mere
 Kunst, end jeg tør sige jeg har viist i Busseman-
 den? Jeg kiender faa af vore nyere Originalko-
 medier, som vilde vinde noget ved en upartisk Sam-
 menligning med dette Stykke, naar der blev seet paa
 alt hvad der fordres af en Komædie. Jeg selv holder
 det ligesaavel for et Beviis paa Kald til det dramatiske
 Fag, som det bedste af de to som ere op-
 førte. Hvorvidt dette er grundet skal jeg vise ved en
 anden Leilighed. Bussemandens Skiebne ved sin
 første Opsørsel beviser tilviffse meget; men aldeles ikke
 hvad mine Misundere mene den skal bevise. Det
 Anstødelige, som man har fundet deri, har jeg alles-
 rede viist findes langt værre i andre Komædier, der
 sees med Fornøielse. Enten skal en Karakter som
 Staverup, en Mand der er karrig mod sin Kone,
 og ødsel i sine Galanterier, være fri for at fremstilles
 til Advarsel, eller han skal males som han er. Dog
 dette Stykke kan endnu engang omarbeides, enten det
 saa bliver opført eller ikke: denne nye Omarbeidning
 kan atter vise Publikum, om jeg tør regne mig blant

Dramaturgerne i Ordets retteste Bemærkelse, nemlig blant dem, der arbeide i Skuespil.

Den der med Høie siger Anch'io son pittore, kan ogsaa dømme om Skilderier: den der selv har skrevet Stykker som have vundet det mest smigrende Bifald, og eet til som maaskee og vilde gjort Lykke, dersom besynderlige Omstændigheder ikke havde hindret det, kan allene af uselt Mid besyldes for dramatisk Uøgenhed. Den som endnu ikke eengang har røbt Vankundighed eller Partiskhed i sine Domme over Skuespillernes Talent og Aktion, kaldes kun ved et tomt Magtsprog dramatisk nøgen. Den som paa en seirende Maade har overbevist Smagens Lovgiver om at have taget groveligen fejl, faaer af denne selsamme uværdige Theaterlykurgus den største Opmuntring til at vedblive, naar han hører ham saa hadsk bebreide sig dramatisk Uøgenhed. Det er herligt at høre den lamme Syge give sig naar han pidskes: nu bliver man trøstig ved, det svier allerede.

At læse alle de Auctorer, som enten ex professo, eller ved given Leilighed, have skreven om Dramaturgien eller det som den vedkommer, er jo en ringe Ting for mig. Disse Auctorer ere jo snart tyggede og fordøiede.

Men der er een Bog, som jeg har læst mere i end Hr. K., og hvori jeg altid vil blive en 20 til 30 Sider forud for ham: jeg mener Livet. Dette

er den bedste Haandbog, en dramatisk og dramaturgisk Skribent kan have at raadføre sig med. Og Livet har sine Særdelesheder af Sted og Tid; Tidens og Stedets Smag og Sæder skal jeg kunne hitte, som komisk Autor skal jeg kunne l'hoote folks lies as they fly; eller alle Dramaturgiens store og smaa Mænd, fra Aristoteles ned til Schink, (der er fra Cedertreet ned til Hysopen) nytte mig ikke mere end gamle Almanacker.

Imellem min og den gode selvbestikkede Dramaturgs Alder er saadan en Forffiel, at ingen, uden een af hans blinde Tilhængere kan sætte ham i Sammenligning med mig. Ved min Bestemmelse har jeg fra mit 15de Aar af ideligen havt med Mennesker af alle Stænder og Tænkemaader at bestille, og lært den menneskelige Natur at kiende saa at sige intus & in cute; thi en Læge seer den ofte ganske blottet af al Konst. Meist har jeg mere end han, talt Landets Sprog overalt med saadan Lethed, at jeg har kunnet føre mig den familiere Omgængelse til Nytte, for ogsaa hos dem at lære Livet og det menneskelige Hierte at kiende. En Smule Skarpsindighed tør jeg nok sige jeg har bragt med hvor jeg kom: til Satyren har jeg altid have en alt for heldig Tilbøielighed: jeg har altsaa vel ogsaa kunnet sanke nogle Ar.

Derfom altsaa Hr. R. ikke ganske var blindet og beruset af sine Venners Bisald, og stolt af sin ustandfede Fremgang, saa havde han betænkt sig lidt førend han talte om dramatisk Nøgenhed.

*

*

*

Professor Eberhard i Halle har nyeligen viist at Melodramer f. Ex. Ariadne og Medea ikke fortiente det Bisald man giver dem. Skal saadant et Stykke giøre den rette Virkning, saa bør Deklamation og Accompagnement sammenslyde i eet, hvilket efter den brugelige Maade ikke kan skee. Det Ubestemte i Deklamationen og det Bestemte i Musikken tillader ingen Harmonie, ingen Sammensmeltning. Accompagnementen opvækker hvert Dieblik en Længsel, som formedelst det idelige Afbrud ideligen bliver utilfredsfillet.

Saaledes raisonnerer denne Lærde: saaledes maa enhver raisonnere, som veed en lille Smule af hvad Skuespil og hvad Musik er, og hvad Hensigt begge have.

*

*

*

Kjøbenhavns Dramaturg giver en ung Skuespillerinde, som i en Scene med en Officeer der vilde tage sig Friheder, efter hans Mening for længe har

leet, den Grindring at hun ikke maa giøre det tiere, fordi sligt vilde kaste et tvetydigt Lys paa den Persons Karakter som hun skal forestille. Ogsaa heri seer vi hvor lidet han kiender til den menneskelige Natur.

At en Pige leer, naar en Mandsperson brydes med hende for at røve et Kys, er aldeles intet Beviis paa at hun modtager disse Karester med Fornøielse. Latter er i saa Fald meget ofte en ufriwillig Bevægelse: der ere de Fruentimmere, som uagtet den Indignation de føle, ikke kunne modstaae den physiske Drift at lee. Medens Taarene ere færdige at vælde ud, kunne de overlade sig til en Latter som gaaer dem igiennem Sielen. Latter kan altsaa være Smertens Udtryk hos undseelige Fruentimre.

I det nærværende Tilfælde kommer den Omstændighed til, at Scenen har noget komik, som midt i Grethes Fortrydelse kan virke paa hende. Hun har behandlet Personen som en Nar, og naar en Pige brydes med en Nar, saa kan hun neppe andet end lee en Smule af denne Helt. En Mand af det ædelste æmmeeste Hierte hindres derved ikke altid at lee, naar han seer en falde paa een pudseerlig men ikke farlig Maade.

Af hvad Hr. K. siger om Tingen maa man formode, at han heller ikke har seet eller læst Stykket.

Hans Ord ere: „Hun maa endeligen ikke vedblive at lee, imedens Lieutenanten brydes med hende, for at kysse hende — hun leer kun overlydt“ (i Stykket mere dansk: af fuld Hals) „i det Dieblik hun har slaaet ham med Hatten; men saa snart han vil hevne dette Slag med et Kys, bliver Grete vred og fortreden.“ Her maa Hr. R. enten ikke have seet eller læst, at hun kyskes førend hun slaaer med Hatten; og da gjør han som Blisil naar Tom Jones skal have Hug: da bør han ikke tale om at ikke kunne høre; eller han har den ganske originale Idee, at det gierne kan lade sig gjøre at en Pige kyskes engang, uden at hun behøver at vredes, men anden Gang duer det Pokker ikke: at Latter ved anden Gang kaster et tvetydigt Kys paa Fruentimmer, men første Gang siger intet efter det gamle Ordsprog: *Einmal ist Keinmal*. Naar han dog vilde sige noget, skulde han lastet Gotter, der lader hendes Spøge efter det første Kys.

Og hvad, om Skuespillerinden nu skulde vedblive at lee for at give Lucas desmere Grund til Jaloufie?

Den 6 Februarii 1789.

Trykfeil:

S. 50	Lin. 24.	løs:	ikke engang
— 53:	— 5.	—	erfaret den af
— 56.	— 18.	—	er ikke ligt
— 62.	— 3.	—	Monopolium, Gottiser?

Dramatiske Tillæg

Museum og Kritik og Antikritik.

No. 10.

Olim hæc meminisse juvabit.

VIKG.

Der som man blot saae paa Udfaldet, saa var det en stor Daarlighed at gjøre noget som man er sig bevidst, at ingen Egennytte, ingen uædel Hensigt har Deel i. Megen Feide har jeg havt i Verden uden- og indenlands; men naar jeg mønstrer dem jeg har stridt med, saa have blant dem jeg har roest eller gjort Tienester, været mine assagteste Fiender, om ikke offentligen, saa dog skjult. Undertiden er der dog een som synes at søle, at han ikke har ladet mig vederfares Ret: den Taage som først Lidenskab, og siden Dreblæsere og Sammensyere have betaget ham Synet ved, adspredes ofte under Vaabenstilstanden; thi hvor der i Grunden er et godt Hjerte, kan unært Had lige saa lidet vedvare, som Mandedrøtten kan underholdes i uforfrisket Lust. Men hvor den fristende Følelse af egen Ringhed ideligen holder Hvind vaagen, og denne ideligen pirrer Sjælen, der kan gamle Sindsaar ikke læges:

Det være som det være vil, jeg har oftere
 havt Grund at fortryde at jeg har roest end at jeg har
 lastet. Om ikke den Person hvis Bog, Talent eller
 Handling blev anbefalet, selv har takket mig ilde,
 saa have andre paataget sig det.

Til disse sidste hører Hr. Rahbek. Den
 Roes jeg i mit franske Blad har given en Debutant,
 eller rettere den Anmodning til Publikum, jeg paa
 hendes haabefulde Talent og paa hendes kritiske
 Forsatning har grundet, kalder han Fornedrelse af
 hende og af mig selv. Han kalder det Tigger
 og Tryglen: han siger, at det er steet paa den
 meest ydmygende Maade for Debutanten.

Dersom jeg var den Fiende af Hr. Rahbeks
 Person, som jeg kun er af hans dramaturgiske Frem-
 gangemaade, kunde jeg kun leet af sigt. Thi
 hans Karaktervinder vist neppe ved saadanne Udfald,
 paa hvad der er sagt til den selvsamme Persons
 Fordeel, som han selv med Varme har taget
 sig af.

Lad os høre hvori denne Ydmygelse, denne
 Tigger og Tryglen bestaaer: lad os beskue mit
 Blad ved Lyset: vi seer med samme Oiekast Hr. R.
 besynderlige Fortolkningsmaade.

Efterat jeg har talt om den smukke Figur,
 den aabne og læselige Physiognomie Debutanten
 har, siger jeg: „Men det er ikke nok; Naturen har
 „ endnu ved andre Gaver holdt hende skadesløs
 „ for en umild Lykke. Hun har de bedste Organer,
 „ en meget klar Stemme“ o. s. v. Og nu siger
 jeg: „Ikke taler hun med den Tillid, som lægger saa
 „ megen Vnde i hvad de andre Thalie's Døtre tale.
 „ Dette er ganske naturligt, hun er endnu under
 „ denne Tvang, denne Undsoeffe“ (det franske Ord
 Sujettion lader sig ikke got fordanke,) „som et
 „ Parterre maa paalægge, det imod hende viser sig
 „ saa vanskeligt, saa ubevægelig, efterat det har,
 „ ikke givet, men bortødflet Difald og Bravoraab
 „ paa en Skuespiller, som i hvor grundet det Haab
 „ er man har om ham, dog aldrig vil gjøre større
 „ Lykke i hvad Sag han vælger, end hun kan gjøre i
 „ sit, dersom hun er lykkelig nok at finde Naade for
 „ Publikum, at bedømmes som den den der vil blive
 „ Skuespillerinde, og ikke som en allerede udlært
 „ fuldkommen Aktrice, og at opmuntres, veiledes og
 „ understøttes af dem hun engang vil gjøre Ere.“
 Derpaa taler jeg om at hun ikke mere er i den unge
 Alder; at hun ikke af Tilbederes Birak vil lade sig
 gjøre swinglende, o. s. v. Og nu siger jeg: „Hvilke
 „ Fordele, dersom man vil lade hende vederfares
 „ Ret!“ Er det ydmygende? Er det at fornedre

hende og mig? Siger jeg her blot om Barmhjer-
 tighed? Siger den som taler om Ret? Forne-
 drer jeg den som jeg beder Publikum betragte un-
 der sit rette Lys?

Jeg tilstaaer videre, at hun endnu ikke
 har de rette Armbevægelser, ikke er theattervant nok,
 og andre uvæsentlige Ting. „Men,“ sagget jeg til,
 „Kulle vi domme ugunstig om hende fordi hun ikke
 „strax har det som ingen, slet og aldeles ingen har
 „havt ved sin første Debut, undtagen de som først
 „have været ved Dandsen? Værev dog saa god,
 „Messieurs les Difficiles, at nævne de Skuespiller-
 „inder, som fra Begyndelsen af ere fremkomne
 „begavede med alle Fuldkommenheder, som om de
 „vare faldne af Skyerne?“ — „Man maa nu
 „sige at hun ikke har Følelse nok, saa vil hun dog ikke
 „mangle den, naar hun først har Grund til at
 „fatte Mod, ja hun kan ikke mangle den. Intet
 „gør Hiertet saa blødt, Sielen saa om, som Van-
 „held. Modgang er en Skole, hvori man alt for
 „let lærer den store Konst at røre. Et høit Fruens
 „timber, som har smagt hvad det er at lide Man-
 „gel, vil aldrig være en raa Begynder i de samme
 „Roller. Det er alt for let for hende at sætte sig i
 „den Ulykkeliges Sted, som hun skal spille.“

Hvad siger jeg nu om hende, som fornedrer
 hende? At man har Modgang og Vanheld at stride

med, ja at man har liide Mangel, skal man derved skamme sig? Er Mangel ikke fornedrende, saa fornedrer det heller ikke at tale om den, som om en Grund mere at fatte got Haab om den omtalte Person, og at anbefale den til Publikums Understøttelse, ikke med Penge, men med Opmuntring, med en Opmuntring grundet paa retsindigt Sensyn til det Anlæg, de Fordele hun allerede har.

Om hendes huuslige Omstændigheder talte jeg for eu anden vigtig Aarsags Skyld.

Jeg veed ikke rettere, end at den Debutant her tales om, allene hengiver sig til Theatret for at have med sin Moder en Udkomme, som i disse svære Tider falder vanskeligt at vinde ved flittige Hænders Arbeide. Forsængelighed og visse andre Udsigter, bestemt Lyst til Theatret, Bished paa at glimre paa denne Bane, intet af alt dette har bevæget hende til at melde sig ved Direktionen. Hvad da andet end det høist undskyldelige, det billige Ønske, at have et anstændigt Levebrød? Og til at søge Levebrød ved Skuepladsen paa en Bøi, hvor Erfarenhed har lært at endog værgeløse Fremtidsre ikke ere sikre for en uædel Kritiks grusomme Braad, dertil kan nu neppe andet end haard Nødvendighed drive et honet Pige-barn. Havde den omtalte Debutant gjerne kunnet være dette Skridt foruden, havde hun kunnet vinde

anstændigt og varigt Underhold for sig og en gammel Moder paa en anden uskylbig Maade; saa havde jeg taget dobbelt feil, nemlig baade i Henseende til hendes huuslige Omstændigheder og til hendes Tænkemaade. Kunde hun selv undsee sig ved hvad jeg har sagt om Modgang og Gienvordighed; kunde hun selv skamme sig ved at ansees for det som helst for nærværende Tid tusind honette, endog fornemme og fortiente Mands Døttre ere; o! saa vilde jeg offentlig bede Publikum om Forladelse, at jeg var faldt det besværlig for hendes Skyld.

Den som ikke med store Præensioner, ikke med Tillid til overordentlige Gaver, ikke med en vis Spekulation, men med Haab om at finde anstændig Udkomme ved Skuepladsen, uden at blive den til en Byrde, træder frem paa den; den dømmes lemfældigt af danske Folk. Derfor har jeg sagt hvad ikke alle hendes Dommere vidste.

Er jeg urigtig berettet, saa gjør det mig ondt.

Endeligen siger jeg: „Medlidende Stole, „ædelmodige Hjerter, billigt og retsindigt stræfende Gemytter, dømmet om hun har en „Ret til eders Opmuntringer.“

Der siges ikke: „forbarmer eder,“ men „dømmet om hun har Ret til eders Opmuntring.“ De mærkværdige Ord Esprits equitables

& justes,, har Hr. R. ikke lagt Mærke til, eller han har ikke villet see dem.

Hvori stikker her det Sornedrende, det Tiggende og Tryglende? Den der henvender sig til de billigt tænkende, til de rigtig og retsindigt tænkende (juste siger begge Dele,) tigger og trygler ikke. Han appellerer a male informato ad melius informandum. Han beder ikke at der maa handles efter blot Medlidenhed og Barinhierlighed, at Mangel af Bærd og Fortieneste ikke maa komme i Betragtning; men at det maa skee, som man finder er Ret og overeensstemmende med hvad man har giort for en anden.

Hr. R. udmærker sig ved Urigtighed i sine Bedømmelser, ved Skievhed i sine Udtryk, ved en Drift at despotisere endog over sit Modersmaal. Derfor skulle de Ord: „dømmer om hun har Ret „til eders Opmuntring,“ være saa meget som at tigge!

Hvad, om jeg nu med den samme Egenmægtighed vilde sige om ham, naar han taler om en Skuespillerindes Seier, at han derved vil Formandere got Folk til at flappe? At disse Ord skulle sige: „En Seierrolle bør applauderes: „her „er een: ergo haver man at applaudere?“

Ikke skal jeg give hans Ord saadan en Forklaring, naar han ikke vil mistyde mine. Men gjør han mine Ord til det ene, saa gjør jeg hans til det

andet: Mistydning maa være ligesaa undskyldelig hos mig som hos ham.

Og om dog een af Delene skulde være, da heller Supplikant hos Publikum end Commandeur.

Hvad det Udtryk angaaer, at finde Raade for Publikum, da maa jeg endnu anmærke, at dette Publikum har en Debutants Skiebne i sine Hænder. Naar den kriticke Aften kommer, og der endogsaa da hersker den rædsomme Taushed, da er det ikke utienligt at tale i det Sprog, som jeg har brugt.

To gange havde den omtalte Debutant viist sig, og saa Hænder vare bleven rørte. Hvad om det nu og var gaaet saa den tredie Aften? Mon hun kunde vedbleven at debutere? Mon ikke denne Publikums Koldsindighed imod hende, helst i Sammenligning med en anden Debutants overordentlige Indklapning i Thalie's Præsteskab paa selvsamme Tid, maatte bleven anseet som det visse Tegns, at man saa hende med liden Fornøielse?

(Næsten følger.)

Den 13 Februarli 1789.

Dramatiske Tillæg

til

Museum og Kritik og Antikritik.

No. II.

En marquant les defauts, respectons le
genie. SABATIER.

At tale forstaaeligt og tydeligt i sine Repliker, det er unægteligen een af de første Pligter en Skuespiller bør beslitte sig paa at opfylde. Det er ikke Stykket allene, som taber ved en usuldkommen Udtale; men Tilskuerens Taalmodighed sættes ogsaa paa Prøve: han man jo arbejde med Forstanden for at giette sig til hvad han ikke hørte. Og i den Tid hans Tanker ere sysselsatte med at fylde disse Huller i Repliken, ja i Scenen, kan han ikke nyde det følgende: Stykket faaer enten et Forspring, eller han faaer at lade sig nyies med Fragmenter. Har han allerede læst eller tit nok seet det til at vide hvad der burde siges, saa er Skaden vel ikke saa stor; men den fulde Fornøielse, det fulde Værd for sine Penge har han dog aldrig.

Det har derfor altid været et Hovedsiemeed for dem der bestyre en Skueplads, enten det er en Direction eller en Entrepreneur, at Publikum til-

fredsstilles i denne væsentlige Post. Men dette
sker ikke altid med lige Held.

Noget Skuespillere bestræbe sig at faae den
Tydelighed, som Naturen har nægret dem, ved Kon-
stens Hielp. De tale langsomt, eller de opløste
Stemmen, eller de gjøre begge Dele.

De physiske Aarsager, som nøde dem til at
anvende sige Midler, ville vi nu ikke undersøge,
men blive staaende ved den theatraleske Virkning.

At underholde Illusionen, at komme Natu-
ren og Livet saa nær som mueligt, er den sande Skue-
spillers saavel som den gode dramatiske Auteurs store
Bestræbelse.

Men naar nu den første altid taler lang-
somt, skader han da ikke Illusionen? Forestiller
han en Vonde, saalade vi det passere; thi saadan
en Person bliver gierne ved sin sædvanlige Rhythmus.
Der er neppe nogen Lidenkab, som bringer hans
Tale til Trefierdendeel, end sige Sexottendeel Takt.
Men en Mand af Stand, som geraader i Jld,
helst i den som Kierlighed har tændt, en hos en
levende ung Herres Diener, som spinder paa en In-
trigue, og andre Personer af Hovedstadens Verden,
kunne ikke i saadan Forfatning tale saa langsomt,
som om de tydeligen og lydeligen oplæste deres Rolle
for Publikum, uden at give Livets Kiendere For-
argelse.

Taler en Skuespiller vel høit, saa lider Illusionen ogsaa. I denne forhøiede Stemme bemærke vi alt for let den Bestræbelse at forstaaes: og enhver Bestræbelse blotter Skuespillet: vi høre nu Akteuren eller Aktricen, som debiterer sin Rolle. Undertiden gaaer dette saa vidt, at Repliken bliver lydelig paa vore Ørens Bekostning.

Det er altsaa alt for ofte Illusionen skadeligt, at en Skuespiller for den Tydeligheds Skyld, som Naturen har nægtet hans Mæle, enten taler langsommere eller høiere end han er vant uden for Theatret.

Den Feil at altid tale hastigt, kan ikke nær saa meget hindre Illusionen, endskjønt den tilvisse i flere end een Henseende kan og bør mishage Tilskuerne eller rettere Tilhørerne. Thi vi see i det daglige Liv mangfoldige som tale hastig, endog naar de ikke ere i Affect; derimod ganske saa, som i en ophidsende Sindsbevægelse tale med deres sædvanlige Langsomhed.

Hvad følger af det hvad vi hidtil have sagt? At det er den første Egenkab, som der maa sees paa ved enhver, som melder sig for at blive kongelig Skuespiller, ja i vel indrettede dramatiske Selskaber ved enhver, som vil tage en Rolle der just ikke er af det lave Slags, at have et godt forstaaeligt Mæle, som saadan Person ikke behøver at give

Tydelighed paa nogen af de anførte Maader. Og dernæst at Zomfrue Laurentius er iblant andet for sin naturlige Udtales Skyld særdeles Opmuntring værd.

*

*

*

Jeg kunde her lægge andre Exempler til ved at nævne de kongelige Skuespillere og Skuespillerinder, som Naturen har skienket denne Gave; men alle mine Læsere kiende dem, og det vilde stride imod den faste Beslutning jeg har tagen, ikke uden den høieste Nødvendighed, nemlig uden en Opfordring, som er værd at lægge Mærke til, at navngive nogen af dem, enten særdeles med Noes eller Dadel.

Saadan Noes kunde opvække Misforstaaelse hos dem der troede at tabe derved. Og denne Misforstaaelse var det Synd at paadrage dem. Saadan Noes kunde udtydes som om jeg vilde hverve et Partie, som om jeg personlig var hengiven til nogen, helst af det smukke Køn, hvilket er ganske imod min Tænkemaade, da jeg er alt for jalour over min Autor-Kredit, og vilde kaste min Pen i Jlden, dersom den behøvede nogen anden Dødeliges Hielp til at vinde og vedligeholde Bisald, især den foragtelige Hielp som Tilhængere kunne give. Kunde nogen fornuftig Autor falde for en theatralisk Persons Undigheder, da maatte han ofre dem alt hvad han

havde at ofre, kun ikke det som bør være ham hel-
ligst, — Sandhed og Overbeviisning.

Gientagen Noes kunde ansees som Deviis
paa Partiskhed: og den Fare vil jeg ikke staae, selv at
beskyldes for hvad jeg har b-breidet en anden.

Ved stærkt at berømmes kunde en Skuespiller
mueligt ansee sig som forpligtet, i hvor fortient
denne Berømmelse end maatte være. Men at paa-
lægge een noget Vaand ønsker jeg ligesaa lidet som
selv at see mine Hænder bundne. Ville de bevise
mig Ugjælle og Beskab, saa skal den ikke kunne
ansees som Taknemligheds Virkning, som en Gien-
giæld de ikke kunde undslaae sig for. Finde de for
got at menagere andre, lige got hvem, saa skulle de
dertil have al Frihed for deres eget Hierte, ligesom
jeg paa min Side ikke vil forbinde min Pen med en
Skuespillers Meriter ved et uopløseligt Egteskab.
Skulde jeg rose nogen Navngiven for sit Spil,
saa beder jeg mine Læsere at ansee denne Noes allene
som en Komedieseddél, at den kun giælder for den
Aften den er given.

Den sande Naade at gavne Theatret, er
dog nok denne, at tale almindeligen om de Feil
som kunne begaaes af Skuespillere: og lade saa,
efter Hr. Rahbeks Ord, den pibe som rammes,
om saa er at den vil pibe, hvorom jeg ligesaa meget
tvivler, som jeg er vis paa at den ægte Konstner

uden Fortrydelse vil tage sin Deel af saadanne almindelige Betragtninger. Dramatiske Selskaber ville maaskee ogsaa have nogen Nytte af slige Anmærkninger: de kunne tiene til at bevare en spillende Medlem for den slemme Feil at kopiere denne eller hiin Person paa den kongelige Skueplads alt for noie. Ligesaa kan der neppe være en uskyldigere Maade at belønne og opmuntre heldig Flid, og at lade en ypperlig Talent vederfares Ret, end naar man taler i Almindelighed om det, som viser det sande Kald, og den frugtbringende Bestræbelse. Lad saa de Skionsomme og Retsindige gjøre Anvendelsen derpaa: lad dem kiende ham eller hende i Trækkene: og lad ham eller hende selv smile paa mit Blad, som paa det Speil som siger dem: „Jo, jo, du er saa ret god, bliv kun ved den Smag.“

Anvendelsen vil altid være des lettere, jo mere der tales om en Ting i den rette Tid.

Denne Beslutning har jeg tagen i disse sidste Uget. Den Mistydning, som min Anmodning til Publikum, i Anledning af en Debutant, har været underkastet, har gjort mig kied af, ligesom og den Skiebne denne selvsamme Debutant efter den Tid har havt for Hr. Rahbeks Domstoel, har gjort mig frygtsom for, at navngive, ja at kiendeliggiøre (sit *venix verbo*) den jeg finder værdig til at opmuntres.

Men berøver jeg mig den Fornøielse at berømme og anbefale Personer, saa skal jeg holde mig skadesløs ved des friere at revse Feil, ligesom jeg og i nogle Nummere har begyndt at gjøre.

*

*

*

Den Debutant, som i forrige Nummer er omtalt, har Hr. R. i Novembers Minerva tilfsaaet at besidde de Fordele jeg i Museum havde berørt. Figur, Mæle og Stemme høre unagteligen til de væsentligste Egenheder en Skuespillerinde kan have. At gjøre Publikum opmærksomt derpaa holdt jeg for min Pligt, da hendes Skiebne var nær ved at bestemmes. Hr. R. paaankede jo offentlig den Mangel paa Underviisning, som hendes Armbevægelser røbte. Jeg var dristigere: jeg beklagede den Koldfindighed, Publikum havde viist imod hende, i Sammenligning med en anden Debutants Modtagelse.

Jeg skrev det franske Blad, og jeg veed med Visshed hun havde intet ydmygende fundet deri, da hun havde ladet sig berette Indholdet. Den tredie Aften kom, og hun fik den største Opmuntring formedelt tre gange Klap efter Stykket, og engang strax i Begyndelsen. At dette ikke kom fra et Partie, fra fordeelte Venner, kunde man nok skønne: dertil var Bisfaldet for stærkt.

Den som vilde ansee dette for en Virkning af mit franske Blad, gjorde mig en stor Compliment, som jeg maatte være saare stolt om jeg troede at kunne modtage med et Bux og et koldt: „de dømmet alt for gunstigt om min ringe Evne.“ Nei, mit franske Blad læses ikke af saa mange: og jeg er desuden alt for ringe til at kunne bevæge alle dem som da klappede, til at gjøre det paa min offentlige Anmodning. Egen Følelse, egen Overbeviisning om at en saa haabesfuld Debutant fortiente Opmuntring, fortiente et upaatvivleligt Tegn at Publikum var tilfreds at hun blev antagen, den og den allene, var Marsag at det gik saa ønskeligt for hende ved denne tredie Debut.

Hun har debuteret fjerde gang, og atter vundt den Bisald, endskjønt hun havde en saare farlig Rolle.

(Nere herom i næste Nummer.)

Den 20 Februarit 1789.

Dramatiske Tillæg

Museum og Kritik og Antikritik.

No. 12 og 13.

Speak hearts for us, to them we make
appeal.
Tell us not what you think but what you
feel.

Manine's Rolle er alt for kritisk for en Debutant. Den udfordrer den mest vovede Skuespillerinde. Det er en sammensat Karakter. Hun skal ikke blot være uskyldig og naiv, hun skal og have glimrende Egenffaber; thi disse, disse, ikke blot hendes Figur og Ufkyldighed, have indtaget Greven. Dernæst skal hun elske ham, skal føle det Ydmygende i Baronessens Behandling, det Ufortiente, det Uædle i Grevens Medfart. Begge Dele skal hun vise ved visse Leiligheder: i det mindste skal man see Glimt, men klare Glimt af Kierlighed og af Indignation. Frands Bohms Frierie, Saagens Samtale, Grevindens Godhed, Faderens Komme, alting maa virke, men stærkt virke paa hende: thi hun har en sm, en ædel Siæl: hun har intet mindre end Phlegma. Men deri ligger den Dyd, det Ophøiende, at hun altid vinder Seier over sin Kierlighed og andre Følelser, der stride imod hendes Pligt, at

hun dæmper dem, naar de ville udbryde. Hun skal
 følge alting for Personerne i Stykket, men intet
 for Tilskuerne. Til os skal hun tale igiennem Pan-
 tomimen, hvor Ord ikke ere tilladte.

Hendes udvortes Forhold, hendes Tale skal
 være mere passiv, men hendes Hjerter skal være
 aktiv, ja i heftig Bevægelse. Den Kamp og Strid
 i hendes Siæl, som Voltaire ikke har kunnet ud-
 trykke med Ord, skal hun vise ved det stumme
 Sprog. Hendes Aktion skal være et Supplement
 til Digterens lille Mesterstykke. Pligt og Rierlige-
 hed imod Greven, Taknemmelighed og Hengiven-
 hed til hans Moder, Glæde og Smerte ved at see
 sin Fader, alt dette skal virke, storme paa hende i
 den sidste Scene: hun skal rives hid og did af disse
 stridige Drifter, som Lina af de Bilde og
 Valvais.

En Rolle fuld af saa blandede og saa afver-
 lende, saa stærke og dog saa undertrykte Følelser kan
 ingen Debutant spille til enhver's Fornøielse. At
 ikke strande paa denne Klippe, viser det sande
 Talent.

Lady Kitty Crocodile.

En Komedie i een Akt,
omarbeidet og forkortet
efter Footes Stykke i tre Akter.

A trip to Calais. *)

Personer:

Lady Kitty Crocodile, en engelsk Enke af Stand.
Oberst Crosby.

Miss Lydell, Enkens Selskabs-Jomfrue.

Getty, den sammes Kammerpige.

Mistress Claf, en londonst Modebandlerinde.

Jenny Minikin, en ung Pige bortløben fra
London.

En Tiener.

Skuepladsen, forestiller Værelser i Lady Kitty's
Hotel i Calais.

*) Hertuginde af Kingston bød ham 1600 Gui-
neer for ikke at spille det: men han fordrede
hele 2000.

Mere derom kan man læse i Gertha No. 2.

Første Scene.

(Et Forgemaſ.)

Miſſ Lydell, Hetty.

Miſſ L. Nei, ſandeligen, der kan aldrig have været urimeligere Kone til!

Hetty. Ikke to Minuter ved eens Sind. Jeg undres, Miſſ, at De kan holde det ud.

Miſſ L. Jeg bier ogsaa kun efter en god Leilighed at ſlippe fra hende, at ſige en Leilighed ſom vilde retfærdiggjøre mig i mine Venners Dine.

Hetty. Den behøver De ikke at vie længe efter.

Miſſ L. Ak! min kiere Hetty, hun kender ikke det halve af hvad Kneb hendes Raade bruger. Hun har ganſke indtagen min Familie med ſine gientagne Løfter. I Haab at hun vil forſkaffe mig anſtændig Udfomme paa Livstid, ſom jeg dog er vis paa aldrig ſkeer, betroede de mig til hendes Omsorg.

Hetty. Men hun kan for Skam's Skyld ikke undſlaae ſig for at gjøre noget for Dem, Miſſ, efter at have, om jeg maa ſige, ſlæbt Dem med ſig, næſten hele Verden igiennem.

Miſſ L. Deri ligger Grunden til hendes nærværende Forhold imod mig. Hun veed hvad hun har lovet: og nu ſaae hun gierne at jeg af Utaalmo-

dighed gjorde nogen dum Streg, der kunde berettigede hende til at bryde sit Ord.

H e t t y. Saa? Er hun saa snild?

M i s s L. Ja derfor seer hun, Hetty, hvorledes hun paa samme Tid plager, driller og ydmyger mig naar vi ere allene, og stiller sig som hun havde særdeles Agtelse og Kierlighed for mig for Folkes Dine.

H e t t y. — Sandt er det, Miss. Det ligner i alle Maader hendes foregivne Græmmelse over Sir Johns Død. Hun hyler og flæber over den arme Støvle, den salig Herre har efterladt —

M i s s L. Sagte, Hetty, hun kommer.

U n d e n S c e n e.

L a d y K i t t y. De forrige.

L a d y K. Saa? I geheime Conseil sammen, som jeg seer? Hvad Ulykker skal der nu igien fødes? — Miss Lydell, jeg kan ikke nok undres over, at hun vil forsøre mine Folk. Er det Takken for al den Godhed jeg har beviist hende?

M i s s L. Det gjør mig ondt, at Deres Naade troer jeg kunde være i Stand til —

L a d y K. Være i Stand til? — (til Hetty) Gaae, hun med sin nysgierrige usorffammede

Fæs. Hun tænker nok at opsnappe noget hun kan løbe og sladdre om med den øvrige Bagage.

H e t t y. Jeg forstaaer ikke hvad Deres Naade mener med Bagage. Vel er vi Tienere, men derfor kan vi gjerne være saa gode Christne som andre Folk, haaber jeg.

L a d y K. Hold Munden Næsviis, og gaae naar jeg befaler.

H e t t y. Bagage? — hiertelig gjerne: jeg gaaer strax, om det saa var af min Tieneste, naar det kommer saa vidt at man kaldes Bagage. Nu løber vi om med Bagage! (Gaac.)

L a d y K. Naa, Miss, dette er Frugten af hendes nedrige Feinhellige Kabaler. Disse Lærdomme har hun præket dem.

M i s s L. Jeg, naadige Frue? Kan De formode, jeg skulde nedlade mig —

L. K. Nedlade, Miss? Jeg begriber ikke hvad hun vil sige dermed. Hvori bestaaer det, Kiære, at hun er bedre end de? Mon hun troer, fordi jeg tillader hende at spise ved mit Taffel, tør hun give sig disse Aars? Vel var hendes Fader Præst paa eet af mine Godser, men det er ikke sagt, at jeg derfor skal forsørge alle de Tiggerunger han har efterladt sig.

M i s L. Naadige Frue, jeg har aldrig understaaet mig —

L. K. Ikke desmindre har jeg udstrakt min Edelmødighed til hver een af dem. Der var hendes Moder: var det ikke mig allene, som hjalp hende til en Plads i de Fattiges Huus i Bromley, hvor hun, paa Føde og Klæ'er nær, har alt hvad en Kone af hendes Stand kan behøve?

M i s L. Jeg har aldrig nægtet —

L. K. Har jeg ikke hjulpen hendes Broder Thomas til at blive Volontair?

M i s L. Jeg tilstaaer det.

L. K. Og hvad hende selv angaaer, har jeg ikke uden nogen Årsag, undtagen vidtløftig Slægtskab, tagen hende til mig, sat hende over min egen Kammerjomfrue, og gjort hende til min Selskabsdame?

M i s L. Jeg haaber jeg har ikke viist mig utaknemmelig.

L. K. Ikke det, Miss? Hvor tit har jeg ikke attraperet hende, at hun coqueterede med min salig Herre, og søgte at besnære ham?

M i s L. Jeg haaber Sir John har aldrig beskylde mig for nogen saadan Hensigt.

L. K. Nei, der forlod hun sig paa, Mis. Hun vidste han var for ædelmodig og iegod til at blotte hendes skændige Streger; men for mig kunde hun ikke skule dem.

M i s L. Men for Himlens Skyld, naadige Frue —

L. K. Endog i Italien kunde hun ikke lade være. Der var Prinds Pincossi og Cardinal Grimsky, som hun søgte at fange.

M i s L. Jeg, Deres Naade?

L. K. Ja hun. Hvorfor skulde de ellers paa Assembleen foretrukken hendes Selskab for mit? Jeg haaber dog hun troer ikke hendes Person og Figur kan sættes i nogen Ligning.

M i s L. Jeg aldrig indbilder mig —

L. K. Desuden veed hun nok selv, Mis, at jeg aldrig torde tage hende med til en Konferents hos Paven, af Frygt at hun skulde prøve paa hendes Coquetterie med ham ogsaa.

M i s L. Gud bevare mig! —

L. K. Og nu her endogsaa. Oberst Crosby, den eneste skikkelige Mand i hele Calais, savnedes aldrig ved mit Natbord, da jeg var her for; men nu opholder han sig ikke et Diebstik, undtagen naar hun har Opmærksomhed. Ja da gaaer han ikke!

M i s. L. Jeg er saa forvirret over de forunderlige Beskyldninger Deres Naade gjør, at jeg forsikrer jeg ikke veed hvad jeg skal svare.

L. K. Jeg troer det sandeligen. Men hun seer, Mis, alle hendes Kneb er opdaget, og jeg skulde lade hende vide, Mis Lydell, at hun er den listigste, snueste, skindhelligste, farligste Vimpernelle, jeg nogen Tid har seet; dersom mit gode Hierte og min Levemaade tillod det. En Dame af Stand bør aldrig tabe sin Værdighed af Sigte.

M i s. L. Var jeg i Stand til det halve af de slette Handlinger, som Deres Naade bebrejder mig, saa kunde jeg have saa megen Afstye for mig selv, som De hader mig. Men jeg tør ikke ønske, at Deres Naade skulde beholde en ung Pige omkring sin Person, som De har behaget at fatte saadan Afstye for. Behag da at lade mig komme til min arme Moder, som i sin Alder og Skrøbelighed maa behøve min Hielp.

L. K. Hvem hindrer hende, Mis? Hun kan jo gaae naar hun lyster.

M i s. L. Deres Naade maa behage at lade en paalidelig Person følge med, eller i det mindste give mig et Par Linier med til min Moder, at hun kan see jeg hverken har vanæret mig eller er løben fra Dem.

L. K. Saa? See her har vi et nyt Paa-
fund. Hun vilde nok bilde Folk ind at jeg af Cas-
price var feet af hendes Selskab, og nu havde den
Grusomhed at jage hende bort førend hun vidste
hvor hun skal hen. Nei, Miss, i det Haab bliver
hun skuffet. Hun skulde bedre skule Krogen naar
hun vil fange mig.

Tredie Scene.

En Tiener. Oberst Crosby. De forrige.

Tieneren. Oberst Crosby. (Gaaer.)

Obersten. Jeg haaber jeg kommer ikke
til Uleilighed. — Gode Gud! hvad er her paa
Færde? Miss Lydell græder.

L. K. Ja stakkels Pige har i Dag faaet et
Brev fra sin Moder, een af de værdigste Koner
Verden eier. Tør deres Taarer, min allerkiæreste
Lydia! (Sagte til hende.) Lumste, trædske, suur-
mulede Tøs! (høit.) Den arme Mistress Lydell
har en stot Helbred, Herr Oberst, og den kiære
Pige, som visseligen er en søm og lydig Datter —
(sagte til hende) Op paa Kammeret med jer, I for-
keerte, slæbende Her! — (høit.) De kan selv see
Oberst, hvilket got, ædelt Hierte hun har. Men
giv dem tilfreds, min beste Lydia, om de ogsaa
mistede deres Mama, saa skal de dog finde en anden
Moder i mig.

Obersten. Hun er dog vel ikke i saa stor Fare, haaber jeg.

L. K. Den stakkels Piges omme Sind og elskværdige Karakter voldter at hun frygter det Værste. (sagte til hende.) Men er Mennesket gal. Skrup sig dog, og staae ikke her og sløb. — (høit.) Hun ønsker at komme op paa sit Kammer. Men lad ikke sin Sorg faae for megen Magt, mit Varn. Rør sig en Tour i min Vogn. (sagte til hende.) Jeg haaber den vælter, at hun brækker Halsen.

(Miss L. gaaer.)

Obersten. Hvor megen Ynde giver Dem ikke denne Opmærksomhed for saa værdig en Person!

L. K. Jeg frygter, Oberst, De vil kalde det en Skrøbelighed; men overdreven Menneskekierlighed er min svage Side. Jeg veed det; men en adelig Sjal som Deres, Oberst vil tilgive denne Feil.

Oberst. Feil! det er Deres Riis Stoltthed og Vre: det er Minerva's uovervindelige Tegide, som alle Hjertter maa falde for.

L. K. Drøvelse gjør gjerne Hjertet blødt, og Himlen veed, mig blev den rigeligen tilmaakt. Den kiære Gemal, hvis Billede jeg bærer paa min Haand —

Oberst. For Himlens Skyld, naadige
Frue —

L. K. Og stedse vil bære. — Men hvor-
til dette Erindringstegn? Er ikke dit søde Billed
gravet ind, dybt gravet ind i mit trofaste Bryst?

Oberst. Deres Naade maa sandeligen
ikke overlade sig til disse Følelser: de kunde sætte
Deres Helbred i Fare.

L. K. See her! Kan jeg beklage ham for
meget? Men du gif kun forud, min Dyrebareste!

Oberst. Lad mig vise Erbødighed for
Græmmelses hellige Time, og ikke forstyrre Dem ved
frugtesløs Trøst og uforstandig Ceremonie.

(Han gaaer.)

L. K. Efter en kort Tid skal vi igjen for-
enes, for aldrig mere at føle Skilsmisssens Pinsler!
O! Gud give det var mig tilladt med egen Haand
at forforte Tiden! I denne Aften endnu skulde den
stille Hvelving indslutte os. Med Glæde skulde jeg
nedstige i Dødens kolde Kammer —

Fjerde Scene.

Getty. Lady Kitty.

L. K. Hvorledes kom denne Karl uden
Levemaade til at slippe ind, uden at lade sig melde?

H e t t y. Formodentligen har der ingen af
Dienerne været tilstøde i Forgemakket.

L. K. Det er de jo aldrig. Kan noget
Dame være beladt med saadan et skændigt Slæng.
Men J veed allesammen at føre jer mit taalsmodige
og fromme Sindelag til Nytte.

H e t t y. (for sig.) Ja du er en lille
sagtmodig Due. (hvit.) Der er nogle engelske
Folk neere, som udbeder sig den Ære at tale med
Deres Naade.

L. K. Kiender jeg dem?

H e t t y. Een af dem er Mistress Clak,
Modehandlerinde af Pallmall.

L. K. Lad hende først komme ind. Er
Salen i Stand til at imodtage dem?

H e t t y. Behager Deres Naade at see
hender i Saale-Salen?

L. K. Hvor ellers? Gjør mørkt, og tænd
Lysene. (Hetty gaaer.)

Denne Rolle begynder jeg nu at blive skrækkelig feed
af. Da min Mand endnu var levende, havde jeg
dog den Trøst at kunde lade ham bøde i Cenrum, for
hvad Godhed og Kierlighed jeg viiste imod ham i
Selfaber; men nu maa jeg lade mig nøie med mine
Domestiker, og de ere undertiden ogsaa rebelske.

Diffe engelske Kreaturer har saadanne dumme Begreb om Frihed i Hovedet! Jeg troer Tyrkerne vilde være gode Tjenestefolk. Dog de Sæhoveder ere saa tam og ydmyg, at det næsten er umueligt at drille og pine dem, og den store Herlighed der lerv ved Magten, er at herske over Undergivne, som kan føle Naget, og pibe naar det trykker dem. — Hillemand! der kommer nogen — Ja, Mylord, i din Grav ligger alle mine Dnsker be —

Femte Scene.

Setty. Lady Kitty.

Setty. Salen er sat i Stand, naadige Frue.

L. K. Jeg var tilfreds Salen stod i lys Lue, og hun stod midt i Ilden! Jeg tænkte det var Obersten som kom igien, og saa var det hende, Næsvis! (De gaaer.)

(Fortsættelsen følger.)

Hr. Rahbek spørger i Minerva for December, hvorfor jeg ikke har talt om Jomfrue Sre-
delunds nye Debut i Skotlanderinden? Om
jeg maaskee ikke vil være af hans Mening? Saa er
omtrent Spørgsmaalet. Men derpaa svarer jeg
forteligen, at jeg aldrig skal være af den samme
Mening som han har, eller af en anden Mening
end han har, naar det skeer imod min indvortes
Overbeviisning. Aldrig har jeg skreven, og aldrig
skal jeg skrive imod min indvortes Følelse.

Hr. R. maa bebreide denne Debutant hvad
han vil. Jeg er hverken forpligtet til at for-
svare, eller har Lyst at laste hende. Jeg giver kun
Anmærkninger over hvad jeg finder for got at sige
mine Lærere om.
Over Theatret i det kongelige Skuespilhuus
i Byen, fra det forreste Dækken af indtil det
allerbageste Fond, hvor Udgangen til Trappen er,
hænger altid over 60 oprullede Dækkener. Noget
af disse tages bort, og andre sættes i deres Sted,
ligesom Stykkerne er til, som skulle spilles; thi paa
Løftet staaer endnu ligesaa mange. Dette veed en-
hver, som kommer paa Theatret. Naar man seer op

under Loftet, kan man tælle dem, og see hvor tæt det ene oprullede Dækken sidder imellem de andre. Man maa falde i største Forundring over, at saa mange Dækkener ikke mangen en Gang komme i Forvirring, og hænge i hverandre, eller at ikke et uret Dækken gaær ned: man maa tilstaae, at der kan ikke være mere Orden nogen Steds i Verden i theatralisk Machinerie end hos os, allermest da det ikke er Maskinmesteren og hans Folk allene, som bestyrer og regierer alting, men Skuespillere, Dandsere, Statister, Figuranter o. s. v., have formedelt den Deel de have i Stykket eller Balletten ogsaa have megen Indflydelse paa Folkenes Forretning.

Naar man betragter denne Orden og Accuratesse i Maskineriets Brug i saa idelig afverlende Skuespil og Balletter, og lægger Mærke til den Hovedomstændighed, at alt dette skeer uden Piben, Straal eller Støi, i den største Stilhed og Rolighed, uden at alle Mennesker først behøves at vises fra Theatret og udaf Coulisserne, saa maa man betiende, at den Mand, som forestaaer denne vigtige Deel af Theatervæsenet, og i saa mange Aar har forestaaet den med Berømmelse, har giort sig saa fortient om den danske Thalia, og er i sit Fag saaaumistelig, som nogen i de andre Fag.

Den 2 Martii 1789.

Dramatiske Tillæg

til

Museum og Kritik og Antikritik.

No. 14 og 15.

Hos ego versiculos feci, tulit alter honores.

At en Skuespiller ofte faaer et klingrende Bisald, som egentligen hører Autor til, at det ofte er Rollen, og ikke den der spiller den, som henrykker Tilskueren, er en Sandhed, som ikke nok kan igientages, omendskiønt den ikke flinger got i enhveres Øren. Hvor mangen engang har ikke en Holberg's, Moliere's, Regnard's, Goldoni's, og andre ægte komiske Autorers Vittigheder sat Parterret i saadan en Fornøielse, at Skuespilleren ved sin Udgang fra Scenen er bleven beklappet og bravoeret, som om han var rigtig den man havde at takke for disse smukke Sager. Den ukyndige, ja uverdige Akteur allene kan tilegne sig dette Bisald; ikkun den, som Egentierlighed har blindet, kan troe, at hans Aktion, hans Talent allene har gjort Replikkerne saa behagelige, at han som en ypperlig Kof ved sit mesterlige Spil har sat saadan en Sauce paa den mavre Rolle, at den rigtig gleed: og at

det var efter denne hans pirrende Sauce, at Publi-
kum lod til at slikke Fingrene.

Hvad nu er sagt om det Komiske, det kan
og siges om det Rørende. Hvor er det mueligt an-
det, end at man, efter at have overladt sig til den
søde Deeltagning, en elskværdig men ulykkelig Karak-
ter opvækker, eller til den Siæleglæde, som en ædel
Handling, endog naar vi vide den er kun opdigt-
tet, indgyder os, end at man, siger jeg, efter,
eller rettere i, disse henrivende Følelser følge sin
Drift, og applauderer Rollen eller Scenen i Skues-
spilleren?

I andre Lande har man seet Exempler paa
den Inderbildning en Akteur eller Aktrice kan falde til,
at ansee det hele Bisald som egen Talents naturlige
Frugt, som lovlig Profit. Hos os er man mere
modest og billig; men da vi have endeel Debutanter,
og maaskee faae flere, og da flige uerfarne Personer
mueligt kunde angribes af Egenkierligheds-Svingel;
saa kan det have sin Nytte at tale et Par Ord
derom.

Det Bisald, som en Skuespiller faaer i en
moerende eller sødt rørende Rolle, kan i visse Maa-
der kaldes Douceur, Drikkepenge. Naar vi faae
en Foræring tilsendt, give vi gierne Overbringeren
en Drikkepenge, Jo behageligere Foræringen er,
o rundeligere pleie vi at give. En Rolle, en Sce-

nen, som moerer eller søde rører os, kan ligned med en Foræring fra Autor: Skuespilleren bringer den, og han høster Frugten af den Erkiendtlighed vi gierne viiste Autor, om han var tilstæde.

Men der ere de Roller, hvori de Klap Skuespilleren faaer, er Betaling, hvori han selv har fortient, og ganske kan tilegne sig, det Bisald han beares med. Det er alle ubehagelige og anstødelige Karakterer, som man seer med Mishag og Forargelse. Naar en Skuespiller deri kan spille saa got, at man glemmer den forhadte Rolle for hans Talents Skyld, da er det denne Talent, som paa den mindst tvetydige, paa den mest smigrende Maade hædres. Hvor Skuespillerens Konst kan bringe det saa vidt, at Forstanden hos Tilskuerne seirer over Hjertet, at de sætte sig bort over alle Følelser, og ikke ville lade Akteuren lide under sin forhadte Rolle, men lønne med varme Hænder hans Aktion, medens deres Siæl fordømmer den Karakter han spiller; der skønnes paa sand Talent: der kan ingen Zviol være at Skuespilleren fortienet det Bisald han faaer, ja mere end han faaer.

Om det hele Huus rystede af Klap og Raab for Sir Joseph, saa hørte Klap og Raab Hr. Rosing til. Ligesaa med Amtmandens Datter i Jægerne.

Fortsættelsen af Lady Kitty Crocodile.

(See No. 12 og 13.)

Siette Scene.

Obersten.

Der er noget besynderligt i hendes Sorg, som jeg ikke begriber. Den synes at have en dybere Kilde end Lady Kitty peger paa. Kunde jeg kun faae en lille Samtale med Kammerjomsfruen: hun seer ud til at have ført sig hendes Ophold blant de Franske til Nytte: hun er nysgierig og snu, og lader til at elske Stikpenge. Med det rette Middel vil det ikke falde vanskeligt at faae alting at vide. Der er hun.

Syvende Scene.

Hetty. Obersten.

Obersten. Hun er i en forfærdelig Hast, Mistress Hetty! Der er dog vel intet noget overordentligt indløben?

Hetty. Overordentligt? Nei, Herr Oberst, hos os bliver Tingene gierne i deres ordentlige Gang. Frem og tilbage, nu i Osten, nu i Vesten, giv mig det og lad det være. Bevar os alle vel! her kan man ikke holde ud, med mindre man kunde være her og der og allevegne.

Obersten. (for sig.) Hun er ret tilpas for min Hensigt. (høit.) Hun har dog vel ikke saa strax noget at bestille hos hendes Naade?

Hetty. Ikke saa ganske strax; men jeg maae dog blive i Nærheden. For Mylady er i sin Sørgestds, og saa kan hun maaskee faae Lyst at besvime lidt.

Obersten. Den arme Dame. Lady Kitty er sandelig et overordentligt Exempel paa en Husstrues oprigtige og brændende Kierlighed.

Hetty. Ja jeg tør sige, hun neppe har sin Lige.

Obersten. Og Miss Lydell lader tit at være smittet af hendes Sørgmodighed. Hvor længe mon hendes Moder har været saa dødelig syg?

Hetty. Hvis Moder?

Obersten. Miss Lydells.

Hetty. Da har jeg ikke hørt et Ord af at hun er syg.

Obersten. Ikke? Formodentlig hendes Naade —

Hetty. Det tænkte jeg nok. Dette'ere et af hendes Pudser, en Krønike hun har hittet paa.

Obersten. Virkeligén? O Mistress Hetty, det er vel ikke brugeligt her til Lands at give en Douceur til Folkene, hos de Herkaber man besøger; men hun veed nok man pleier dog ved en og anden Leilighed at vise dem, som en ubillig Lykke har sat i en lavere Virkningskreds, at man skønner paa deres Tienstagtighed.

Hetty. Jeg har altid sagt, hvad Artig-
hed angaaer kommer ingen Nation de Franske lig.

Obersten. Tillad at jeg opfylder en liden
Deel af denne Pligt.

(Giver hende Penge.)

Hetty. Herr Oberst, man kan kiende paa
Deres Manerer, hvor De har tilbragt den største
Deel af Deres Levetid.

Obersten. Jeg vidste ikke hvis Bifald
jeg mere skulde attraae at fortiene end hendes. Men
Mistress Hetty, hvad Miss Lydell angaaer, da lader
det ligesom hun gaar med en uafsladelig Græmmelse.

Hetty. Det er heller intet at undres
over.

Obersten. Men for en halv Time siden
fandt jeg hende grædende.

Hetty. Det troer jeg gierne. Formos-
dentligen har hun været under Svøben: hende

Naade har nok som sædvanlig øvet sine Gaver at drille.

Obersten. Sine Gaver at drille?

Hetty. Ja, det er en lille Amusement. Hendes Naade gjør sig hver Morgen, som en Art af Motion, imellem Frokost og Middagsmad.

Obersten. O hun gjør sin Frue da Uret. Sandeligen jeg aldrig saae større Prøver paa om og følsom Godhed.

Hetty. Ha, ha, ha! Hvor let de gode Mandfolk dog lade sig bedrage!

Obersten. Nei, min beste Pige, hun maa ikke spørge. Jeg maa oprigtig tilstaae, at jeg interesserer mig paa det varmeste i alt hvad Miss Lydell angaaer.

Hetty. De kan troe mig, hun fortjener det ogsaa.

Obersten. Og det skulde gjøre mig ondt, om jeg skulde finde, at hun selv var Skyld i sin nærværende bedrøvelige Tilstand.

Hetty. Hvad den Sorg angaaer, kan De være ganske rolig.

Obersten. Hvorledes skal vi ellers forklare —

Hetty. Paa den naturligste Maade i Verden. De kan dog være tavst, haaber jeg?

Obersten. Hun vil altid finde, at jeg er en Mand af Ere i alle Henseender.

Hetty. Jeg tilstaaer De har givet mig et upaatvivleligt Beviis derpaa i een Henseende. Vel da, denne samme Lady Kitty Crocodile er den største Skindhellige, som der kan gaae paa Jorden.

Obersten. Umueligt!

Hetty. Og hvad Grusomhed angaaer, da er hun saa klogtig, saa raffineret i den Konst at plage, at Inquisitionen selv vilde være stolt af at lære af hende. Jeg kunde fortælle Dem Ting! —

Obersten. Er det mueligt?

Hetty. Dette Sted er ikke sikkert. Tilmed kunde Hendes Naade finde os her; thi hun er saa mistænkelig og granskende, som en Soldbetient. Lør De vove sig paa et Dieblik i mit Kammer?

Obersten. Er hun ikke bange Mig, Hetty, jeg maatte være meget feig, om jeg —

Hetty. O! hvad mig angaaer jeg er sikker nok; det veed jeg De er for fast bunden til et andet Sted.

Obersten. Jeg, min Pige?

Hetty. Ha, ha, ha! Himmet og Jord!
 Hvor forvirret De seer ud! Hvordanne? Tænker
 De ikke jeg har mærket for længe siden hvorledes det
 er fat med Dem? Nei den Sag veed min Frue
 ligesaa got som jeg: og skal jeg sige Dem den rene
 Sandhed, saa var dette nok Aarsagen til den Scene,
 som De saae endeel af.

Obersten. Men, kiære Hetty —

Hetty. Tys! trin derind. Jeg skal
 indføre Mistres Claf, Modehandlerinden til Au-
 dients, og saa skal jeg være hos Dem.

Syvende Scene.

(En Sael med et Bord behængt med sort, og en
 brændende Lampe.)

Lady Kitty i dybeste Sorg sidder ved Bordet
 i en forrigsfuld Stilling.

Men hvor Pokker bliver Kierlingen af?
 Jeg er træt af at sidde her i denne ubehagelige Stil-
 ling. Men jeg maa ikke røbe noget for dette Men-
 neske. Hun er en fuldkommen Avis; naar hun
 kommer hjem, vil hun udbasune i hele London hvad
 hun har seet.

Attende Scene.

Getty. Claf. Lady Kitty.

Getty. Der sidder Hendes Naade ganske henrykt af Sorg, ganske ud af sig selv. Hun fornemmer slet intet til os.

Claf. Den arme søde Dame!

Getty. Jeg vil prøve om jeg kan faae hende til at blive os vaer.

L. K. O! tabt for mig, ja stedse tabt for mig!

Getty. Naadige Frue: Deres Naade behage at høre!

L. K. Hvorfor vil hun plage mig, at jeg skal vaagne til et kiedsommeligt Liv? For søde Wine jeg har ingen Smag; den kostelige Spise jeg forsmaaer; Bedrøvelsens det bittere Brød er nu min bedste, ene Bederqvægelse.

Claf. Og det er en slet Føde, det veed Gud.

L. K. Hører jeg ikke en anden Røst? Mine Dine ere saa taagede, mit Syn saa svagt —

Getty. Af idel Graad! — Mistres Claf, Deres Naades Modehandlerinde fra England, ønsker at giøre sin underdanige Opvartning, og

fornemme hvad Deres Naade har at befale i London.

L. K. Lad hende komme nærmere. Hvorsledes lever hun, Mistres Claf? Hetty, hun kan gaae hen at spise, Barn. Det er ret en god Pige, en ydmyg Art af Ven, Mistres Claf. Hendes Omsorg og Troeskaner jeg høiligen forpligtet, som hun og vil finde i mit Testament.

Hetty. For Himlens Skyld! Deres Naade maae ikke tale derom. Blodet isner i mine Aarer.

L. K. Tænker hun, Hetty, hun vil begræde mig?

Hetty. Kan Deres Naade tvivle derom? Ak! mit Hierte vilde briste om Deres Naade end ikke har testamenteret mig en Skilling.

L. K. Vilde hendes Hierte briste. Den gode, fromme Siæl! (for sig.) Jeg skal engang gjøre Forsøg, din hyklerste Tæite.

Hetty. Sandt nok, naar et Herkskab er saa skionsomt at tænke paa deres Folk i deres sidste Dieblik, saa giver det de stakkels Domestiker desmere Drift at græde for deres Tab.

L. K. Naturlig. Hun kan gaae.
(Hetty gaaer.)

Na, Mistres Claf, finder hun mig ikke meget for-
andret efter min salig Herres Død.

Claf. Ja visseligen Deres Naade har for-
andret sig noget, siden den Dag jeg havde den Ære
at probere Deres Naades Klæ'er paa Deres Naades
Formælingsdag.

L. K. Det er sandt. Jeg husker ikke ret-
tere end det var hende, Mistres Claf, som pyntede
mig liig en Sphigenia, der skulde ofres paa Hymens
Alter. Hun erindrer nok de Kystelser og Engstelser,
som giennemtrængte alle mine Nerver paa hiin høi-
tidelige majestætiske Dag. Hun maae huske, med
hvilken Modstræbelse jeg lod mig drage af Sir John
for Alteret.

Claf. Ja visseligen, Deres Naade viiste
en sømmelig Blyhed i denne Anledning. Jeg erin-
drer meget got, at da Deres Naade skulde gaae i
Brudesengen, havde de skult sig bag ved Glassereffen
i Kielderen, at Sir John ikke skulde finde Dem.
Og havde Deres Naade ikke hostet, saa havde vi heller
ikke hittet Dem.

L. K. Ja det var en haard Striid. Men
fiære Mistres Claf, hvad skulde jeg givre? Troja
holdt Beleiringen kun i 10 Aar ud; men 16 vare
forløbne førend jeg overgav mig.

Elak. Det kunde man falde at staae sig. Jeg erindrer rigtig nok, at det var des større Smerte for Deres Naade, at Brylluppet faldt ind midt i Faste.

L. K. Bedste Elak, hun kommer mig til at blues paa uy. Lidet tænkte jeg at vanhellige en saadan Tid paa saa forsængelig en Naade.

Elak. Men der kunde jo heller ikke være saa meget ondt i Tingen; Ægteskaber, veed Deres Naade nok, sluttet i Himmelen.

L. K. Det var og paa denne Grund at jeg gav mig; — dog paa visse Vilkaar.

Elak. Det maae dog have kostet Deres Naade meget, at staae Sir John noget af. Thi neppe har nogen Dame af Deres Stand elsket en Gemal saa høit, som Deres Naade.

L. K. Hvor uoprettelig er da ikke ogsaa mit Tab? Ja Elak, han besad mit hele Hierte, og besidder det endnu. Min vaagne Tanke er ham helliget, I Søvn jeg seer hans søde Billede, Jeg seer ham slippe fra vor Ægteseng. Forgivees raaber jeg: min elskte Ven, Lad disse Arme favne dig igien! Men af! Den fiære Skygge svinder hen.

Elak. Det er rigtig rørende! Men Deres Naade kunde dog nok finde Middel at gjøre Ende paa denne Sorg.

L. K. Paa hvad Naade skulde det skee?

Claf. Ved at fylde de tomme Arme med noget Levende; saa vil jeg love Skyggen skal lade Deres Naade i Fred.

L. K. Claf, jeg forstaaer hende ikke —

Claf. Jeg raader Deres Naade det samme Rimedil jeg selv har brugt. Der var min første Mand, salig Snip, som vel kun var en Skræder, men førte vel saa smuk en Person. — Jeg tør sige, jeg havde fulgt den kiære Siel i Graven, dersom ikke vor Mestersvend, Tom Claf var kommen ind til mig, og havde tilbudet mig Trøst og Husvælelse. Det var et des fordelagtigere Partie, da han havde gjort alt min Mand's Arbeid i hans Svaghed.

L. K. Jeg undres over, Menneſke, hvor I tør være saa uforskammet. Har I glemt hvem I taler med?

Claf. Jeg beder om Forladelse. Men jeg tænkte, Deres Naade var i saa Fald findet som vi andre Fruentimmere: og omendſkiønt Sir John —

L. K. Hold Munden. Lad ikke jeres urene Læber vanhellige det dyrebare Navn! End i dette Dieblif synes hans hellige Skygge at gjøre mig Vebreidelser. See der staaer han! (reiser sig.)

Claf. Der? hvor? jeg seer ingen.

L. K. Hvor forførdelig, hvor redsom han seer ud! Han rynker Panden, som han endnu aldrig har gjort.

Claf. Gud bevare mig! jeg var tilfreds jeg var ude af Huset.

L. K. Lad din Brede fare du mit Livs elskede Herre. Ingen anden Dødelig skal træde i dit Sted. Nei troe kun, før skal Jorden aabne sig, Og i sit mørke Skiod annamme mig, Før jeg skal glemme et saa helligt Baand. Det løsnat blev ved Dødens kolde Haand; Men Hjertet dig dog evig hører til, Den jeg her elskede, jeg hist tilbede vil.

Claf. Nu skal I see hun taler i Vers. Hun er vist ikke rigtig i Hovedet.

L. K. Han vinker! Ja viis mig kun Veien min elskede Herre! Med henrykkende Glæde adlyder jeg dit Kald. Hans Arm omfavner mig, og nu nedstyrte vi os sammen i Dybet! De rasende Bølger omgive os! Nu stiger de over vore Hoveder! Nu synke vi, synke vi i Tavshed sammen! og o! (hun falder) o! (for sig.) Den fordømte Stoel! hvor kom jeg ogsaa til at falde saa dumt?

Claf. Na! Gud forbarme sig! Hielp for Guds Skyld, hielp! Men er der da ikke et Menneske i Huset?

Niende Scene.

Hetty. De forrige.

Claf. Herre Gud, Mistres Hetty, det var got hun kom. Vor stakkels Lady Kitty er ganske borte, frygter jeg.

Hetty. Paa Gulvet! det er nok een af hendes Parresismer. — Det maa vist være skrækkeligt for dem, Mistres Claf; men vi er desværre! vant til dem. Trin ud og kald flere til Hielp.

(Claf gaer.)

Men hvor kom Deres Naade til at falde paa Gulvet?

L. K. Hvor var hun ogsaa henne? Den gamle Gæk af en Kierling var saa angst, at hun ikke engang flyttede Stolen hid til mig. Hun har knebet mig saa jeg er sort.

Hetty. Behager Deres Naade at komme sig nu strax, eller skal jeg hente Salvelade-Glasset?

L. K. O det er et Fæ, der behøves intet at lugte til.

Hetty. Kom ind, Mistres Claf. My lady begynder at komme til Live igien.

(Slutningen følger.)

Den 9 Martii 1789.

Dramatiske Tillæg

til

Hertha og Kritik og Antikritik.

No. 16 og 17.

In tenui est labor, at tenuis non gloria
merces. VIRG.

Der ere mangfoldige Scener, hvori en Skuespiller viser sit Talent, men som miskiendes, i det mindste ikke med Klap bifaldes, af Publikum. Derhen høre de stumme Scener, hvor han staaer uden at tale, hvor der skeer noget ved Siden af ham, ja for hans Dine, som han skal lade som han ikke seer o. s. v., eller hvor han skal tage Deel i, og endda ikke maae faae et Ord indført. Alle slige pinagtige Scener ere det dramatiske Talents Prøvestene. Den som kan skille sig got ved dem, fortjener den største Berrømmelse. De fleste af vore Skuespillere have store Fortjenester i denne Post. Saaledes veed en Mad. Gielstrup ved sine Dines Sprog, ved sin hele mesterlige Pantomime, at accompagnere (om jeg saa maae sige) de Repliquer, hun efter sin Rolles Medførfør maae tie til. Saaledes pleier Hr. Gielstrup i den langvarige Tavshed, Autorenerne i visse Stykker (Thalia forlade dem!) paalægge ham, at sætte sig, at see sig i Speilet, og paa anden Maade at fylde Scen

nen. Saaledes er en Mused, Schwarz, Rosing og Preisler bestandig i Stykket, saa lange de ere i Scenen: saaledes røbe en Kemps Dine ideligen at han ikke taber et Ord af hvad der tales. Dog hvor kan jeg opregne alle de Exempler paa Sindsnær-værelse, som vore bedste Skuespillere vise?

En af dem, som maae iagttage den mest prøvende Tavshed, er Jomfrue Astrup i de mange Venner: at hun ikke taber al Fatning, al Sindsnær-værelse under den lange Knudeløsning, sætter hendes theatraliske Fortieneste i mine Tanker i et klarere Lys end den Replikrigeste Rolle. Hvor troe bliver ikke Hr. Elsborg sin Autor i de varme Roller, hvor svarer ikke hans Action til de Jølesker Elskerindens eller den Fortroliges Ord skulle opvække? Han er ingen af dem, hvis Kierlighedslue i Stykket behøver at oppustes med hver Replike: disse smilende, tindrende, skielmske Dine han har, ere uden for Autors hele Skabningskreds: Skuespilleren tilkom de Klap han derfor fik, om man hos os applauderede andet end Repliker.

Der gives andre Leiligheder, hvor en Skuespiller kan supplementere eller komplettere Autor, og det er der hvor han gjør Illusionen stærkere, ved adskilligt som Autor ikke foreskriver.

(Fortsættes.)

Slutningen af Lady Kitty Crocodile.

(See No. 14 og 15.)

Tiende Scene.

Mistress Claf. De forrige.

Hetty. Ved saadant Tilfælde er hun ikke for, mange skal være tilstede. Nei, gaae til den anden Side, Mistress Claf. Saa! saa!

L. K. Kaldes jeg da atter tilbage til et forhadt Liv?

Hetty. Deres Naade havde 'en svær Tour. Det har dog vel kun været de sædvanlige Tilfælde?

Claf. Jeg frygter det var tildeels min Skyld. Jeg tænkte jeg vilde troste Hendes Naade, og var saa ubesindig og raadte hende til at tage sig en anden —

L. K. Lad mig ikke høre den forhadte Idee, om hun ikke vil jeg skal atter styrte ned for hendes Fødder.

Claf. Jeg beider Deres Naade om Forladelse. Jeg veed ikke selv hvor jeg ogsaa kunde være saa gal. Men saa meget er vist og sandt, at Lord Harry Huntwidow, da han hørte jeg reiste herover, bad mig levere et Brev.

L. K. Til mig? Hvilken Indbildning! Hvor torde han understaae sig at haabe, — Havde han

da ikke hørt, at Don Juan de Mustachio, en spansk Grande af første Klasse, havde lagt sit gyldne Bederfkind til mine Fødder?

Hetty. Ja det er rigtig nok.

L. K. Var der ikke en Pfalzgreve ved Rhinestrømmen, som gierne vilde deelt sit Fyrstendom med mig? Og den som kunde bleven en Souveraine, skulde nu kaste sig bort og tage en Undersaat? — Hun maae vide, Hetty, denne samme Lord Harry er nøgen som en Kirkerotte, seer ud som en nye Kobberfiling, og har et Par Been som Trommestikker.

Hetty. Bevar os vel! Det var en smuk Frier!

Claf. Saa snart jeg kommer hjem, skal jeg give Mylord sit Brev igien.

L. K. Nei, Claf, lad det kun ligge paa Bordet.

Claf. Befaler Deres Naade maaskee at læse det?

L. K. Ingenlunde, kære Claf. Læg det til de andre Breve, Hetty, som inden faa Dage skal brændes til Aske.

Hetty. Det skal skee, naadig Frue.

L. K. Hver Maaned, Mistress Claf, bringer jeg den dyrebare Mand jeg tilbeder, et Offer.

Hetty. Vi skal denne Gang faae ret en herlig Lue: denne Maaned har været frugtbar paa Breve.

Men over Deres Naades Tilfælde har vi ganske for-
glemmt Deres Naarværende, Mistress Claf.

L. K. Hvem er det, Claf?

Claf. Det er min Søsterdatter, som jeg un-
derdanigst beder Deres Naade ved sin Forbøn vil hjælpe
paa de rette Veie: hun har taget sin Tilflugt herover.

L. K. Og i hvad Anledning?

Claf. Hun er løben fra sine Forældre, med
en lumpen Læredreng, for at slippe frie for at tage
en brav Mand, som friede til hende. Nu truer
hun at gaae i Kloster, og det som værre er, at blive
Catholisk, om hun ikke maae faae sin Slux.

L. K. Det er en egen Sag, Claf. Jeg
er endnu for mat til at give en Audients. Imid-
lertid vil jeg see jeg kan samle lidt Kræfter, til at
tale med hende. Kunde jeg kun saa længe glemme
ham, som er mine sømme Tankers Begyndelse og Ende.

(Hun gaar.)

Claf. Den arme Dame! man maae ret
ynke hende. Hun taler sandeligen saa hjerterørende,
som om det kunde være i en Tradsedi.

Hetty. Ja, Mistress Claf, hun giver alle
Enker et glimrende Exempel.

Claf. Det gjør hun tilviffe. Men troe kun,
jeg selv skulde taget langt anderledes affted end jeg

gjorde, da min salig Mand døde, dersom han havde været i bedre Omstændigheder. Men naar man skal slide og slæbe for sit Brød, saa har man ingen Tid til at græde og lamentere saa meget som Folk af Stand. Desuden ligner ikke enhver Hendes Naade i Henseende til Riid og Blod.

Hetty. Nei vist ikke. Men glem ikke deres Søsterdatter; lad hende vide, at Hendes Naade vil selv give hende en Audients.

Elak. Det skal jeg, det skal jeg. Løsen var i Stand til at løbe bort igien.

(Hun gaar.)

Hetty. (til den anden Dør.) Hr. Oberst! nu kan De komme.

Ellevte Scene.

Obersten. Hetty.

Hetty. Naa? Jeg haaber dog efter alt hvad de har hørt, tvivler De ikke mere?

Obersten. Nei, jeg har nok. Det er en ny forøget Udgave af Matronen fra Ephesus. Men den arme Miss Lydel er dog i en beklagelig Forsatning.

Hetty. Ja denne Dame er virkelig i stor Vaande. Føler De Hr. Oberst, at De har Ridders Mod nok til at rive hende ud af Dragens Klør?

Obersten. Tænker hun den fangne Dame vilde tage imod min Tieneste?

Hetty. Saamen! det er ingen stor Compliment, naar De kan spørge om hun vilde foretrække Kierligheds søde Vaand, for de trykkende Tænker hun nu maae bære.

Obersten. Tør jeg altsaa ikke haabe andet, Mistress Hetty, end at foretrakkes?

Hetty. Jeg anseer mig ikke befriet til at sige Dem, Hr. Oberst, alt hvad jeg veed. I den store Sahl vil de finde Miß allene. Da De gav noget anseeligt paa Haanden, saa hør jeg allerede indstævnet hendes Hierte: vær De nu betænkt paa et got Indlæg. De er en rask Advokat: jeg tør love De vinder Deres Sag.

Obersten. Ja jeg skal stræbe at faae en gunstig Dom.

Hetty. De maae troe, Retten er paa Deres Side. Men Hr. Oberst, naar De har befriet Deres tilbedte Prindsesse, haaber jeg dog De ogsaa vil sætte hendes Terne i Frihed?

(Gaaer.)

Obersten. Det forstaaer sig. Ellers var jo det hele Eventyr ufuldstændig.

Hetty. See saa, med hendes Naades Herredømme lakker det mod Enden; i det mindste maae

hun skaffe sig nye Undersaatter. Hun tænkte at holde mig med sit Testament; men det kunde vare længe, og jeg kiender hende alt for got til at stole paa hendes Løfter. (Gaaer.)

Tolvte Scene.

(Forgemakket.)

Mistress Claf. Jenny Mennikin.

Claf. Lad mig nu see, du er artig imod hendes Raade.

Jenny. O! Tante veed jeg er artig nok; man kan vinde mig om en Finger, og faae mig til hvad man vil, naar man kun søier mig en Smule, og lader mig følge mit eget lille Hoved.

Trettende Scene.

Lady Kitty. De forrige.

L. K. Mistress Claf, vær saa god og lad os et Dieblisk allene.

(Claf gaaer.)

Na, mit Barn, hvad har hun imod det Partie, hendes Forældre vil hun skal giøre?

Jenny. De to stærkeste Indvendinger i Verden. Jeg hader ham, og jeg elsker en anden.

L. K. Hun taler reent. Men hvorfor vilde hendes Fader gifte hende imod hendes Villie?

Jenny. Han frygtede for at jeg skulde gifte mig selv. Havde han bare søgt mig en Mand efter mit Sind! Men han var saa uforstandig og spurgte mig ikke til Naads. Og saa gif han hen og tog denne Rit Codling, en tyk Fiskehandler, et Menneſke som kan være brav nok, og ſtaaer ſig got, paſſer paa ſine Ting, er ſtræbſom og ſtikkelig; men Herre Gud hvad ſiger alt dette? Han forſtaaer ſig ikke mere paa Pynt end en Hollænder, og hvad han veed af Dands, det veed vor Kat ogſaa.

L. K. Ja, ſaa maae man undſkyldte hende. Men hvem faldt hun da paa?

Jenny. Saamænd! naadig Frue, det var Dig, ſom ſtaaer i Lære hos min Fader. Det er et ungt Menneſke, ſom har en honet Ambition, han gider ikke ſiddet hele Dagen paa Verkſtedet, men søger ſnukt Selſkab paa Billarder, Wiinkieldere og Dandsboder. Han gjør maaffee lidt meere Gield, end hans Faer gider betalt, og han bander vel tit; men hans Eeder er i nyeste Smag; og for Neſten er der ikke en eneſte Feil ved ham.

L. K. En værdig Elſker, maae jeg tilſtaaе. Og hendes Faer?

Jenny. Min Faer gjorde intet andet end moraliferte. Overalt er mine Forældre et Par ufor-

standige, avindsyge Mennesker. Deres Naade kan aldrig troe hvilken Støi de gjorde, da jeg engang var løben af Skolen med Monsieur Chasson, vor franske Dandsmester. Jeg var kun nogle faa Dage borte; men de gjorde sandeligen en Qvalm, som om jeg aldrig vilde kommet hjem igien.

L. K. Kan hun da slet ikke faae ham til at give sit Samtykke?

Jenny. O! aldrig. Han er saa egenfindig som en Kariolhest.

L. K. Og hun giver ham da heller intet efter?

Jenny. Nei, det har jeg aldrig gjort for nogen, og heller aldrig skal.

L. K. (for sig.) Det gad jeg dog prøvet. (høit.) Men om hendes Forældre nu befalte at hun skulde ægte Læredrengen?

Jenny. Saa skulde de erfare at jeg er en lydlig Datter.

L. K. Allisaa fandt hun sig gierne i deres Villie, naar den stemte overeens med hendes egen?

Jenny. Ja, meget gierne.

L. K. (for sig) Hvilken lille Satan! O jeg maae have hende! Hun er værd at drilles. (høit) Og hun havde nok heller intet imod, at de vedblev at give hende Kost og Klæder, og alt hvad hun behøvede?

Jenny. O! nei. De gjorde deri jo intet andet end deres Skyldighed.

L. K. Og hun vilde gjerne adlyde dem, naar de allene lod hende raade.

Jenny. Med største Fornøielse.

L. K. Vel talt, min lille Heltinde. Men sandt at sige, jeg veed ikke hvad der er at gjøre ved denne Sag. Der er vel et Middel; om hun har Mod nok til at bruge det.

Jenny. O! Deres Raade maae jeg troe jeg skal staae mig, naar det gielder.

L. K. Der er to Personer, som frier efter hende, een har hendes Hierte, den anden hendes Fader for sig. Hvad synes hun, om hun nu, for at frøe begge Parter, tog dem begge to?

Jenny. Det var et lykkeligt Indfald! Forunderligt, at jeg selv ikke fik denne Tanke! Men jeg frygter, Deres Raade, jeg er ikke fornem nok til at gjøre saadant noget uden Fare.

L. K. Det vil vi siden overlægge. — Men havde hun nok Lyst at blive hos mig her i Calais?

Jenny. Heller end gjerne.

L. K. Vi vil see hvad vi kan gjøre Mistres Clak!

Fjortende Scene.

Claf. De forrige.

L. K. Jeg har sonderet hendes Søsterdatter. Med lidt Tid og fornuftige Forestillinger, haaber jeg at bringe hende til at finde sig i sin Faders Willie.

Claf. Vi er Deres Naade underdanigst forpligtet.

L. K. Min Selskabsjomfrue reiser tilbage til England. Jeg har intet imod at Miss træder i hendes Sted.

Claf. Det er en større Naade end vi kunde haabet. Vi skal alle indslutte Deres Naade i vore Bønner.

L. K. Der kommer Lydia, og Obersten følger hende! Hvad vil dette sige?

Femtende Scene.

Miss Lydell. Obersten. Zetty. De forrige.

L. K. Min bedste Lydia, det gjør mig meget ondt at hun vil forlade mig; men Aarsagen er saa roesværdig, at jeg kan ikke andet end samtyske. Her er en brav Kone, som hun kan reise over med.

Obersten. Min Lydia behøver ikke at følges med hende, naadig Frue.

L. K. Hvorledes Oberst? jeg forstaaer Dem ikke.

Obersten. Jeg skal selv have den Ære.

L. K. Saa? Maae jeg tale med Dem under fire Dine? De har dog vel ingen slette Hensigter med Pigen?

Obersten. Ingen anden end saadanne, som hendes Venner kan bifalde.

L. K. Men er det mueligt at det kan være Deres Alvor?

Obersten. Hvad kan bevæge Deres Naade til at tvivle derom?

L. K. Maa? Ja naar Sagen er kommen saa nær, saa var jeg at laste om jeg dulgte en Hemmelighed for dem, som deres Ære kunde lide under. De Taarer, som min Godhed foregav at være datterlig Kierligheds Virkning, flød ikke af saa reen en Kilde.

Obersten. Hvad vil De sige derved?

L. K. Hun havde ladet sig indtage af en af mine Lakeier. Hvor langt Tingen er gaaen, vil jeg ikke tale om; nok, for at forekomme Forargelse, gav jeg Karlén sin Afkæed. See det var det som hun tog sig saa nær.

Obersten. Et ganske snilt Naafund, ha, ha!

L. K. Vaasfund, Herr Oberst?

Obersten. Ja det er bedst at tage Bladet fra Mundeæ. Deres List er spildt hos mig. Jeg tilstaaer den er stor; men jeg har været et skult Bidne til nogle af Deres Konster; mig fanger De neppe mere. — Miss Lydell, behag at tage Afsked fra Hendes Naade: den Godhed hun har bevist dem, er snart takket for.

Miss L. Der er ingen Tvivl. Deres Naade vil ikke nægte sit Samtykke til en Forandring, som er saa fordeelagtig og ærefuld for mig.

L. K. Er det mueligt at hun vil berøve sig min Beskyttelse, og kaste sig i en Menegats Arme?

Obersten. Hvad tør De sige?

L. K. Var deres Fader ikke en af Rebellernes i Skotland?

Obersten. Det tilstaaer jeg.

L. K. Og staaer De ikke i fransk Tjeneste?

Obersten. Jeg har staaet deri; men min nærværende Konge, som er ophøiet over den Fordom, at Fædrenes Grundsetninger bør straffes af deres uskyl-dige Afkom, har taget mig i sin Tjeneste, og sat min Familie i sine forrige Rettigheder. Til dette mit Fædreland reiser jeg i Morgen, og lader Deres Naade

de beklage Tabet af en, som De kunde udøve Deres Ondskab paa. Dette Tab vil De vist føle smerteligere, end da De mistede den arme Mand, som var lykkelig, da Døden løste ham ud af en saa følesløs Tyrans Baand.

L. K. Barbariske, umenneskelige Uhyre! Hvor tør De tilbagekalde den dyrebare Mand's Erindring? O! havde han levet, og seet mig saa fornærmet! — Dog det havde ikke skeet. Du havde ikke taalt det, Allersødeste! — Men jeg straffes billig for at have ladet en eneste Tanke skeie fra din Hukommelse. — Hætt, følg mig til mit Kabinet, at mit oprørte Sind —

Hætt. Deres Naade vil undskylde mig; jeg er antagen at følge med Miss Lydell.

L. K. Er hun det? Got, got! Mistress Claf, kom med hendes Søsterdatter. Hun seer i mig en anden Darins, forladt i min yderste Sorg af alle dem min Godhed opholdt. Men hvad har jeg med Menneskekionnet at bestille? Alle mine Døster ligge paa hiin Side Graven. Jeg attraaer ingen anden end dig. Naar med Henrykkelse dit Billed jeg betragter, af Verdens Spot jeg leer, dens Trudsel jeg foragter.

(Hun gaaer med Claf og Jenny.)

Obersten. Verden vil ikke blive Dem noget skyldig, eller jeg tager mærkelige Feil.

Mis L. Jeg kan ikke nægte, det gjør mig noget ondt for det unge Offer Lady Kitty har faaet i sin Magt.

Hetty. Frygt De kun ikke for hende. Hun seer ud til at giengielde alt det Onde hun kommer til at lide: de to vil blive hinandens Plageaander. Men om hun og skulde lide mest, saa seer man deri et Exempel paa Himlens Retfærdighed. De, Mis, belønnes for Deres taalmodige Lidelser med en ærefærdig og dydig Mand's Beskyttelse, men hun straffes for sin Opsætsighed imod faderlig Myndigheds milde Love med en urimelig Tyrans Gernaag.

Derfom Læserne finde Behag i saadanne smaa Stykker, skulle de opvartes med flere af samme Autor.

Den 16 Martii 1789.

Hos Forfatteren til disse Blade faaes to af hans Komedier: Egteskabsdievelen for 24 s., og Raadførerne for 2 Mk.

Dramatiske Tillæg

til

Hertha og Kritik og Antikritik.

No. 18.

Quandoque bonus dormitat Homerus.

HORAT.

Skuespillet skal egentligen forestille en eller flere Scener af det menneskelige Liv, som Tilskuerne allene see paa, ligesom de stode paa Luur, og tittede igiennem et Hul i Døren, altsaa de handlende Personer ganske uafvidende. Intet er meere unaturligt, end at man taler og handler langt anderledes, naar man veed der staaer Folk uden for og seer og hører paa os, end naar man indbilder sig at man er allene med dem man har at bestille. At det skal være ligesom Tilskueren belurede en Familie, som ikke ved af at nogen belurer den, det er Illusionens Grundvold: og hvad er Skuespil foruden Illusion?

Vi skulle see Naturen og Livet, som de ere, Dyd og Udyd, som de drive Mennesker til at handle: vi skulle læse i det menneskelige Hierte. Kunne vi vente at see alt dette uden Pynt og uden Forstillelse, naar vi lader os mærke med at vi ere tilstede, at vi see og høre paa hvad der foregaaer, ja naar vi endog lade os melde som Tilskuere? Sandhed, det Væsens-

ligste, som det er os at gjøre om, kunne vi ikke gjøre os Regning paa.

Illusion bør være reciprok. Tilskueren bør saa meget mueligt glemme, at han seer et Skuespil, bør forestille sig at han seer en borgerlig Familie, et Hof, et Selskab, med et Ord, at han seer et Optrin i Livet. Skuespilleren, ja den dramatiske Forfatter selv, bør glemme at de have Tilskuere.

Men hvor ofte syndes ikke mod denne Grundregel? Hvor ofte lider ikke Sandsynlighed, og derved Illusionen? Hvor ofte lader ikke Skuespilleren eller Autor Partieret mærke, at han nok seer de gode Herrer?

Dette skeer paa den taabeligste Maade ved alle de Taler, som en Skuespiller i Stykket maae holde til Partieret. Naar han saaledes træder frem og fortæller os en heel Historie, for Exempel i Barfælskuen, saa træder han al Illusion under Fødderne. I al den Tid maae vi forestille os: dette betyder Troja, dette betyder en Dreng som taler for sig selv. Den eeneste muelige Forklaring af denne høist usande, høist skurrende Rolle, er denne, at Personen aabner et af de Vinduer, som Tilskuerne indbilde sig at staae uden for, og at han fortæller Publikum paa Gaden, hvad han har paa Hjertet.

Dog det allerforunderligste Exempel see vi i Holbergs største Mesterstykke, den Grundestøse.

Der staaer Pigen og taler med en sand Pigesladder-
vurenhed, ikke allene om sin Høsbørde, men ogsaa
om en Herregaard hvor hun har tient, om Æg og
Grød. Af samme Beskaffenhed ere alle Monologer,
som ikke kunne forklares af en heftig Affekt. Nogle
Udraab, nogle faa Ord kan man nok lade falde, i
en Sindsbevægelse, men ikke en sammenhængende Di-
skurs, paa sin egen Haand. Den Mand, som gaaer
og snakker høit naar han er allene, er ikke ganske
rigtig i Hovedet. At fortælle sig selv hvad man tæn-
ker, er enten en Sygdom eller og en slet Bane, som
ofte saare lidet klæder den Person, som Forfatteren
saaledes lader prate.

Det er unægteligt at mange berømte Thea-
terdigtere, baade i de ældre og nye Tider have til-
ladt sig denne Frihed; men desuagtet er det en Feil:
og alle disse Exempler vise allene, at berømte Mænd
have taget sig uforløbne Friheder.

Vi have mange ypperlige Stykker hvori enten
slet ingen, eller ganske korte, emphatiske Monologer
forekomme; og mangfoldige af hine Samtaler med
Parterret kunde gierne blevne Dialoger, dersom For-
fatteren havde givet sig lidt meere Umage. Det er
lidt vel meget, at man skal tage sin Fornuft fangen,
og forstyrres i sin Illusion, fordi Autor har fund-
den for got at bruge sin Magelighed. Intet kan
være mageligere, end paa saadan en Maade at stille

sig ved den ellers, saa vanskelige Deel af et Skuespil, — Expositionen; men intet viser mindre Agt for Tilskuerens Forstandskraft end denne Forklaring.

De Følelser, som en Fader, en Elsker o. a. fl. fornemmer i en Situation, hvori Autor lader dem snakke over sig, burde han overlade til Skuespilleren at udtrykke. Hvor ofte talte ikke en Roses Spil langt bedre end hans Replike? En Musted, en Rosing, en Schwarz, en Madame Rose, Preisler, Gielstrup o. fl. have i deres Ansigtstræk meere Udtryk end de fleeste Forfatteres Pen. I Livet ere de store Lidenskaber tavse, men i vore sædvanlige Skuespil ere de snaksomme. Autor hører sig selv saa gierne, vil saa gierne vise at han kan sige det, hundred have sagt for ham, igien paa en ny Maade; vil saa gierne allene gjøre Honneurs for sit Stykke, og derover taber det netop meere end han vinder. For ikke at bruge Ord, som allerede eengang ere blevne brugte, maae han søge i alle Kroge; dette tvungne, trofne, spilede, konstlede, ængstige, kiender og føler man strax; og man føler det med Mishag, ligesom naar man fornemmer en kold Træk ved et Vindue.

Var det da ikke tusind Gange bedre for den Forfatter, som enten skal lade sin Helt holde en Monolog med Munden, eller lade Skuespillerens Talent tale for ham, at vælge det sidste? Derved forstyrres Illusionen ikke: Skuespilleren har Leilighed at

naagre med sit Pund, at vise hvad han duer til, og Tilskueren interesseres langt meere end ellers, da hans eget Hjerter skal sige ham, det Autoren ikke har sagt. Ved saaledes at overlade Sagen til Skuespillerens Pantomime og Tilskuerens egen Følelse, vinder han paa alle Sider.

En anden stor Streg igiennem al Sandsynlighed og Illusion er den Stilhed, der hersker paa Theatrets Gader. Kan der være noget urimeligere, end at see en Gade, en Plads, et Torved, hvor aldrig et Menneske lader sig tilsyne, uden Dramatis personæ? Hvad er det f. Ex. for et Hul hvor en Smedker, en Skoemager og en Smed boe sammen, og staae og arbeide hele Timer, uden at der kommer et levende Kreatur frem, andet end deres Folk? Hvad er det for en Skov, som Don Juan faaer Besøgelse, ikke af Kulsviere o. d. l., men af sin Fader, og af sin Kones Broder, der begge kommer og gaaer, ligesom de kunde være hjemme? Denne Feil have begge Stykker altid havt. Kan der være noget urimeligere, end at den pantsatte Dondedreng gaaer over gammel Torv og betragter Raadstuen, uden at møde et eeneste Menneske? Under tiden staaer en Skuespiller paa Gaden og holder et Fandens Huus, kraaler og kiender som om han var baade fuld og galen, og ikke saa meget som en Dreng kommer for

Lysket. Det er imod al Kiøbenhavnsk Costume. Naar paa andre Sider en Trommeslager kommer frem, saa seer man Folk samles fra alle Kanter. Men saa snart den gode Tambour har spillet sin Rolle, ere de alle borte igien, og det bliver atter saa stille som om det var Midnat, eller om der var Vest i Byen.

Denne høist anstødelige Feil have alle Theatrer tilfælles. Det er forunderligt, at man ingensteds allerede har raadt Bod derpaa. De store Skuepladser have Akteurer og Aktricer, Detienter og Statister nok til at bruge som Forbigaaende.

Et fierde Anstød imod Illusionen finder jeg deri, at Døkket ikke gaacr ned efter hver Akt: endog naar Scenen ikke forandres, burde det falde. En halv Time har man seet paa en Gade, et offentligt Sted uden Folk; nu skal man ogsaa imellem Akterne sidde og see paa den samme øde stille Tomhed. Endnu den samme Gade, det samme Torved, nu, da de spillende Personer ere gaaen, ganske eenlig, ganske død. Er det rimeligt at saadant kan existere?

Et Medium kunde man finde paa. Man kan antage som en Muelighed, at Gaden var tom af Mennesker saa længe som Akten varer. Naar nu de spillende Personer vare borte, saa kunde man lade Statister spadserere frem og tilbage, gaae ind og ud af Husene o. s. v. Ved den følgende Akts Begyndelse

kunde de paa en god Maade blive borte igien, og overlade Theatret til Skuespillerne.

Disse Forandringer vilde beskæftige Diet, og give Anledning til allehaande moerende Intermezzj, hvori endog Skuespillere kunde brillere ved, deres Pantomime.

Atter en lille bitte Feil er den Maade, at klæde Personerne imod Costumen. Naar Greven i Barberen af Seville fremkommer i den franske Dragonuniform; Raadmændene i Hamborg i den politiske Kandestøber i røde Talarer, Notarius i et Stykke, hvori Scenen er i Kiøbenhavn, med en sort Kappe paa, o. a. m. saa kan man ikke see det uden at Illusionen taber.

Det samme gielder om den Dreng, der løber i Ebletoft med nye Viser paa Tydsk og paa Dansk: om den Apotheker som kommer ind med Sprøiten i den indbildte Syge; om Oldsuxes Dragt i den Stundesløse, hvor han forestiller den tydske Polyhistor. Endnu meere latterlig er den Autor, som lader Skuespillere underskrive et Dokument i Haanden midt paa Gaden, endog om Aftenen ved en Løgte. Denne Feil har Moliere selv begaaet: men man see mit Motto.

* * *

Bussemanden eller Oldsux's Forvandlinger omarbejdes nu, (i Haab af Directionens Sam-

tykke), ganske og aldeles. Til Beviis paa at hvad først jeg, og derpaa Hr. Gielstrup, have skrevet, og troet at maatte skrive, i Anledning af den første Representation, aldeles ikke har svækket min Tillid til hans Talent og Flid, ikke heller hans Attraa at bidrage til at hæve dette Stykke, saavel som ethvert andet han spiller i, har jeg anmodet ham om at beholde Oldfux's Rolle, og han har modtagen den, ligesom og de fire andre Skuespillere have forpligtet mig ved at love med samme Iver paa nye at spille deres Rolle, hvilken Forbindtlighed jeg og med Grund haaber af Mad. Knudsen og de Herres Schwarz, Kemp, Knudsen og een til, (alt under Directionens Til-ladelse.)

Jeg gjør alt hvad mueligt er, for at give det den Forbedring man ønsker, deels for min Autoræres Skyld; thi den som værdigen vil vinde Bifald, maae kunne rette, omdanne, ja forvandle sit Arbeid; kan han ikke det, saa er han en Høne, der maae lade sit Æg blive som hun har gjort det. — Deels gjør jeg disse Forandringer ogsaa for den Families Skyld, som Indtægten skal tilflyde.

(Fortsættelsen følger.)

Den 26 Martii, 1789.

Dramatiske Tillæg

til

Hertha og Kritik og Antikritik.

No. 19.

Dum vitant vitium in contraria currunt.

HORAT.

Efterat i sidste Nummer en Deel er bleven sagt om den Fortieneste Skuespilleren kunde have uafhængig af Autor, ved at ledsage og fylde Rollen med hvad Autor ikke kunde saa at sige giøre til Ord, bør nu og tales korteligen om en lille Feil, som alt for let indløber, nemlig at man lægger til.

Tilskuerne ville see Autors Arbeid som det er. Den som redeligen vil bedømme Stykket, vil have rene Data at gaae efter. Saa troe som han vil blive Ret og Sandhed i sin Dom, saa troe fordrer han Skuespilleren skal blive sin Autor i Rollen.

Naar Stykket er trykt, saa kommer man let efter saadanne Tillæg, og man la Autor vederfares Ret, men er det ikke hvad man i alder publici juris; kan man ikke faae det at læse, saa bliver man enten tvivlskaadig, eller man kan giøre Autor

Uret, og beskylde ham for Feil han aldrig har tænkt paa. Og denne Ubillighed ville retskafne Gemytter ugierne begaae, følgerigen er det for alle veltænkende Tilskuere en sand Fornøielse, ja en Forpligtelse, naar en Skuespiller handler med et Stykke saaledes, at de kunde fælde deres Dom med Visshed.

Denne store Feil tillod den store Londeman sig undertiden. Han tog eengang i den Forlorne Søn sin Hat, og gif til Orchestret og tiggede, fik ogsaa nogle Halvskillinger for Spøg, og sagde i denne Anledning en Bittighed, som kom hele Huset til at lee, undtagen den som havde givet Almissen. Men Fader Voltaire vilde visseligen ikke leet, om han havde seet denne Inpromptu, hvorved Illusionen blev slagen i Dingsne.

En anden Gang, da denne ellers saa for-tiente Skuespiller laae som Crispin i gavmilde Testa-ment i Lænestolen, og dikterede sin sidste Billie, og hans Herre undredes over, at han som var saa økono-misk, kunde være sin Viintapper saa mange Penge skyldig, bankede han paa Gulvet og sagde: o ja min fiære Søster søn, det er ham som boer her neden under. Paa den Tid var der Viinkjelder under Komediehuset, som den berømte Komikus nok undte sin Søgning. Det var ligeledes en ganske vigtig Inpromptu, men den faldt alt for bekostelig for Illusionen.

Naar Crispin Doctor var forbi, pleiede den samme ypperlige Kunstner at kalde Corfix (som blev spillet af sal. Ørsted) tilbage, og sagde til ham med en triumpherende Mine: Corfix! nu kan du gaae hjem og lægge dig. Denne Slutnings-Replike havde en herlig Virkning paa Sind og Hænder i Parterret. Men ak! den hører ikke til Stykket: og derfor har Hr. Schwarz aldrig brugt dette Tillæg.

Dette giver mig Anledning til at tale om Sganarel i den Ugudelige. Hr. Rahbek tvivler, om en Londeman er løben op ad Trapperne bag Logerne, i den Scene hvor hans Herre slaaes i Skoven. Dette har sin fuldkomne Rigtighed: han gjorde det ligesom Hr. Kemp endnu gjør efter sine uforglemmelige Formænds Exempel. Ja jeg kan erindre, at han engang listede sig ganske sagte imellem et Par Tienestepiger paa Galleriet, (som i de Tider var deelt i Loger), og kraalte paa eengang Herre! saa at de to firskaarne Smukke, hvis hele Sind og Siæl saa at sige var spadseret ud, og vankede omkring paa Scenen, paa eengang formedelst den Instinkt, som allene var bleven hjemme, gave Hals, og akkompagnerede hans Tordenstemme med et Par Griisetoner.

Men der var i Londemans Tid een Marsag, hvorfor han troede at han maatte tage sin Tilflugt til Gangen uden for Logerne. Komediehuset var ikke saa stort som det nu er, altsaa kunde det ikke

lyde langt nok fra, naar han skulde svare paa sin Herres Kalden. Nu har man Samlingsstuen (Foyer), som gjør en herlig Tjeneste i saadanne Tilfælde. I Deserteuren af sønlig Kiærlighed, sidder et Partie Tambourer og Pibere i denne Foyer, og et andet i Directionsstuen, og gjøre verelviis den Musik som skal forestille, at han nu løber Epideroder, og som formedelst sin langt fra kommende Lyd bidrager saa meget til Illusionen. Det er sandt, at man seer i de to Gierige Devits paa at Lyden kan nærme sig og svinde bort, uden at de syngende Personer (Fanniskarerne) behøve at gaae bag omkring Logerne; men saadan musikalsk Crescendo vilde vor Londeman ikke prøve paa. Smidlertid var det dog meget anstændeligt, at han gik op paa Loger og Gallerie: thi Lyden kom nu fra Hviden af, ligesom ud af Skyerne, hvilket da var ganske imod al Rimelighed.

Dog hvad tænkte vor uforglemmelige Skuespiller? I et Stykke saa proppefuldt af Urimeligheder, i en sand Opera uden Sang, hvor Hovedpersonen gaaer en grand gala i en vild Skov, og reiser fra Land til Land, som om han havde Doctor Fausts Raabe, kunde Sganarel gierne kappes med Autor om hvem der kunde faae Publikum mest til at lee, og derfor moerede han Publikum paa saa mange Maader som han kunde.

Deraf kom og de løierlige Pudser ved Bordet, med Servietterne, med Forskiærningen, med Gaafelaaret han gnavede paa, naar han laae paa For-scenen under den redsomme Besøgelse, med Bombas-
asia, som han brændte Tungen paa o. a. m.

Alle sige Ting tillod han sig, fordi den hele Ugudelige er et Stykke, som Rimelighed, end sige Sandhed, ikke mere have Deel i end i Ulyffes von Ithaca, eller i en Opera.

Paa denne Grund (troer jeg) vedbliver Hr. Kemp denne værdige Arving til en Deel af Londemans Roller, at spille Sganarels Tilbagekomst ud af Skoven paa den samme Maade, som hans For-giænger og Mønster. Den Ugudelige er nu eengang en tragisk Farce, Sganarel er eengang en lystig Per-son, og vort Publikum er eengang vant til at dele sig i dette Stykke imellem Gysen og Latter, allerhelst af de Londemanniske Løier. Unægteligen flædde en Londeman alting got, undtagen alvorlige stive Roller: og en Kemp har som han den Lykke i alle komiske Roller, stedse at behage.

Men denne Lykke, som han, denne fødte Skuespiller har, bør aldrig forlede Begyndere, enten paa det kongelige Theater eller paa de private, til at troe at Carikatur og Sganarellader ville ogsaa flæde dem. Den øiensynlige Flid Hr. Kemp giver sig, den Originalitet han viser i sit Spil, gjør hans Lykke.

Han behøver ikke at kopiere en Londeman, for at blive hans Lige: allermindst trænger han til at overdrive eller chargere for at moere. Evertimod, det er denne Fragholdenhed fra eget Tillæg til sine Roller, dette Troeskab imod sine Aurore, hvorved han opveier det Fortrin, mange Aars Ovelse gave en Londeman. Denne sidste spillede Crispiner, Pasquiner, Frontiner, Arlicchiner i de Tider, da alle disse Roller maatte være forbundne med Lazzi, om de skulde behage. Den italienske Opera buffa, som næsten altid stod ved Siden af de danske Skuespil, underholdt en vis Smag i det Groteskkomike. Naturlig opmuntrede dette en Londeman til at føre sig den rige Aare til Nytte, som Naturen havde skienket ham. Nu derimod, (man kan nok sige fra de franske Skuespil af), har alting forandret sig: Galleriet er der henne, og dets Smag er gaaen med. Nu i denne skønne Periode spiller en Kemp: nu skal han have alting af sit sande Pund: ikke desmindre behager han som en Londeman, hans Navn paa Plakaten trækker magnetisk: altsaa er han den anden Londeman: — han har dennes Talent, uden at have hans Feil.

En Schwarz, som desuden har havt saadant et Mønster, som en Preville er, tales her intet om: thi ham kalder nu Thalia, og Melpomene selv, til et heelt andet Sag. Kun saa meget skyldet

man den reene Sandhed, at han og er een af de første blant dem, som kunne overbevise unge Skuespillere og Amateurer om, at det ægte komiske Pund ingen Karikatur har fornøden, lige saa lidet som den sande Skønhed behøver Sminke eller Glitterstads.

Vi komme igien til Hr. Kemp i Sganarels Rolle. Han tilstaaer selv, at han gierne kunde og vilde bortlade denne Løben omkring Logerne, saa fremt han derom blev anmodet paa en vis Maade, som Kunstnere kunne finde sig i.

Denne Maade vil jeg gjøre Prøve paa, og beder derfor Hr. Kemp at bevise alle Molières Under den Tjeneste, og svare Herre! fra Theatret af. Jeg beder ham herved høitideligen, at han ogsaa heri vil lægge den Talent for Dagen, som han besidder, som i alt hvad der hører til hans Fag, saa og vist i at dæmpe sin Stemmes Lyd.

Han lægge Mærke til, at jeg ikke bebrejder ham det som en Feil, som gaaer paa hans Regning: det er en gammel Skif, som han har arvet med Rollen. Men da allehaande Arvegods kan frasaltes eller bortgives, saa bedes han herved kærligst og indstændigst, at han, som en paa Geniets og Konstens Begne formuende Mand, ikke længere vil blive i Besiddelse af denne Arveskif, men bortskienke dem til hvem der har Lyst dertil.

* * *

Følger Danstes Skiebne er bestemt: Stykket giver unægteligen saa herlig en Virkning paa Theatret, som nogen anden Oper, Musikken roses af Læg og Lærd; baade Hr. Kunzens og Hr. Baggensens Arbeid har lykkeligen staaet sine Prøver. Vedømt skal det blive i Kritik og Antikritik for saavidt Poesien angaaer: her ville vi allene tale om adskilligt, Opførelsen betreffende.

Klædedragterne ere overmaade smukke. Sultan Burman viser sig i sand Herlighed, ligesom hans deilige sorte Skiæg, og Hr. Knudsens levende udtryksfulde Dine give ham en ærværdig Anseelse. Da han kommer ind, og seer til hver Side paa de Lyst opvækkende Slavinder, troer man ret at see en østerlandsk Herre.

Langulaffers Dragt er ogsaa prægtig; kun Skade, at man ikke seer ham længe nok, og at han ikke taler eller synger.

Musti har sin meste Ærværdighed af Hr. Musteds Person, Stemme og Sang. Klædningen er maaskee lidt for simpel imod alle de andre. Men som sagt, hans Person gjør i alle sige Roller en Virkning, hvorved alt Smykke bliver overflødig.

(Fortsættelsen følger.)

Den 6 April 1789.

Dramatiske Tilleg

til

Hertha og Kritik og Antikritik.

No. 20.

L'oreille est le chemin du cœur.

Baabendragerens Dragt ere neppe mange fornøiede med. Vel har Hr. Baggesen sin Original heri for sig; men ligesaa got som han har bortladt adskilligt, der vilde være anstødeligt at skue, endskjønt det er moersomt at læse, kunde og burde han ogsaa gjort en anden Baabendrager af denne Cherasmin end Wieland har gjort. En Skjoldbærer var ridderlig findet og ridderlig vant. Han bar ogsaa en Rustning, i det mindste et Sværd. Enhver Ridder havde jo været Baabendrager først. I de Tider slap man ikke saa let dertil, som i vore Dage. Deraf følger altsaa at Cherasmin, da han begrov sin Herre i Orkenen, vist glemte begge deres Rustninger som Helligdomme: og da han nu fandt den fiære Ridders Søn, da han vilde følge med ham paa saadant et halsbrækkende Eventyr, var det da rimeligt, at han lod Hielm og Brynie og Skjold og Bærge tilbage, og lod sig nøie med en Skindhue og Pels, og med en Kølse? Maatte ikke den ridderlige Mand paa nye bestæle ham

og maatte han ikke udmundere sig saa ridderlig som mueligt, da han nu igien traad paa den gamle Bane? De Støvler han har paa Beenene ere ingen Eremitstøvler: de hørte til hans Rustning. Og have 16 eller 18 Aar sparet dem, saa have de endnu mindre fortæret hans Baaben.

I denne Post kunde man altsaa gierne rettet Wieland, som overalt ikke burde gjort Cherasmin til en saa latterlig Person. Dog den fortællende Digter kan ikke i alting være et Mønster for den dramatiske: og Wieland har neppe nogensinde drømt om at hans Oberon engang vilde blive forvandlet i en Oper.

I hvorom alting er, saa har det nok sin Rigtighed, at de fleste, som have seet Solger Danske, ønske Baabendrageren maatte faaet en bedre Dragt: de vilde vist see Stykket med endnu større Fornøielse, end de allerede gjøre.

Rezia og Almansaris ere herligt klædde; dog lægger man kun lidt Mærke til disse laante Deiligheder, naar man hører den ene synge, og seer den anden spille.

Begge Skuespillerinder have en theatralse Physiognomie, som gavner Stykket mangfoldigen. Somfrue Møller har deilige Træk, talende Dine, og kan udtrykke hvad Lidenskab det skal være. Hendes Pantomime nærmer sig Fuldkommenhed mere og

mere: i det mindste har ingen egentlig Sangerinde hos os viist sig tillige som Skuespillerinde i saa yndigt et Lys. En Walthar var egenligen Aftrice, kommer altsaa ikke med Billighed i Sammenligning med en Møller. Denne sidste lægger i de bedste Scener hun har i Holger Danske, det sandeste Spil til den mest tryllende Sang: en Døv kunde læse i hendes Ansigt hvad Ord hun synger, hvad Udtryk Komponisten har stræbt at lægge i hendes Toner. Hun er ikke stor af Væxt; men har Yndighed et Maal? spørger man hos Roser og Lilier om Længde og Bredde? Den zarte Skabning hun har, giver hendes Rolle i Holger en særdeles Tjeneste. Man seer her Sultanens Datter, som en ung Prindsesse; man seer paa hendes Person, at hendes Hierte endnu er frit, og at det endnu staaer aabent for det første seirende, uudslettelige Indtryk. En Sultan i Bagdad kan ingen ganske fuldvoren ugift eneste Datter have. Han giver sine Døttre bort som Roseknopper.

Madams Preisler har alt det Udvortes af en Person, som en Sultan har valgt til sin Dronning; (thi Potentaterne uden for Europa see i saadant Balg allene paa Skønhed;) og som har allerede tilbragt Tid nok i sin Egtestand, til at føle hvor meget hun maae dele sine Rettigheder med flere. Ingen anden af de Skuespillerinder som synge, kunde spille Almanjars Rolle saa got som Mad. Preisler. Hun skal ikke

være en Brud, en nygift, endnu ved sin Gemal
 hængende og klevende Gemalinde, en Turteldue;
 nei. Tiden og den deri lidte og sølte Uret skulle alle-
 rede løst dette Hjertets Baand, allerede indskudt
 hende Attraa at hævne sig, og at fylde det Tomme i
 hendes Bryst. Nu er det afrikanske Clima noget vel
 varmt for platonisk Kiærlighed og sentimental For-
 bindelse. Sielen kan ikke komme i Rog uden at
 Legemet løber over. Altsaa skal den der spiller Al-
 mansaris, vise i den Scene med sin elskede Slave
 tre Ting, som ikke saa let findes samlede. Først
 noget majestætisk, som giver hende sin høie Stand
 værdig. Dernæst mangfoldig Deilighed, nemlig i
 Skabning, Træk, Dine, Stemme, Væsen, Gang
 o. s. v. som retsfærdiggjør Sultanens Balg, og for-
 høier Solgers Seier, og visser hundred Tilskuere i
 Hjertets Dre: man maae være en Helt, for ikke at
 falde under saadan en Fristelse. Videre legemlige
 Yndigheder der ikke meere ligne den pene Rosenknop,
 men den Blomsterdrønning, der allerede er i fuld Her-
 lighed, og tveger med Zephyr og Væther. Og endeligen
 hvad man kalder Temperament. De første af disse
 Nødvendigheder har Naturen stienket hende: og den
 sidste kan hendes overørdentlige Talent skabe. Ube-
 hagelig kan den omtalte Scene i visse Betragtninger
 være for hende; thi den strenge Kritik kan ikke ret
 vel bifalde den; men ved hendes høist mesterlige Spil

bliver den en ny Seier for hende. Det har og Publikum ved de almindeligste og varmeste Klap og Bravo tilkiendegivet.

Zolgers Dragt kan neppe være smukkere. Hr. Rosing har og en Skabning, som saadan en Rustning gjør Lykke paa. Han er ret dannet til at forestille en yndig Ridder; man kan finde sig i de Erobringer saadan en velstakt Paladin gjør i Peru, Babylon, Frankerige &c. Imidlertid kunde mueligt Hr. Elsbjergs Skikkelse bedre svaret til det Begreb, som man har om en saa øvet og prøvet, saa stærk og bredskuldret Riddersmand, som Zolger da maatte være. For Resten er Hr. Rosings Spil og Sang sin glimrende Rolle værdig.

Oberon og Titania med deres Følge ere meget passende klædte, og gjøre et behageligt Indtryk. Men en Saabye's og en Northorst's Sang give disse Roller den største Behag. Titania taber sin Sørgebragt paa en Maade, som gjør den, der bestyrer denne Forvandling, megen Ære.

Overalt viser Maskineriet i dette Stykke sit sande Værd. Alle Forandringer skeer med en Hastighed og Orden, som om det var idel Feeerie hele Stykket igiennem.

Danserinderne, Mad. Bjørn og Jomfrue Stuart seer man med megen Fornøielse. De tyr-

ikke Dragter vise deres symmetriske og harmoniske Skabning i dens fulde Undighed.

At begge tilligemed Hr. Jansen, den her saa fortrinlig heldige Jansen, og de øvrige med Rette yndede Meddandsende ved deres Talent udtrykke de samme Følelser, som Sultanens Hof lægger for Dagen; at denne Forening, ja denne Rappen af Dands og Toner og Ord, ikke allene er ganske overeensstemmende med den østerlandiske Costume, men ogsaa giver den hele Scene langt større Behag, og at det er just saadan en Samvirkning af trende tryllende Kræfter, der giver en Opera sit mest Bærd, og undskylder den Smag mange finde i denne, vel kostbare men ogsaa kostelige Forlystelse, vil enhver upartisk Tilsku-er tilstaae.

I det Hele kan ikke nægtes, at Diet finder her meget at gotte sig med. Det høitidelige Formælings Optog kan ikke andet end behage, allermest da det er langt fra at være en Kopie af samme Ceremonie i Solyman den Anden. Den Idee, at den ene Hofbetient efter den anden fremtræder og synger, har mit ringe Bisald. At Dands og Sang forenes, er her, i en østerlandsk Scene, særdeles passende. Over den Bukken under Alla Illa Raaben have adskillige leet; men over Hocuspocus omkring Musti i Solyman den Anden leer man ikke mere. Det kan vel ikke nægtes, at den festlige Sang, ved Rezia

Formøling ikke er saa majestætisk, saa rørende, som Tempelscenen i Kora; men der er og stor Forskiel imellem begge Stykker, da Holger Danske ikke er ganske og aldeles en Opera seria, men hist og her temmelig buffa.

Dandsen i anden Akt varer nok lidt vel længe. Saa moersom saadan en Scene er paa første Diekast, saa kiedsommelig bliver den i Længden, og man bliver tilsidst bekhymret for de hoppende Personer. En Mand af Hr. Musteds Alder kan let faae en farlig Svingel af den evige Omdreien. Det var altsaa meget at ønske, at denne Scene kunde affortes, allerhelst da den kommer siden endnu engang.

Den nye Dekoration til Sultanindens Højgesahl er deilig; men der gives mange, som undres over, at i den hele Pavillon der sees kun eet Meuble, nemlig en Sopha. Mon Sultaninder ikke have eet og andet til Tidsfordriv hos dem, naar de saaledes svale sig i et Sommerværelse? At der ikke skulde ligge Puder omkring Sophaen for de Damer, der ville besøge hende, (som skal være meget brugeligt i en Haram), ja for hendes mest yndede Slavinder, kan undskyldes med den Hensigt hun har, at være sola cum solo.

En Anmærkning angaaende Perspectiven, som flere end jeg har giort, staaer her paa sit rette Sted. Den Mængde Smaadansere og Smaafigu-

ranter Theotret nu har, kunde bruges til at give Dandsen, ja Skuespillene mere Sandhed. Disse smaa maatte i Forhold til deres Størrelse mere og mere holde sig tilbage, for at svare til Perspektiven: de maatte aldrig komme frem iblant de store, og de store burde aldrig gaae saa langt tilbage, at det saae ud som om de gif i Ullegaden, hvor en god høi Mandsperson til Nød kan titte ned i Skorstenen, uden at staae paa Tærne. I Lina og Valvais seer man de Wilde paa Biergene, som blive Muldvarpeffud for og bag dem. En Person stod sidst bag et heelt Huus, der naaede ham til Hjertekulen. Der burde ikkun de smærste løbe op og ned, og blive borte i Conlifferne. Nu kan Tingen forbedres, nu er der unge Subjekter. Naar disse holde sig i den Distance, som Machiernes Perspective fordrer, saa kunne de gierne have Snurbarter, thi da ere de fuldvorne Karle der staae langt borte. Men naar man seer disse Dreng med Grenadeerflægge ved Siden af de rette Dandsere, forekommer det os som en Masquerade af Patagonier og Lilleputianer. Denne Anmærkning vil man neppe finde uværdig Estertanke.

(Fortsættelsen følger.)

Den 10 April 1789.

Dramatiske Tillæg

til

Hertha og Kritik og Antikritik.

No. 21.

Dimidium facti qui bene coepit, habet.

Saaar blev et Stykke opført, som i sig selv, i hvor gammelt det er, fortjener hver Gang paa ny at berømmes, og som baade ved den høist heldige Gliid, Skuespillerne viiste, og ved det behagelige Indtryk, en Debutant deri gjorde, blev overordentlig mærkværdigt, ja gjør det mig til en Pligt at sige mine Tanker derom, der dog nok torde bifaldes af flere.

Dem der uden Naade fordømme alle franske Komedier, der ene og allene ville see engelske og tydske eller originale Produkter paa vores Skueplads, beskjemmer Saderen. Hvad have vi af en Lessing, Island, Schrøder, og flere Tydske, hvad har Cumberland, Sheridan, Goldsmith o. d. s. laant os, som er interessantere, ædlere, lærerigere end Diderots Mesterstykke? Kan der være nogen ypperligere Karakter paa Theatret, end den gamle ærverdige Mand? Og gjør ikke det fine Komiske, som ligger i Kommandeurens Rolle, langt bedre Virkning end alle de burleske Personer, som ellers bruges

til at moere? De dyrebareste Lærdomme høre vi af Faderens Mund. Unge giftesfærdige Personers Skole kunde Stykket kaldes. Det, som Manden foreholder sin Søn om den Forandring i Hjertets Følelser, som Tiden og Verdens Foragt vil medføre, er alt for sandt; disse Forhippede, som drømme at de ikke kunne blive lykkelige, naar de ikke faaer den elskede Person, burde komme og høre Faderen, for at vaagne af deres Drøm. At det gaaer vel af paa Slutningen, det beviser intet. Faderens Spaadom er tagen af Livet, af tusendfoldig Erfarenhed: Udfaldet er Autors Arbeid.

De Læsere, som vide hvilken Ophævelse man gjør i Frankerige, naar en Person af Stand gifter sig med et ringe Fruentimmer, hvilken Forsølgelse en saaledes fornærmet Familie tillader sig imod dette Lidenskabens Offer, indsee Grunden, hvorfor den samme Fader og den avindsyge Morbroder ere imod S. Albins Kierlighed, og de kiende Diderots Hensigt, nemlig at bestride denne grusomme Fordom i det mindste hos Forældrene.

I en Roman, som kan havees baade paa Tydsk og Fransk, nemlig les epoux malheureux, die unglücklichen Eheleute, eller Monsieur og Madame Bedoyeres Tildragelser, kan man ikke læse uden Gysen, hvor langt Familiehåd i saadan Anledning kan gaae.

Det, som Faderen siger om gamle Piger, er meget sandt og rørende; men det er nok det eneste som kunde blevet bort af dette deilige Stykke: at han præfer sligt for en ung Pige, som man desuden veed er forelsket, skader den Virkning det ellers kunde have.

En stor Feil er ellers dette, at Germeuil og Cécilie lade Sophie ligge paa Gulvet, ja paa Knæ, i en ganske artig lang Tid. Dette strider alt for meget imod den franske Høflighed: de burde oftere prøve paa at faae hende op. Dette er for Næsten ikke Skuespillernes Feil: thi Diderot har altid tilføiet, hvorledes han vil have de skulle spille. Der er neppe nogen Autor, som gjør Skuespillerne mere til Maskiner end han.

Dog lad os komme til dem der spillede i Stykket i Gaar. Debutanten viiste at han forstaaer sin Rolle, at han bliver sin Autor troe, endogsaa i den mindste Replike og det flygtigste Spil; at han vaager over den Erbdighed han skylder Publikum, at han veed at udtrykke alle de Følelser S. Albin skal giennemtrænges af; at han kan blive saa varm som han bør; at han kan tale hastigt og langsomt ligesom hans Situation fordrer, og at han allerede er øvet i det Lokale paa Scenen, i Armenes Bevægelse, og i sin Persons fordeelagtigste Stilling: kort sagt, at han i de Egenskaber, som Flid kan for-

hverve, har bragt det langt, og vist vil bringe det overordentligt langt. Aldrig har jeg seet en ung Skuespiller for saavidt give et større Haab ved sin første Debut.

Hvad Naturgaver angaaer, da har han fornemmelig en god Talestemme, som er en vigtig Fordeel, der altid bør komme i Betragtning. Hans Skabning er ganske vel proportioneret; han er smaalig, hvilket dog ikke ofte skader i det Fag han indgaaer i. Desuden kan han med Tiden nok lægge sig mere ud. Ansigtet har jeg ikke været nær nok til at kunne bedømme.

At han i første Akt talte sagte, bør den Frygtagtighed tilskrives, som en Debutant har saa megen Uee af. Efter den første Opmuntring hørte man ham tydeligt nok, uden at behøve at hysse.

Saa mange som jeg har talt med, have bevidnet, at de have seet denne Debut med Fornøielse, og spaae den danske Thalie en meget god Skuespiller i ham.

Hvad de øvrige Personer angaaer, som spillede i Sæderen, da kan man uden mindste Smiger sige, at Hr. Schwarz viiste sig her igien som den største dramatiske Proteus. Hvilken Forvandling! Hvem skulde troe, at den moersomme Nester Bent, Sielen i de forliebte Haandværksfolk, var denne edle, smme, ærværdige Fader? Hvem skulde troe,

at den samme kiærlige, indtil Aare rørende Fader til andre Tider er den vrantne Præsident i Hververne, den tossevorne Birkedommer i de tre Ønster, den gamle General Schlenzheim, den jaloux Bødder, en Karakter der har langt mere tiltrækkend i sin Tønde, end Diogenes i sin; videre den gamle Bedstefader i de tre Forpagtere; den raske Lieutenant King i Søofficererne; Advokaten i den bogstavelig Uldtydning; Hofraaden i de sex Retter; Løke i Balders Død; den intrigante Henrich i den ellefte Junius; den gnidske Knapstier i de to Gierrige; den livsfarlige Sigaro i Barberen af Seville, den høiadelige Pebersvend i Ringen; Orgon i Landsbypigen — dog hvor kan jeg opregne alle de forskjellige Roller, som han alle spiller, som om de vare hver især hans rette Sag?

Den herlige Diderotske Fader blev endnu yndigere, end den er, ved hans Epil. Endog den sømme, hortulanske Stemme vidste han at bruge til at forhøie Illusionen.

Hr. Musted gav Kommandeuren alt hvad en saa øvet Skuespiller kan give en Rolle. Naar man saae den røde Kiøle, fik man nyt Liv, og Mellemgulvet lertede ved en velgjørende Rystelse det Hierte, som uafsladelig Samfølelse med Faderen og de Elskende havde betyngt. Man hadede Kommandeurens Haardhed; men man takkede Hr. Musteds

Talent, for at give denne grumme Karakter saa megen Ynde. Jeg har allerede cengang sagt, at alt det Bisald en Skuespiller i slige Roller faaer, ganske horer ham allene til.

Jomfrue Astrup gjorde sin høist elskværdige Rolle Vere, formedelst den Sandhed der herskede i hendes Epil.

Sielden see vi Jomfrue Nadslev paa Skuepladsen, naar vi fraregne Operer, hvori hun figurerer med i et Kor; men naar hun da kommer frem, saa er hun sig selv altid liig, altid ganske i sin Rolle, ganske Mester af den. Det sande Talent er en Diamant, som funkler lige fuldt, i hvor længe den har holdt Arrest i sit Stemme.

Madame Knudsen havde kun lidt at bestille; ja hendes Rolle er saa høist maver som den kan være. Men endog i hvad man kunde kalde denne Smule Rolle, fremlyfede den Glid, som hun skienker alt hvad hun skal spille.

Jkkun saa partisk en Konstdommer, som Hr. Rahbek er, (jeg skal nok gjøre Afregning med ham, kun lidt Tid!) kan sælde den Dom, at maver Roller skulle ogsaa læres uden ad. Den retfærdige Dommer siger: endog den korteste Stumpe af en Rolle, endog den forhadteste, skal ikke blot læres uden ad, den skal ogsaa spilles saa got som mue-

ligt er. Dog mere om denne abberitiske Dom paa et andet Sted.

Mad. Knudsen viiste, at hun sølte Skuespillerens store Pligt, at aagre med sit Pund, ligesom den sande Musikus i en Concert med samme Gliid vil spille sin store Bas, som den den der spiller den første Violin: han veed, at det ægte kritiske Øre ikke lader et eneste Instruments Lyd ubemærket.

Hr. Elsberg havde heller ikke megen Leilighed at udmærke sig, men nyttede dog den der var, med Fordeel.

Overalt gav Parterret ved sit Bisald tilkiende, hvor fornøiet det var med det Hele, som det og havde Aarsag til.

Kun een Klage være det mig tilladt at indkomme med. Hvorfor skal Bisald nogensinde quæles ved Hyssen? Er den Næsttalendes Replike da saa hellig, at heller den Foregaaendes opmuntrende Belønning maae gaae overstyr?

Var den Skuespiller at laste, som paa en god Maade tilbageholdt den følgende Replike saa længe, til man havde afklappet?

Jeg saae engang i Paris den Opcrete Le forcier opføres. Julien siger: „Jeg maatte tiene, „ men da jeg dog skulde spise en andens Brød, „ valgte jeg den bedste Herre.“ Ved disse Ord peger han paa sin Soldaterkofarde. En Pladsregn

af Klap, saadan een som kommer de hvilende Vasser til at drøne, hørtes; men Skuespillerne bleve ganske uvirksomme, saa længe som dette Udbrud af Nationalsjælelse varede. Da det sidste Par Hænder, (thi man ved Parterret har ogsaa gierne sine Kordegne) blev taus, begyndte Julien og den anden igien hvor de slap.

*

*

*

Om Holger Danske maae endnu erindres, at Sultan Bobuls Dragt er meget smuk, og at Hr. Preisler bliver i denne Karakter den han er vant at være, en Skuespiller som giver alt hvad han kan til at høve et Stykke, uden Hensigt til Røllens Betydelighed.

Dog lad mig ikke tale mere til nogens Berømmelse i denne Oper. Mueligt er det ikke alle engang med, at en Baggeseu og Kunzen have givet dem en ny Leilighed at vise deres Talent. Man kan jo være vred paa sin Lykke, naar man vinder mere end man skjøtter om; hvorfor skulde man ikke ogsaa undertiden blive ked af Roes, endog fortient Roes?

Den 20 April 1789.

Dramatiske Tilleæg

til

Hertha og Kritik og Antikritik.

No. 22 og 23.

Følgende Skrivelse er mig tilsendt til at indrykkes i disse Blade. Det bekræfter hvad jeg har sagt i Hertha. Autor er mig ukendt; men han synes at være vel underrettet om Theatersager.

De beder mig, min Ven! sige Dem mine Tanker, og give Dem Underretning om vore Skuespils nærværende Forfatning, og om det virkelig forholder sig saaledes, som de i nogle af vore offentlige Blade, og især af Hr. Rahbek i Minerva beskrives? Det har forskrækket Dem at see en Mand paa Publici Begne træde frem og forsikre, at de musikalske Skuespil, som efter hans Mening have trængt sig ind paa vor Skueplads, i Bund og Grund fordærve den Rest af Karakter, som er tilbage hos Nationen, at de gjøre den blødagtig, feig, tankeløs og overdaadig; ja at han opfordrer Regieringen til at sette Dømming for dette overhaandtagende Onde, m. v. Jeg

finder det ikke forunderligt, at denne Beskrivelse over vore nærværende Skuespil har forskrækket Dem, men troer meget meere den ogsaa burde paaføre den hele Nation en Forskrækkelse, især da mange efter den pathetiske Beskrivelse over den ødeleggende Kostbarhed, disse Skuespil medføre, skulde falde paa besynderlige Tanker, Tiderne angaaende (*).

Men, min Ven, førend jeg indlader mig lidt noiere i disse Raisonnements, eller om De vil, Deraisonnements, vil jeg allene gjøre en almindelig Bemærkning, som ved deslige Blades Læsning for Fremtiden kan tiene Dem til Efterretning, og sette Dem igien i megen Koelighed, om De derudi maatte finde noget, som kunde foruroelige.

En Mand af Deres Indsigt, Verden og Erfarenhed vil lettelig have bemærket, at det meeste af slige Ting, som skrives i en vis Genie-Cirkel, har meger sin Grund i Fordom, Magtsprog, Partie-Mand, Uvidenhed og en usædvanlig Driftighed til at dømme i en afgjørende Tone om Ting, hvorom man

(*) Indsenderen fortryde ikke paa, at jeg her ikke lader Hr. K. saae alt det, som han havde fortient for hans uforfigtige Ophævelse.

intet Begreb har, og hvor Naturen ofte har nægtet Muelighed til nogenfinde at kunde faae Begreb om. Naar De derfor læser saadanne Bemærkninger, maae De altid gjøre Dem det Spørgsmaal, af hvem og i hvad Hensigt de skrives: kan De komme paa Spor efter dette, vil De snart kunde løse Knuder, som før syntes Dem uopløselige. — Men nu om Sagen selv.

At Musik i Almindelighed, og musikalske Skuespil i Særdeleshed skulde gjøre blødagtig og feig, er en Idee, som strider baade mod Princip og Erfarenhed. Sacedæmonier og Athenienser lagde den til Grundvold for den offentlige Opdragelse, og saavidt man veed, var det ikke Sybariter eller Bartongslemmer de dannede deres Borgere til at være. Pythagoras, Aristoteles, Plato ansaae den for en væsentlig Deel af den gode Opdragelse, og selv lærte de den offentlig; og disses Dom burde dog vel staae ved Siden af Herr Rabbeks.

Hvad Montesquieu's, Pope's og Rotté's Dom angaaer, da med al den Respekt jeg i øvrigt bær for disse store og brave Mænds Dom i mange andre vigtige Tilfælde, bliver den dog for mig i denne Henseende kun eensidig; da det ikke er mig bekiendt, at de selv

har havt nogen Indsigt i eller om Musik, og at de altsaa har, ligesom Hr. Rahbek, domt om det de ikke har forstaaet. Vor berømte Eilschow, som vist var ligesaa stor, og i mange Henseende større Philosoph end Nothe, var dog af andre Tanker. Naar Newton forsikrer mig, at Jorden ei er kuglerund, men noget sammentrykt mod Polerne, da forlader jeg mig meget derpaa, naar jeg ei selv kan nøiere undersøge det, i Betragtning af hans øvrige bekiendte og vidt udstrakte Kundskaber i de dertil hørende Sag. Men naar den samme Newton vil sige mig, at Musik gjør blodagtig og ligesaa musikalske Skuespil, da troer jeg det ikke førend jeg er fuldkommen overbevist om, at han kiender denne Sag ligesaa godt som hiin.

Det er urimeligt, jeg vil ikke sige eensfoldigt, at Folk som ingen Indsigt, Smag og ikke megen Følelse har af Musik, og som maaskee Naturen har nægtet den behagelige Gyde nogenstunde at kunde faae den, vil demme derom. Deraf kommer ogsaa de mange skæve og utidige Domme, hvoraf man saa tit overvældes, og som tiener ei til andet, end til at opvække urigtige Begreber hos den ukyndige Mængde, og Uelshed og Riedsommelighed hos Kienderen.

Bed denne Zeilighed erindrer jeg mig ogsaa der tales paa et andet Sted om Terp-
sichore's gode Luner, som saa ofte finder sig
udi at være Polyhymnia's, eller, som man
undertiden behager at kalde hende, Perisfan-
gia's Toner. Jeg maae vel spørge enhver
Fornuftig og Kiender, om hun ei ogsaa bør
være det? Hvad er Dands qva Dands, naar
man tager Musiken fra den? Er denne ikke
Dandsens Sprog, og den som giver den først
sit Liv? Tag den bort, og man skal kun blive
lidt klog paa hvad den heele Dands vil sige,
om den ikke tilsidst bliver et reent Narrerie.

Det har derfor gjort mig ondt at læse
lange Beskrivelser, og det ofte med maadelig
Skionsomhed nok forfattede over vore Ballet
Dandsere og Dandserinder, og derndi ei
eengang at see nævnt Componisten af den som
oftest fortreffelige Musik til samme, jeg mee-
ner vor Schall, dette saa udmærkede Genie.

Dog hvad skal man vente, naar Folk,
som mangle saa overmaade meget til at over-
see og bedømme alt hvad der hører til Skue-
spillet og Theatret, paatager sig i Publici
Navn og paa Publici Begne at bedømme
det? Deres Domme maae jo blive aldeles
eensidige og ufuldkomne, og derfor har vore

Dramatiske Journaler altid været saaledes før, og saaledes ere de endnu.

Men for at komme til disse Spektaklers Blødagtiggjøren igien, saa vil jeg endnu allene erindre, at jeg troer, om jeg ei tager Feil, hvilket jeg overlader andre at bedømme, at de fløbende og larmøiante Skuespil, som nogle af vore Autorer ofte hiensøge os med, saasom en Deel af Jomfr. Biehls Stykker, den unge Derby, Sophie Braunek med flere, lettere kunde have denne Virkning, da de foruden at ennuyere grusomt opfylde Imaginationen med en Hoben kiølent Sniksnak og Empfindelsei, uden Natur og Sandhed, og uden at efterlade nogen stærk og rigtig Følelse. Med deslige Ting uunderholder sig derfor gierne Folk, som af Mangel paa den indvortes sande og naturlige Følelse, søger at opvække den udvortes og konstige; med denne komme de ogsaa saa i Bane, at de tilsidst virkelig troe de føle meget der, hvor de føle slet Intet.

At Musik og musikalske Skuespil gjør blødagtig strider ogsaa imod al Erfaring. Julius Cæsar, August, Christian den fjerde, Friderich den anden, Keiser Joseph, med mange flere cultiverte Musikken fra deres Barndom; hvorvidt disse derved ere bleve

blødagtige, og have spillet en feig Rolle i Verden, overlades enhver Tænkende at bedømme. En af de største Philosopher, Rousseau, var en Ynder af Musikken, og arbeidede deri, endog for Theatret. Ikke musikalske Skuespil, men asiatiske Rigdomme og Bøllyst gjorde Romerne blødagtige, og styrtede dem i Fordærvelse. Ei at tale om at Krigen selv betiener sig af Musik, og ikke af slæbende Dramer til at opvække Mod; men nok herom!

Operaen gjør tankeløs, hedder det end videre; jeg tilstaaer, for den tørre Dramaturg er der kun lidet at tænke ved de fleeste Operaer, men en Kiender og Elsker af Operaen finder en Rigdom af Tanker, naar de ere rigtig og passende satte, som henriver ham, og opfylder hans Siæl med Fornøielse. Men at gjøre dette begribeligt for den Ukyndige og Smagløse, vilde være et herkulist Arbeide, og endda maaskee aldeles forgieves.

Efter mine ringe Tanker er den saa kaldede Opera egentlig Kunsternes Spectacle. Her bør de beskedenlig række hinanden Haanden, for Foreenede at tilveiebringe et Skuespil, som paa en behagelig Maade sætter Sandserne og Forstanden i Bevægelse. Er man da ved saadanne Spectacles aldeles smagløs og tankeløs, saa tilstaaer jeg, at da

kan vel intet usmageligere og flauere Skuespil gives end en Opera; men saa ligger Feilen i Tilskueren, og ikke i Spektaklet.

Operaen troer jeg skal fornemmelig sees og høres: at læses troer jeg ikke den fortjener, uden paa Stedet ved Opførelsen. Den bør ikke være alt for meget raisoneret, men fuld af Handling og Videnskab. Jeg kan derfor ikke være enig med Forfatteren af tydske Holger, som vil have alt Feerie og Tryllerie forjaget fra Skuepladsen; jeg troer tværtimod, at Mythologie og Feerie høre egentlig til Malesrie, Musik og Poesie, og paa Theatret til Operaen. Og har disse Slags Videnskaber ikke der hjemme, saa troer jeg de vanskelig vil finde et rimeligt Tilholdssted paa Jordkloden.

Herfra kunde maaskee Operaen Cora være en Undtagelse; men denne har foruden smukke Tanker, saa meget andet, der udgjør det Væsentlige ved Operaen; og naar begge foreenes med theatralisk Skionsomhed, har jeg intet derimod. En alvorlig og smuk Tanke elsker jeg dog meere læst end udsunget.

Naar jeg gaaer i Operaen, maae jeg stille mig for, at jeg transporteres i et pays enchanté, og lige hen i Trylleriets, og da bliver alting mig naturlig uden Natur. Jeg finder derfor Aline, Balders Død, og selv Holger

Danske med nogen Forandring fortreffelige Spektakler som Operaer; men Alexander den Store, Julius Cæsar i en Opera latterlig og æfel. Om jeg erindrer ret, saa troer jeg ogsaa Algarotti er af samme Meening i hans Essai sur l'Opéra. Naar derfor et saadant Spektakel betragtes fra den rette Synspunkt og efter dets Natur, troer jeg ikke det kan synes at være tankeløst eller at gjøre tankeløs.

Endelig kommer jeg til en Punkt af Hr. Rahbeks Anmærkninger over vore nærværende Skuespil, som jeg ei veed hvad jeg skal sige om, enten det er Uvidenhed, eller en overdreven Nidkiærhed imod disse Slags Skuespil, eller, hvilket jeg dog ei vil troe, lidt Ondskab, der forleder ham til at raabe paa disse Slags Skuespils ødeleggende Kostbarhed. Hvad berettiger ham til at forebringe Publikum og selv Regieringen aabenbare Urigtigheder? Jeg veed det fra en tilforladelig Haand, at Kongen, siden disse Spektakler ere indførte, ei har givet eller giver en Skilling meere til Theatret end den Fond, som for lang Tid siden til dette Brug er bestemt. Om Directionen veed at føre en saadan Ækonomie med de samme Indtægter som før, at de kan give Publikum et glimrende Spektakel til en Forandring,

som gjør Nationen Ære, og tiener til saa megen offentlig Fornøielse, som man veed de af Publikum sees med, bør den derfor dadles for Regieringen og Nationen, eller burde den ikke derfor heller roeses og ares? Og at dette forholder sig saaledes, derpaa vil jeg skaffe Dem de tilstrækkeligste Beviiser.

Dog tilstaaer jeg, at to saa store nye Skuespil, som *Aline* og *Holger Danske*, synes vel at være for meget paa vort Theater for een Vinter; i det mindste ifald jeg havde derudi noget at sige, ville jeg ei raade dertil.

Derksom Musik hos alle nærværende forfinede Nationer ei meere ansees for skadelig, men endogsaa for nyttig, hvorfor skal vi da meere undvære den end andre? I Kirkerne har vi den ikke; skal den da ogsaa forjages fra Theatret, hvoraf den gjør en saa væsentlig Deel, saa vil jo denne smukke Videnskab snart tabe sig hos Nationen; og naar Dramaturgen har to Uftener om Ugen til sin Fornøielse, hvorfor kan han da ei overlade dem, som ellers det andet Slags Skuespil, de andre to? staaer det ham ei an, kan han jo blive derfra.

Videre gider jeg ikke indladt mig over denne Materie. Hr. Rahbek har lovet meere udførlig at meddeele sine Tanker desangaaende.

Derksom jeg havde Publikum i min Lomme, saaledes som han synes at troe han har det, vilde jeg paa dets Begne bede ham forskaaene os for meere af hans Raisonnements over disse Slags Skuespil, som man indtil Ælkelhed har læst nok af; men da jeg ikke dertil er authoriseret, saa tillader han dog, at jeg for min Deel frabeder mig Continuation deraf.

Jeg forbliver, o. s. v.

Holger Danstkes og Holger Tydskes Kritik.

Om Forestillingen af Hr. Baggesens Oper, Holger Danstke, er her allerede bleven talt. Visse Omstændigheder nøde mig til at indrykke Stykkets hele Kritik i disse Blade.

Intet dramatisk Produkt har gjort saa stærk en Sensation hos os, har givet Anledning til saa megen, deels uædel Bevægelse i den belletristiske Verden og til saa langt udstrakte Raisonnemens, har indviklet saa mange navngivne og ubenævnte Personer i Feide, har saa klart viist hvor saa Selvtænkende og sande litteratistiske Fædrenelandsvenner vi have, og fordrer for alle hine Marsagers saavelsom for Følgernes Skyld, endog i Henseende til Servum imitatorum pecus, en saa fuldstændig og frimodig Recension, som denne Oper. Jeg skal ikke skrive andet

derom, end hvad jeg tør haabe vil findes upartisk og grundet.

Paa Titelen støder det strax, at Componistens og Forfatterens Navne følge umiddelbar efter hinanden. Dette er en Bagatelle, men endog Bagateller bør paatales hos en Autor som Baggesen.

Dedikatsen til Kronprindsessen er denne ypperlige Digter værdig: den viser, saa kort som den er, Poesien i sin rette Adel: thi den er simpel, sand og yndig. Med saa, men vel valgte, skønne Billeder veed han her at spille paa det mesterligste. Det er en Krands, som er des nydeligere, jo færre, og jo livligere de Blomster ere, den er flettet af.

Jeg tilstaaer aldrig at have læst noget smukkere og ædlere af denne Art. Disse Liniers Sandhed henriver alle Hjerter.

I Forerindringen forklarer han for dem der ikke have læst Oberon, det herlige Digt af Wieland, hvoraf han har laant Emnet og Planen, saa meget som deraf i Folger Danske er brugt. Til Slutningen siger han: „Om mit Stykke har jeg for Resten intet at sige. Det et Forsøg, hvis Ektebne, ved Opførelsen, vil bestemme mig, om jeg skal quæle eller nære min Lyst til at arbejde for Skuepladsen. Publikum, og ikke jeg, har allene Ret til at dømme, hvorvidt min unge Thalia,

paaklædt af Polyhymnia, og fremledet af Terpsi-Chore, fortiener Opmuntring eller Ydmygelse."

Da Hr. B. selv angiver hvad han har taget af Wieland, saa har vi her strax en Hovedpost, som anbefaler Stykket: her er ingen Skygge af Plagiat: her er et Laan, taknemmeligen tilstaaet,

Bearbejdningen er af Hr. B. selv: hvert Ord i Sang og Recitativ er hans eget. Endog i Plaanen finder man Beviis nok paa hans Skabevne. Han har gjort Oberon og Titania til Hovedpersoner. Med dem begynder Operen; og med dem ender den. Solgers og Rezia's Skiebne bliver desmere interessant for Læseren og Tilskuerne, da Oberon's og Titania's Gienforening! beroer paa deres Kiærlighed og dennes Bestyrelse. — For dem der have læst Oberon, der erindre dette Digts Indhold med de Følelser, det hos værdige Læsere efterlader, er det Vasselige af denne Forandring ret indlysende: de bifalde vist alle den Idee, at aabne og slutte Stykket med Alfernes Konge og Sylphidernes Dronning, og at forestille dem som de bestyrende Magter. Andre kunne finde Oplysning i Fortalen.

Men egentlig skal et Skuespil ingen Fortale behøve: Tilskueren kan ikke altid formodes at være forberedet: dertil er Expositionen: i Stykket selv skal det forklares, og det jo før jo heller,

Ganske rigtig: naar det er en Komedie eller Tragedie. Men en Oper er noget ganske andet. Det betænker man ikke: og deraf, at man ikke veed eller vil vide hvad en Oper, et musikalsk Skuespil, egentlig er, og hvad der udfordres til at bedømme det, flyde adskillige vrangte Domme over Holger Danske og andre Operer.

For sex Uger siden har en Franskmænd skrevet om den italienske Opera Buffa og om Komediens og Musikkens Forening i dette Slags Skuespil. Denne Autor siger mange dyrebare Sandheder; men i Særdeleshed viser han med vel udførte og tildeels nye Grunde, at ikke Poesien men Musikken er Hovedsagen i en Oper. „Man forlanger af Digteren allene,“ siger han, „at han skal kiende Musikkens Interesse; forudsee dens Virkninger, tilveiebringe Situationer, danne Kontraster, give Anledning til store Afvejlinger i Melodie, eller til store Virkninger af Harmonie, at han skal skabe Tildragelser, frembringe Nuancer o. s. v.“ Han gaar ud fra den Grundsætning, at Sjælens Eenhed ikke kan nyde to lige Fornøielser paa eensgang, og hver Gang Musikken er fuldkommen nok til at frembringe store og stærke Sindsbevægelser, som kunne sysselsætte hele Sjælen, bliver Forstanden desmere ligegyldig imod Dramets Natur, da dette dog ikke ansees for andet end det Verred, som Musikken maler paa. Deraf

slutter han, at man ikke bør søge i en Oper alle de Convenancer, al den Interesse, som giver Skuespillerne uden Sang saa megen Ynde.

Derfor er og Expositionen i de af Fransk og Italiensk oversatte Operer maver nok, endog i dem, hvis Plan, Notabene, ikke engang er tagen af saa velbekendt en Fortælling som Oberon er.

Det er sandt, da Musikken fielden gjør saa stærk en Virkning paa os, at vi ikke skulde bryde os om den poetiske Deel af Stykket; saa havde det været bedre, om Hr. B. havde indslirket lidt mere Exposition. Om Baabendrageren har Rec. allerede talt i et andet Blad. Allermest savne vi den der, hvor de to Elskende paa ny blive ulykkelige, og geraade i Livsfare, efter at Oberon saa kraftig har taget dem i sin Beskyttelse. Wieland fortæller os Ursagen: Personerne vare blevne deres Løste utro, en skionne Aftenstund omborde havde — Fanden havt sit Spil: og nu maatte deres Dyd bøde det af og begynde for fra. Dette kunde paa en Slags Maade bleven sagt: det havde neppe været meget vanskeligt at indklæde. Om nu og nogle Arier vare blevne kortere, om der var blevet mindre dandsset, hvad havde det skadet?

Dog, endnu engang, lad os være billige. Hvorfor skal den danske Originaldigter være pligtig til meere, end de Fremmede, som man oversætter,

finde for got at nedlade sig til? Hvorfor skal i en Solger Danske alting forklares, naar vi maae troe en Franskmand paa hans Ord i noget, som er ligesaa ubegribeligt som Hexerie, at en Hyrdinde fra Frankrige er bleven Dronning i Golconda?

Vi komme til et andet Spørgsmaal: er det ret, at Hr. B. har laant af et næsten ganske udarbejdet Sujet? — Lad os først see om det sidste er rigtigt. Han har kun laant det Grove af Planen: og den har han selv udarbejdet; ikke et Ord af Wieland har han nyttet. Scenerne ere heller ikke lige saadanne som i Oberon. Meget hører ganske Hr. B. til. Dersom Stedet tillod at anstille en Sammenligning, skulde Rec. vise hvilken Bildfarelse det er, at Hr. B. har taget sig det saa mageligen.

Overalt, Grundtrækkene kan man gjerne laane, og endda give en Original. Hvor mange Stykker have vi vel, som ikke ere laante? Mest gielder dette om Operer. Balders Død s. E. er tagen af Edda, Armida af det befriede Jerusalem; Alina, Arsene, Urgele, de samnitiske Egtestæber, Zemire og Azor og flere ere laante af Fortællinger og Eventyr.

(Fortsættelsen følger.)

Den 15 Mai 1789.

Dramatiske Tillæg

til

Hertha og Kritik og Antikritik.

No. 24 og 25.

Mere af Holger Danskes og Holger Lydskes Kritik.

Alt det er Original, som ikke er Oversættelse eller Efterligning. Den sidste selv faaer ved Bearbejdningen Originalitet: og den Poet, som danner en Part af et Digt til en Oper, og giver en Fortælling dramatisk Skikkelse, kan gierne være dette Laan bekiendt: thi det koster ham samme Umage, og sætter hans Talent i samme Lys, som om Planen var hans egen.

Unægteligt havde det været bedre, mangfoldigt bedre, om Hr. B. havde selv dannet sig et Sujet. Men om han nu ikke strax vilde give alt hvad han kunde? Om han nu ved sin første Indtrædelse i dette Fag vilde gaae vaersomt frem? Kan man med Føie laste ham derfor? Ikkun tre Digtere have givet os Originaloperer, af en Thaarup selv have vi kun Oversættelser. Lad os da ikke være for strenge, naar vi engang faaer en Original: lad os ikke foreskrive

hvor meget der skal osres. Hr. B. kalder jo sin
 Muse selv en ung Thalia; hvem kan forlange den
 skal strax være fuldvoren? Der ere saa mange som
 ikke have prøvet hvad deres Skuldre kunne bære, saa
 mange som ville flyve førend de have faaet Vinger!
 Skulde vi nu for Alvor dadle den der ikke vil paa
 eengang glimre ved noget stort? Vi ville vise ham
 de Feil vi troe han har begaaet; men vi ville ikke
 foragte og nedrive hans første Arbeid. Om det end
 ikke var saa got som det er, saa er det dog originalt:
 en Omstændighed, som ikke bør tabes af Sigte. Men
 det hører til det Onde, hvori vor dramatiske Litera-
 tur ligger, at vore Originalautorer chicaneres, men
 Oversættelser modtages des hellere. Ja til Banære
 for den danske Thalia lader vi os nsie med anden-
 haands Oversættelser: Franskmænd og Tydske maae
 omarbeide for os: selv at omarbeide engelske Styk-
 ker det er ikke altid vor Sag. Saa fik vi en Co-
 lardeaus Calliste i stedet for the fair penitent, en
 Saurins Beverley for the gamester, en Stephe-
 nie's Hververe for the recruiting officer, en Schry-
 ders King for the constant couple. Saa langt
 nedlade vi os undertiden, at Fremmede maae laane
 os deres Laan; men naar da en Landsmand vil
 prøve sig i dette Sag, skal han ikke skrive andet end
 hvad der er ham værdig. Denne sidste Fordring er
 desmere ubillig, da det ingen Følge er, at den der har

den største Held i eet Fag, ogsaa maae være ligesaa lykkelig i et andet.

Og hvad om han nu har funden Behag i at ombaanke en Deel af Wielands Mesterstykke til en Oper, af Kiærlighed til dette saa tryllende Digt, af Lyst at see hvad Virkning det der henrykker i Kabinettet, vilde gjøre paa Skuepladsen? Hvem i Verden kunde fortænke ham deri? Skulde de gyldne Ord da ikke mere gielde: Poetis Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas? Ikkun den eller de, som udsætte Præmier, kunne foreskrive Emne og Fag. Uden for saadan Danc maae hver Digter have sin Frihed at prøve sine Kræfter hvori han vil: det er hans dyrebareste Ret.

Uden største Ubillighed og det mest despotiske Magtsprog kan man altsaa ikke laste Hr. B. at han har valgt en Oper til sit første Forsøg, og at han har taget sit Sujet og en Deel af Planen af Wielands Digt. At dette Digt er fuldt af Feerie, af Aander, af Torden og Lynild, at det hele er et Eventyr, en Krønike, en Fabel, det er for en Oper desbedre: thi den fordrer sigt til at Componisten kan have des flere og des større Leiligheder at vise sig. Et stort musikalsk Skuespil skal jo ikke skildre Livet: det skal jo ikke røre ved andet end Musikken. Rimelighed og Sandsynlighed kan ingen forlange: at der synges ved hver en Leilighed er allerede

tydeligt Beviis paa, at Natur og Sandhed ingen Deel skulle have i Stykket. En Oper fuld af Tryllerie og Tildragelser giver Musikken den bedste Anledning til Afsværlinger, og, saa at sige, store Slag. Derfor er en simpel Plan ikke det bedste i en Oper. Cora og Mline beviser det: i begge har Componisten ikke havt Leiligheder nok til at vise alt hvad han kan, til at bestorme Hjertet fra alle Kanter. Derfor er Musikken til den Arie: Jeg lever og seer jer igien, for munter for Cora's Sinostilstand samme Dieblisk: derfor har Mline saa lidet af musikalsk Rigdom, af Revolutioner for Dret: derfor er den mere en lang Oper end en stor Oper.

Desuden er det en Smule partisk, om man vilde laste en Baggese for det samme, som man ikke dadler Ewald for. Balders Død af den nordiske Fabellære? Er deri mindre Tryllerie, mindre Usandsynlighed end i Baggese's Stykke? Eller hører det maaskee til Patriotismen, at man bliver ved Landets egne Fabler, naar man dog vil nytte Fabler?

Overalt er det lidt vel meget, at en Oper burde være uden Tryllerie. Hos alle kultiverede Nationer, endog hos dem, der dog nok for det første ville blive Mønstre for os, sees og yndes Feerie og Tryllerie paa Skuepladsen, ikke blot i Pantomimer og Balletter, men ogsaa i Operer.

Med hvilket Bisald er ikke Zemire og Azor bleven modtagen overalt i Europa? Armida, den skønne Arsene, og flere have giort Lykke uagtet deres fabelagtige Indhold. Urgele, den Klingende Insul, Prindsen af Salerno bleve i den Tid Rec. var i Paris, opført i fuldproppede Skuespilhuse. Tarare har man næsten forgudet. Endnu i denne Vinter er i Paris med Bisald opført Lanval og Viviane, et Stykke fuldt af Feerie. Skulde alle de være Toffer. der see Don Juan med Fornøielse, der finde Behag i Spøgelse-scenerne? Skulde alle de Engelmænd være Døsmere, der gotte sig for nærværende Tid med Madins Lampe af Tusind og een Nat? Skulde maaskee Macbeth selv være en Shakespear uværdig for de tre Herers Skyld?

Dog lad os ikke længere blive staaende ved denne Dadel: den fortiente ikke at der blev talt saa meget om; thi den har sin Grund i en individuel Smag. For de unge Digteres Skyld, som ville arbejde i dette Fag, ville vi tilføie dette. Der ere to Slags dramatiske Usandsynligheder: først aabnbare Fabler, tagne af Mythologie og Eventyr, og de veed man skulle ikke gaae for andet, dem forlanges Autor ikke Tilskueren skal tage for Natur og Liv. Af den anden Art er det Overdrevne og Urimelige i hvad der dog ikke skal hede Fabel. Naar vi see en Oberon med hans Horn, saa er dette ikke

anstødeligt: man veed det er i Naturen umueligt, det er tilstaaet Digt, det gjør ingen Fordring paa anden Illusion, end den som en behagelig Drøm medfører. Men naar en Hyrdepige fra Frankerige, en Hyrdepige, der Modsatte af en Avanturiere; en Hyrdepige, som er glebæ adscripta; er bleven Dronning i Golconda, naar hun hist over danner ganske paa eensgang et Schæferie, som ligner det hun havde i Frankerige; naar Peruvianerne, Solens ivrige Tilbedere, Bidner til Guddommens ødelæggende Brede over en Præstindes Forbrydelse, paa eensgang nægte denne Guddom det brugelige Forsoningsoffer, saa maae man raabe: Quod mihi ostendis sic, incredulus odi! Hvor mange af disse Urimeligheder kunde man pege paa endog i de mest yndede Skuespil uden Sang!

At i saadant et Stykke som Holger Danske, Akterne og Scenerne ingen Sammenhæng have, det kan ingen med Frie støde sig over. For Musikens Skyld, og lad mig lægge til, for Diets Skyld, skeer alting i en Oper. Den forhen anførte Franskmænd, (det er Hr. Quatremere de Quincy) siger iblant andet: „Klager ikke over at J ikke seer Poeten, naar Componisten skjuler ham. Klager ikke over at den dramatiske Handling er mat, naar den musikaliske Handling raader over den. Klager ikke over at Musikens Gang og Raisonnement ophæver

Dramets Gang og Raisonnements. J. faaer en stor Erstatning for dette Tab. J. vinder i Musikken hvad i tabe i Handling: og Sangens Illusion giver eder det som Spillet's Illusion vilde givet." — Følgende Steder fortiene endnu mere at udskrives, for eengang for alle at stoppe Munden paa dem, som forlange af en Oper det samme som af et Drama. „Seer man ikke, at et musikalsk Skuespil, efter den strengeste Sandhed ikke er andet end en stedsevarende Usandhed, at den overdrevne Usandsynlighed af alle, i den kolde Fornusts Dine, er denne Sang som sættes i Talens Sted? At laste en Oper fordi den ikke har dramatiske, Convenancer og Rimeligheder, er det samme som at bebreide Billedhuggerkonsten, at den ingen Farver har, Malerkonsten, at Billedet ikke gaaer frem, og Pantomimen, at den ikke taler. Vee den, som vilde fordre af Konsterne fuldkomne Illusioner! Saasnart Illusionen gif saa vidt at den blev sand, vilde den høre op at være behagelig. Dersom jeg troede at see i et Skilderie Personen selv, kunde jeg ikke mere nyde den Fornøielse at see en Efterligning. Den store Hemmelighed i alle Konster er denne, at skjule sig kun halv bag ved Naturen, og at røbe sig ved at gaae i Skjul. Lad os da jo ikke søge at tilintetgjøre i en Kunst Usandsynligheder, som høre til dens Væsen: lad os jo ikke fordre, den skal lyve for os istedet for at

forføre os. Lad os for alting ihukomme, at Illu-
 sionen i en Kunst giver des større Behag, jo mindre
 sandsynligt det var at vi skulde finde den deri. Det
 er een af de Aarsager, hvorfor Musikken paa Skue-
 pladsen gjør en saa god Virkning. Ja, man kunde
 sige, at dersom man var i Stand til at bortlade
 alle de Usandsynligheder som Operen har, saa vilde
 derved den Bestræbelse svækkes, som Musikken maae
 anvende for at overvinde dem, og for megen Umage
 at skule Konsten, vilde skade Konsten. — Jeg
 seer at I endnu ikke vide, hvad Finalerne i en itali-
 ænsk Oper ere. I opholder eder over, at Akteurerne
 komme og gaae og komme igien. Aarsagen er:
 I bedømmer altid de musikalske Convenancer efter
 de dramatiske Convenancers Regler; I ere altid
 paa Komædie, aldrig paa Opera; I bedømmer
 Poeten, ikke Komponisten; I bedømmer Musikken
 allene med Forstanden. — Hvad gielder det om
 ved en Final? At forberede et stort Stykke Harmo-
 nie, formedelst andre subordonnerede, som ere dets
 Exposition. Hvad gielder det om? At lede alle
 Akteurer til en fælles Følelse, som bringer dem
 alle til at synge de samme Ting i de samme Ord.
 De forberedende Scener maae derfor gaae meget
 hastig. Og hvad vilde der blive af Musikken, naar
 den skulde bie efter den dramatiske Gang og lempe
 sig efter alle Nuancer, som i moralske Sandsynligheder

af en ganske raisonneeret Handling kunne antage? Dens Midler vilde blive kraftesløse, dens Virkninger standsede, dens Handling tilintetgjort. — Moliere selv havde kun giort middelmaadige Stykker, dersom han havde været nødt til at underkaste sin Handling en anden Konsts Baand, og det samme vil altid være de Poeters Skiæbne, som skrive Stykker der skulle sættes i Musik.“

Læseren tilgive, at jeg har inddrykket saa meget af denne Konstdommers Ord. Det kan have sin Nytte at slikt engang bliver sagt: der ere alt for saa hos os, der tør tale imod Strømmen.

Vi komme til et andet Spørgsmaal. Var det Ret, at Hr. B. udstødte den sande Helt i Wienslands Digt, og satte Holger Danske i hans Sted? — Herpaa maae enhver Upartist svare: Nei. Dette er en uundskyldig Feil, og som har giort Hr. B's. Stykke megen Skade.

For det første var det ufornødent at indstikke en dansk Helt. Hvorfor skulde Huon været mindre velkommen paa den danske Skueplads end Saint Sare, Alonzo, Rinaldo, Orpheus og de øvrige?

For det andet er den Grund, hvorfor Hr. B. mener Holger kunde være ligesaa berettiget til Hovedrollen som Huon, ganske urigtig. Charlot blev efter Holger Danskes Krønike ikke slagen ihjel

af denne Jevning. Han sloges med ham, men en Engel fra Himmelen reddede Charlots Liv ved at holde fast paa Holgers Sværd. — Dernæst er ikke dette Drab af Keiserens Søn, men Eventyret med Sultanen o. s. v. Sujettet.

For det tredie er de Tilfueres Haab blevet skuffet, som af Operens Titel havde ladet sig forlede til at vente her noget af den gode gamle Nationalkrønikes Indhold. De fandt intet, som de havde læst om den uforglemmelige Helt: de hørte nok en Burmans og en Langulaffers Navn, men dem selv, nemlig saadanne som Krøniken skildrer dem, saae de ikke. At Holgers Broder Kong Gøde, af hans kække Brodersøn Galter, af hans Gemalinde, Dronning Clara af England, af de øvrige Jevninger og Staldbrødre, Hertug Claims, Biskop Turpin o. d. v. af Keiser Carl selv, af Holgers trofaste Ven Kong Carvel og hans Dronning Gloriant, af den falske Berald og saa mange andre, som man af Krøniken har lært at kiende, sees ikke Spoer i denne Oper. Man seer Helten uden hans Bedrifter. Man maae troe Autor paa hans Ord, at denne unge, deilige Person, som i mandig Anseelse kontrasterer med sin Vaabendrager, er den store stærke Kæmpe Holger Danske. Sandeligen, saaledes at finde ganske andet end man var besøiet til at vente, ja at fordre, giver grundet Anledning til Misforstaaelse.

For det fjerde indeholder *Solger Danske* Krønike mangfoldigt, som er ypperligen skikket til at give flere end en Oper. En ringe Prøve derpaa vil maaskee sees i disse Blade. Endog Feerie forekommer i denne Krønike. Dog man behøver kun at blade lidt i Bogen, for at see, hvilken Rigdom paa Emner til Skuespil deri findes.

Med neppe større Umage end *Oberons* Omdannelse har kostet Hr. B., kunde han altsaa gjort en herlig Oper af *Solger Danske* selv. Og da han ikke vilde nytte denne Krønike, men blive ved *Oberon*, som upaatviueligen stod til ham selv, burde han og beholdt Heltens Navn, *Zuon*. At lade en Person indgaae i en andens Bedrifter, er overalt ikke ret; det er poetisk Usurpation; men at pryde en Helt som *Solger*, med fremmede Handlinger, ligesom hans egne ikke vare værd at tale om, da dog disse hans egne langt overgaae dem som i Operen ham laanæs, det kan intet undskylde, det tillader ingen raalelig Forklaring.

Den eneste væsentlige Feil, der er ved Operen *Solger Danske*, er altsaa denne, at Helten ikke har beholdt sit rette Navn *Zuon*. Dette havde opvakt mindre Nysgierlighed, men ogsaa efterladt mindre Fortrydelse.

Atter et andet Spørgsmaal er: har B. gjort Ret i, at han er afvegen fra den Simplicitet i Planen

som er en saa stor Dyd i det Dramatiske? — derpaa er allerede svaret: ja. En Oper kan ikke være et fuldkomment got musikalsk Skuespil, med mindre Componisten har al ønskelig Leilighed til at variere, til at lade Musiken vise sig, som Naturen, i al sin forskjellige Pragt. Den Oper, der ikke har al denne Afveksling, er musikalsk talt, kun et Fragment af en Oper.

Man har sagt, at denne Oper er en Labyrinth, hvoraf ingen kan finde ud, som ikke har Wielands Oberon til Ledetraad. Men omendskiønt man ikke kan nægte, at lidt mere Exposition havde været bedre, saa maae man dog paa den anden Side tilstaae, at Stykket ikke er fattigt paa Ledetraad for dem, der have Dine at see den. I Oberon's, Titania's, Sylphidernes, Holgers og Rezia's Ord ligger Veiledning nok til at komme ud af Stykket.

At denne Mængde af Tildragelser indkniber Autor, saa at han ikke kan udtegne enten Karakterer eller Situationer, ville vi tilstaae. Men eengang for alle: en stor Oper er intet Drama. Karakterer og Situationer kan man ikke fordre i et musikalsk Skuespil. Imidlertid have alle Hovedpersoner den Karakter, som de skulle have: Holger er *preux & loyal chevalier*, o. s. v.

Har nogen Oper uagtet den fuldstændigste Exposition været i Førstningen vanskelig at forstaae

for dem, der ikke havde Kundskab om Oldtidens Sprog, og om den nordiske Mythologie til Ledetraad, saa var det Balders Død. Men man gav Tid, man saae det ofte, og man forstod det. — Dog Ewald er død, og Baggesen lever.

Hvem der vilde sige: disse mange Personer, disse sammendyngede Handlinger, disse Spring fra det ene Sted til det andet, synde imod alle Regler, glemmer ganske at det er en Oper der tales om. Og overalt gjør man for meget af de tre Eenheder. Dog en anden Gang skal denne dramatiske Chicane faae sin Deel.

Hr B. har ikke engang nyttet alt det af Oberon, som han kunde og burde nyttet for Diets og Drets Skyld. I Digtet komme de Elskende til at strande, og eve en Tidlang paa en usfrugtbar De, hvor der er en Eneboe eller Eremit. Dette kunde giort en herlig Virkning. Langulaffers Frelse af Løvens Kløver kunde bleven forestillet i en kort Scene uden megen Sang: den havde kastet meget Lys paa det Følgende, og giort denne Person interessant. Tid til alt dette havde man faaet paa Dandsens Bekostning. Men endnu mere at beklage er det: at Stykket ikke endes som Digtet i Paris hos Keiser Karl selv. Nu er Slutningen lidt vel simpel. En Samling hos Karl med Jevningerne og det hele Hof, en Glædesdands til Slutning vilde ikke taget

overmåde megen Tid bort, og heller ikke forarsaget store Bekostninger. Den Idee, at forvandle Skuepladsen i en kongelig Sahl eller et Tempel, er vel ikke ny; men Digtet endes paa denne Maade, hvorfor ikke ogsaa Operen? — Dog Oberon og Titania har Hr. B. engang gjort til Hovedpersoner, og derfor vilde han og slutte med dem.

At Autor har tagen alt det til Hielp, der kan fornøie og overraske Diet, deri kan man ikke fortænke ham: den der ikke fører sig Brimmel, Klæbedragter, Dekorationer, Maskinerier, Torden og Lynild, saavel som Dands og Musik, saa meget til Nytte som han kan, handler stedmoderlig imod sit eget Stykke. En Oper er, som det i forrige No. indrykkede Brev siger, Konsternes Skuespil, disse skulle række hinanden Haanden. Tilskueren i en Oper skal ikke sidde i en Malersal, eller titte ind ad Vinduet, for at moere sig med Dyders og Lasters Skilderie, eller Scener af det menneskelige Liv: han skal finde sig i et fortryllet Land, paa et Gæstebud for Diet og Dret.

Det er sandt, at en Operdigter derved taber meget: jo mere disse Svøfskende Muser, disse tjenstagtige Konster bidrage til Stykkets Seier, jo færre Laurbergrene har Thalia til ham. Men naar han kan finde sig deri, naar han ikke fordrer mere end ham tilkommer, hvem vil da holde Regning med ham?

I næste Nummer komme vi til Holger Tydske.

Hr. Rahbek siger, at Staverup i Bussesmanden er „et monstrum] nulla virtute redemptum,“ og at „en slet Mand, der ingen Adkomst har til vor Agtelse, er en aldeles uthædret Karakter.“ Dette er set af hans sædvanlige Magtsprog, og røber enten en Forblindelse af Partiskhed, eller en besynderlig dramaturgisk Moral.

At Don Juan og Almaxiva herved vilde falde Læserne ind, har han forudset, og derfor sagt, at Staverup „har alle en Don Juans eller Almaxivas Laster,“ og „ikke en Gnist af den første Rædthed og Spimodighed, eller af den andens Vitighed, Siinhed og Edelmødighed i andre Tilfælde, til at forsone os med.

At Staverup har alle den Ugudeliges Laster, maa Hr. R. bevise, eller ikke fortryde paa, at jeg beskylde ham for at ikke kunne see eller ikke ville see, og ikke have den skyldige Erbødighed for Sandhed og Publikum. Han maa bevise, at min Herremand er den Voldsmand, den Fruentimmerøver, den Gudsbespotter, den Skindhellige o. s. v. som Don Juan er: han maa bevise det, eller jeg

seer ogsaa heraf, at det er ham ligemeget hvad han skriver, og at han holder sine Læsere for eensfoldige nok til at troe ham paa hans dramaturgiske Ord.

Han maae vise den Høimodighed og Kiæthed hos den Ugudelige, som er betydelig nok til at forskaffe ham Adkomst til vor Agtelse. Det er maaskee en stor Kiæthed at komme i en Skov den Overfaldne til Hielp? Er D. Juan ikke øvet i Raarden, har han ikke givet bedrøvelige Prøver derpaa? Denne usle Omstændighed skal forsone os med ham, saa at vi skulle taale at see hans Uffæyligheder. Det er maaskee Kiæthed, ja vel Høimodighed, at han beværter Geisten, og uden at gjøre mange Ceremonier farer til Helvede?

Sandeligen, den som kan finde Høimodighed hos Don Juan, maae have en saare nvisom Moral: den der kan give den Kiæthed, som den Ugudelige viser, Adkomst til vor Agtelse, gjør denne vor Agtelse til en offentlig Person, som jeg ikke vil nævne, men som sielden er delikat. Paa denne Maade kan man sige: Fanden er ikke saa ganske sort, som man holder ham for; han har Hviidt i Vinene.

(Fortsættes.)

Den 25 Mai, 1789.

Dramatiske Tilleg

til

Hertha og Kritik og Antikritik.

No. 26 og 27.

Mon vore Operer ere saa overdaadig prægtige,
som ved endeel andre Hoffer?

Her er (af Archenholys's Brittifh Mercury) Specificationen paa hvad Entreprenuren ved Operen i London maa betale for et halv Aar. En * betyder en Benefice-Forestilling, † fri Logis, og § en fri Reise.

Seignor Marchesini	1500	Pd.	†
— Forlevesi	540	—	*
— Baletti	225	—	
— Graziani	200	—	*
— Sineschi	150	—	
— Sonezani	150	—	
— Delicati	260	—	*
— Borselli	190	—	*
Monsieur Tloverre	735	—	*
— Didelot	600	—	*
— Beaupre	270	—	*
— Duquesnay	250	—	*
— Goinde	165	—	*
— Ravilli	150	—	*

Signora Delicati	200	Pd.		
— Borselli	190	—		
Madame Pieltain	200	—		
— Sestini	200	—		
— Adelaide	400	—	*	§
— Colombe	300	—	*	§
— Normand	100	—		
	<hr/>			
Summa	6976	Pd.		

som udgjør tilsammen 80000 Rdlr. efter vore Penge
allene for fremmede Sangere og Dandsere. Der
er nu ingen Instrumentalmusci, Garderobbe, De-
corationer &c. &c.

Theaternyt fra Paris.

Følgende nye Stykker ere opførte i dette Aar i
Smagens prisede Høiskole, la Comedie Française.

1. Le Présomptueux ou l'heureux imaginaire. Kom. i 5 A. og i Vers, den 7 Jan. Faldt
uagtet af den Umage Hr. Molé gav sig med 3die Akt.
2. Astyanax, Trag. i 5 A. og som de
franske Sørgespil gierne ere i Vers, d. 7de Febr.
Af en unavngiven Begynder, som man troede ikke
burde maale sig med Racine. Han har for meget
fulgt den for de Esterlignende saa farlige Seneca,
beholdt for meget af Oldtidens Ord, som ere
fremmede for de fleste Tilskuere o. a. m. Stykket

opvakte Misforstaaelse, men man lod det spilles, indtil Skuespillerne ganske usformodentligen holdt op af sig selv i 3die Akt.

3. Les chateaux en Espagne, Kom. i 5 A. og i Vers af Hr. Colin d'Harleville, første Gang d. 20 Febr. med indskrænket Bisald, og anden Gang meget omarbejdet d. 10 Martii, til almindelig Fornøielse. Dorfeuill vil gifte sin Datter Henriette med Florville, en gammel Vens Brodersøn: man erfarer, at han vil komme forklædt som en Rejsende, der tager sin Tilflugt til den D. Gæstemildhed, og man venter ham med Utaalmodighed. Imidlertid kommer virkelig en ung Rejsende, Orlange. H. holder han for Florville, og er ikke fornøiet. O. derimod er herlig tilfreds og bygger efter sin Karakter. paa D. Venskab og H. Elskværdighed hundred Kasteller i Luften. Endeligen kommer den sande Florville (Fleury) H. holder ham ikke for det han er. Denne Feiltagelse volder at hun ikke viser den Kiærlighed han venter, han holder O. for en lykkelig Medbeiler, og forlader Slottet. Man erfarer hvem han har været, O. er ædelmodig nok til at bringe alting til Rette.

4. Auguste & Theodore ou les deux Pages, Kom. i 2 A. i Vers og med Sang, en Omarbejdning af Engels Page, med Bisald d. 6 Martii. Den franske A. lader i den første Akt Pagens Moder og Søster komme til Berlin. Berten (Dazincour)

og Bertinden (Contat) erfare at de er en Generals Enke og Datter, som har gjort deres Lykke. De gaaer i Caution for dem. Med den gode Page kontrasterer en anden, en ung levende Fulsentast, vittig og oprigtig, men hengiven til at gjøre dumme Streger. Denne taber 100 Dukater; dette opvækker Mistanke, det kommer til en Forklaring, og den gode Søn seirer.

II. La Comedie italienne har havt følgende nye Stykker.

1. Inès & Léonore ou la soeur rivale, Kom. i 3 A. i Prose og med Sang, af Gauthier Musicien af Breval, d. 20 Dec. Stykket er omarbejdet efter Calderones: Med Kiærlighed maae man ikke spøge.

2. Les deux petits Savoyards, Operette i 1 A. i Prose med Sang, af Marsollier, Musiken af D'Alleyrac, d. 14 Jan. med største Misfald. En Herremand (Kollier) giver aarligen en Markedslystighed. To smaa Savoyarder (Saint Aubin og Renaud den yngre) komme der. Virkedommeren vil jage dem bort, men Herren, som seer at de elske deres Moder, beslutter at prøve dem og gjøre dem til sine Arvinger. Han stiller sig vred, lader dem indspærre, hver i sit Kammer: men Drengene krybe igiennem Skorstenen til hinanden, og ville undsløbe. Man griber dem, og finder et Segl og andet hos

dem, de holdes for Tyve, men det viser sig tilsidst at de ere Herremandens egne Broderbørn.

3. La Double feinte ou le Prête rendu, Rom. i 3 A. og i Vers, d. 24 Febr. Faldt.

4. Raoul de Barbebleue, Rom. i 3 A. i Prose og med Sang, af Sedaine, (Musikens Componist nævnes ikke) d. 2 Martii. Er egentligen en Tragedie fuld af Usandsynligheder. Chenard og Dugazon roses mest deri.

5. L'homme à sentimens, Rom. i 5 A. Bagtalelsens Skole oversat paa Vers, med Bisald d. 10 Martii. Skilderie: Auctionen har havt det almindeligste Bisald.

III. Theatre de Monsieur, en ganske ny Skueplads, hvor der opføres italienske Operetter og franske Komedier.

1. Le vicende amoroze, Musikken af Tritov, dog har man indskiftet meget af andre Componister d. 26 Januari.

2. Il ré Theodore à Venezia, Musikken af Paistello, d. 21 Febr. med største Bisald.

Følgende italienske Operer har man givet:

1. La serva padrona, komponeret af Paistello, begge d. 7 M. med megen Bisald.

2. I Filosofi imaginari, komponeret af Paisiello, d. 24 M. med stor Bisald.

Desuden følgende franske Operetter: le Marquis Tulipano, la feinte Jardiniere og l'Antiquaire.

Og følgende franske Komedier: Le Bouquet de sentiment, le Chevalier de Fablas, la Nuit de Grenade, l'Oncle & le Neveu les Poëtes ridicules, le Fabuliste, og les Grands & les Petits.

De italienske Sangere ved dette Theater ere Bassisten Kafanello, Buffo caricato som roses overmaade for hans mesterlige komiske Spil; den alvorlige Bassist Rovedino, som har en ypperlig Stemme; Tenoristen Scalzi; Prima Donna Baletti har en rigtig, yndig, tryllende Stemme; Seconda Donna Limperani, synger med Letthed og Ynde.

Dramatiske Tanker tagne af en ny fransk Journal.

Der gives ingen anden Rolle for et Talent af første Rang. (Med andre Ord: den som spiller, synger, danser bedst er altid Hovedpersonen, endskiønt den ikke altid har faaet Hovedrollen. Man behage at gjøre Anvendelse heraf paa vort Theater. En Autor kan uddele Roller, men ikke Talenter. Dette kan, baade tiene til Trøst og Advarsel.)

Det falder vanskeligt at rose eller kritisere en Skuespiller, som har meget varme Venner og ivrige

Dadlere, uden at sætte sig i Fare for hemmelige Angreb.

Naar man flyver i Konsternes Bane maae man myrde. Dette Ord siger meget, og alle Nutorer, der vælge et Emne, som andre have bearbejdet for dem, enten tildeels eller heelt, burde ihukomme det. Der gives Ideer, som man kan give Nyhed formelst en yndig Stiil og en omhyggelig Forandring i alle smaa Omstændigheder. Men bemærker man ikke nok af slige omdannede smaa Omstændigheder, er Stilen mere vidtløftig end let, saa bliver Tilskueren følesløs og kold, fordi han feedes.

Det er fornemmeligen paa Theatret, at ikke alt det som er sandt, er sandsynligt.

Bed alle smertelige Prøver, som en Person i Stykket sættes paa, maae Tilskueren ikke vide andet end at det er Alvor: eller røres han ikke. (Dette forstaaes kun om den første Forestilling.)

Om den skinsyge Kone.

Vi have da seet et Stykke paa Skuepladsen, som er oversat af Hr. Rahbek, den Dramaturg af Profession, som er saadan en krititisk Los, naar det gjelder om at see andres Feil, og saadan en Mulvarp imod sine egne. Man veed, at han paa Sødernes Vegne har ivret imod Staverup, fordi han saae ham sidde paa den Kanape han ikke sad paa; man

veed at han lastede Almansaris's Canapee Scene. Nu har denne Sædernes dramatiske Curator selv givet os en Oversættelse, hvori de styggeste Eeder og de uanstændigste Udtryk ere troeligen beholdte.

Vi høre her: Krone Død, Krone haarde bitter Død! Død og Helvede! Vi høre en Fader sige om sin Datter, ja en Fader om sin Datter! at hun gaaer til Helvede. Vi høre Gud forbande mig! Den Onde ta' mig! og Dievelen brænde mig! — Vi høre tale om en smuk dydig Pige, som om en Hoppe, vi see hun maae paradere for Pidsken, som paa en Ridebane.

Det er ubegribeligt, hvor Hr. K. kan tage sig saadan en utilgivelig Frihed, oven paa de strenge moralske Domme han har sældet over Bussemandens og Solger Danske. Kan nogen Ting i Verden vise en større Forblindelse eller en utaaleligere Despotismus?

Allt hvad han gjør, er vel giort. For ham maae de Ord ikke gielde: Nil foedum dictu visuve hæc limina tangat. Han har sin Klynge, den stoler han paa. Der vil vist klappes til værre en Nyboers Leder, naar de komme af en Rahbeks rene Pen.

Man har endnu ingen Komedie havt, hvor der bandes saa gyseligt i. Den Ere, paa saadan en uskyldig Maade at overraske Publikum, var

Hr. Rabbet, de dramaturgiske Sæders Børge, forbeholden.

Det var affkyeligt, at en Almanfariſ ſiger: Jeg brænder; men det er ſaa ſødt, og ſaa leſſin- giſt ſmukt, at en O-Cutter ſiger: D i æ v e l e n b r æ n d e m i g! En brændende Dievel er for vor dramaturgiſke Cato nok ligesaadan en uſkyldig lille nydelig Ting, ſom en karteſianiſ Dievel.

Da Jomfrue Aſtrup efter hans Dom har en yderlig maver Rolle i Buſſemanden, ſaa har han holdt hende ſkadesløs i dette Stykke, ved at give hende Lady Freelove's ſaare ſeede Rolle.

Oversættelſen er, ſom man kan vente den af ham, der har overſat Figaro's Giſtermaal. Der første Pligt af en Oversætter er at bruge Udtryk af ſamme Bærd. Hans Naade for His Lordſhip, ſkurrer i danſke Dren. Man ſkal enten beholde Mylord, eller ſige Greven, eller Hans Høivelbaarenhed, ja endda heller Hans Excellents. At en Broders ſøn ſiger Major til en Farbroder, ſkurrer ogſaa: De Engelliſke ſætte ikke gierne Mr. for ſaadanne Karak- terer; men hos os ſiger en Brodersøn Herr Major. — Sir Ruſſet ſiger ingen Engelliſmand, men vel Sir George Ruſſet eller Sir George. Den engelliſke Søemand ſiger til ſine Folk my hearts; men i det danſke Sæsprog klinger mine Hjertæ

fatterligt; mine Gutter kunde maaffee gaae an. —
Dog en anden Gang mere om dette Phænomen.

*

*

*

Vittighed og Fiinhed hos Almaxiva kan
da forsonne hans Galanterier? O! Herr Rahbek,
De som er saa streng en Moralist imod Hr. Bagges-
sen og mig, hvilken Moral præker De der! Altsaa
kunne Vittighed og Fiinhed forsonne os med den
Udydige, med Forsøreren? Altsaa giver Vittighed
og Fiinhed endog en forhadt Karakter Udkomst til
vor Agtelse? Hvilke svielige Grundsætninger!
Det er den Mand, som paa Sødernes Vegne fordøm-
mer Holger Danske! Som i sin Iver for Tugt
og Høviskhed gaaer saa vidt, at han laster i Busse-
manden det, som han ikke engang (*) har seet! Den
vittige, sine Forsører bør altsaa nok komme paa
Skuepladsen: dette Vittige, dette Fine giver ham
Udkomst til vor Agtelse: dette Vittige, dette Fine,
som gjør hans Rolle des farligere for visse Tilskuere;
som betager Udyden saa meget af sin Fælhed, beret-
tiger den at træde frem og lade sig see; men upyn-
tede Laster, disse Uhyrer, der ikke have saa meget
som en Eløise eller Fieder at anbefale sig med;

(*) At Staverup virkelig sætter sig med Oldsux
paa Kanopeen.

disse Udyder i deres skræmmede Nøgenhed, som rigtig kunde indprente got Folk Lede til det Onde, maae blive dersfra!!! Man skal see det Affskyelige — men uden Affsye: den Lastefulde skal forekomme os frem, men dog saa, at vi nok kunne lide Fyren; vi skulle see hvor stygt det Onde er, men det skal være Couleur rose, at vi kunne taale Synet.

Den store Shakespear har skildret en Eder, en Dranker, en Skryder o. s. v. i den bekiendte Sir John Falstaff; men det Moersomme han har lagt i denne Karakter, betager den al moralsk Nytte. Ingen Svirebroder omvendes ved dette Skilderie, ligesom Almaxiva's Galanterier heller ikke vil bevæge nogen af hans Stand at slaae i sig.

Men jeg spørger Konstdommeren, hvad har Marinelli, som forsoner os med ham? Hvad giver dette Affsum Udkomst til vor Afgtelse? Er det maaskee ogsaa Siinhed og Vittighed? Og har ikke Hr. K. egen Skytépatron og Afgud, Lessing, giort en theatralsk Person af ham? Har maaskee dette Orakel ogsaa troet at et Affsum blev taaleligt, naar det kun talte Hoffsproget? Den der debiterte flige Principier, hylkede for den store Verden, og var værd at blive saadan en sort Heltes Vaabendrager.

Og nu Tartuffe, denne Dievelens Miniature? Hvad giver ham Udkomst til vor Afgtelse.

Hvem andet end den der er selv en Tartuffe kan forsones med denne Dgle-Unge?

End videre Gnieren og Basile, hvis Ugtelse have de Udkomst til?

Fremdeles Fransmanden i Minna, og Marwood i Miss Sara Sampson, og Angelo i Emilia Galotti, og en Mængde flere, som gjøre Virkning paa Skuepladsen, hvad Udkomst have de vel til vor Ugtelse.

Og nu Richard den tredie, og Macbeath, og Lears to ældste Døttre, og Caliban og saa mange andre af Shakespears Personer, hvad forsoner os med dem? Eller er Shakespear maaskee ogsaa en Theaterdigter, der maatte smukt bleven bort fra deane Døne?

Og apropos, hvad skal forsones os med den af Hr. Rahbek indførte Sir Harry, som lader et Fruentimmer gaae rundt for Pidsken? Maaskee give hans sirlige Keder ham Udkomst til vor Ugtelse?

Og for ogsaa at tale om nogen, som slet ingen Virkning har gjort, hvad er det som forsoner os med Hr. Rahbeks egen smukke Fortrolige?

Jeg fordrer af Hr. R. at han gotgiver denne Ertning, at Siinhed og Vittighed forsoner os med en affkyelig Karakter; ikke med hans tydske Autoriteter, thi dem forkaster jeg ganske, om han end havde dem; men med gode indlysende Grunde.

Jeg fordrer at han gotgør, at de slette, infame, sorte, dievelske Karakterer, vi see paa Skuepladsen, have Udkomst til vor Afgtelse.

Da jeg har sat Sir Arthur, Egteskabsdievelen og Staverup paa Theatret, har jeg aldrig drømt om at jeg kunde give dem noget Forsønende, at det var umueligt der kunde være ved disse Karakterer Plads for Udkomst til Publikums Afgtelse. Saaledes tænkte jeg ikke om Publikum.

Hr. Rahbets Tid er kommen. Jeg lader ham ikke fare. Den Despotismus han troer ustraffet at kunne udøve over Smag, Sæder og Menneskeforstand skal falde, de Konster han ellers bruger at slippe ud af en Knibe, skulle ikke længere nytte ham.

Den Kritik, som er saa øm over Moralen, at den ikke allene fordsimmer den Scene, hvor en Dame ved Siden af en Mandsperson erklærer sig brændende af Kiærlighed, men ogsaa den hvor en Mand i samme Attraa ligger paa Knæ for een af hans eget Køn, ja at den endog dadler en Sangerinde, fordi hun har ladet sig give et Kys; han maae ikke tie stille til en Scene, hvor en Kavaleer har det selv samme i Sinde med en Pige i Centrum, som han selv siger har ingen Nytte af at skrige; han maae ikke tie stille til Scener, hvori Kønnet bliver behandlet paa det uanstændigste, det væmmeligste; hvor Fruentimmerne lignedes med Hopper, hvor Ideen

om smukke Piger forenes med den om Rytter og Sporer; saadan en Kritik er paa den ene Side en Skinhellig, og paa den anden en Koblerske: det er Foote's Mistress Cole, som taler om de syndige Tider og en lækker ung Tøs i et Mandbræt.

Den Kritik som tør sige, at Fiinhed og Vittighed kan bøde for Galanterier, at Edelmødighed ved andre Leiligheder (Almaxiva's Edelmødighed maatte vi nok høre bevist!) kan forsones os med en gift Mand, som vil forsøre en Pige, den Kritik har mindre med Apoll at bestille end med een af hans Brødre. Den Kritik kan nok, som andre Hyklere, være behagelig for de Store, men i de Retfærdiges Dine er den saa foragtelig som den er farlig.

Jo finere og vittigere og edelmødigere en Kavaleer er, jo farligere er hans Udyds Exempel. Han giver denne et Anstrøg af Ynde. Dog ikkun i Daarens Dine. Den Forstandige seer ham med større Afsky; for den Dydige bliver denne falske Ynde en Aarsag at dadle ham desmere. En Møding bliver kun styggere ved at bestrøes med Roser; og Edelmødighed paa den ene Side gjør Nedrigbed paa den anden desmere modbydelig.

Ved saadanne Domme røber Hr. N. sin Ufæstrettelighed, sin høist egbistiske Tænkemaade saa klart, at jeg ikke begriber, hvorledes hans Venner kunne see sligt uden at faae Dinene aabne. At

enhver theatralisk Person skal have Udkomst til vor Agtelse, noget som forsoner os med ham, er et Magtsprog, hvortil ingen Mage kiendes, uden hans Ubefindighed, at laste andre for Feil, som han ikke undseer sig for at begaae i en langt høiere Grad; at ivre paa det Skalkeskulsk, Sædernes Begne, imod Uanstændigheder, som det ikke kommer til, og selv at fremstille Vederstyggelser, som blive færdige og modne for Tilskuernes Dine.

Hvad er den saa kaldte usædelige Scene i Solger Danske og den i Bussemanden, imod den imellem Miss Ruffet og Sir Harry? Hvad er Allmansaris's Ord imod det emphatiske Gud forbande mig! og det kraftige Dievelen brænde mig?

Hvad ere de imod de mange stygge Veder, som Hr. Rahbek selv har indstrikket i Stykket, som ikke engang staae i Originalen?

Og nu et Ord til Slutning. Jeg har omarbejdet Bussemanden, for at stille den ved alt det, som man efter Opsførelse meente at have at udsætte paa den paa Sædernes Begne. Jeg har nu gjort det umueligt, at et salvende Skørt kan give Forargelse.

Nu faaer vi at see, om Hr. Rahbek i sin Oversættelse af the jealous wife vil lade disse stygge, af ham skabte Veder, og disse det hele smukke Rion haanende Scener bort, eller ikke.

Den Grund at slikt findes i Stykket, og altsaa maa blive som det er, tør han ikke komme med; thi han har jo af moralsk Delikatesse omarbejdet Sigaro's Giftermaal, hvorfor da ikke den skinsyge Kone? Har Beaumarchais tilladt sig saadanne gemene Eeder? har han skabt saadanne Ridescener som Colman? — Desuden kunde han jo valgt et andet Stykke til at prøve sin Oversætters evne paa.

* * *

Jeg havde lovet i dette Nummer at komme til Holger Tydske; men da vi med Dette bør tage alle tre, Baggensens Original, Cramers Oversættelse og Zeibergs Parodie sammen, og jeg dertil gjerne vilde lægge en Parodie af en heel anden Natur end hiin, nemlig Olger og Clara, et Skuespil (saa vidt Recitativerne angaaer) i riimløse Vers, med Sang, som er lagt under Kunzens Musik, saa maa jeg bede om Opsættelse til næste Gang.

* * *

Zuon und Amanda, Skuespil med Sang efter Wielands Oberon, findes anmeldt i sidste Naastemesse-Catalogus. Nu kunne de Tydske sammenligne denne Oper med den af Hr. Cramer oversatte.

Den 8 Junii 1789.

Dramatiske Tillæg

til

Hertha og Kritik og Antikritik.

No. 28 og 29.

Mere om den skinsyge Kone.

Jeg har sagt at Hr. Rahbek havde indstiftet Eder i den skinsyge Kone, som ikke staae i Originalen. Dette vil jeg uden Modsigelse bevise.

Paa alle de Steder hvor han lader O:Cutter sige: Den Onde ta' mig! staaer i Originalen det Ord faith, som hedder paa Dansk: min Troe. Denne uskyldige Bekræftelse, som ingen kan tage i Betænkning at bruge, er for mat i Hr. R. Dren, og han sætter derfor langt kraftigere og sædeligere, i dens Sted den Onde ta' mig!

Dog eengang siger O:Cutter Upon my soul, paa min Siæl. Ogsaa dette har Oversætteren paa den omtalte Maade forædlet.

Ruffet, hvis Rolle Hr. Schwarz saa ypperligen spille, bruger i hele Stykket, eengang undtagen, ingen anden Eed end denne: Zounds! Nu maae man vide, at de Engelske have de græsselige Eeder God's blood! God's death! God's wounds! Eeder som ligne dem hos os desværre alt for gængse. Men have vore Landsmænd hittet paa adskillige

endog pudserlige Formildelsesmaader, saasom Lille Død! Krone Død o. s. v., saa have og Engelse-mændene formildet de omtalte formedelst den Afkors-telse, deres Sprog saa gierne medfører. De sige altsaa blot Zounds! eller Ounds! Og dette Ounds er da bleven en Eed, som allerede er ganske honet oversat ved Krone Død. Men naar nu Russen altid beholder den samme, naar han aldrig skærper den, hvem giver Hr. R. da Lov til at sige med den fra Krone Død! til Krone haarde bitter Død?

Hvad Sir Harry angaaer, da siger han kun eengang: damme. Denne velbekiendte Eed kunde med samme Eftertryk bleven oversat: I can't, damme, jeg kan ikke, for en Ulykke! — Naar Engelsemanden selv føler det Gyselige i denne Eed, og derfor selv afforkter den, hvorfor vil da Oversæt-teren give den al den Styghed den kan faae? Hvad i engelske Dren formedelst Afkorting bliver taaleligt, det gjør Hr. R. i danske Dren affyveligt.

Endeligen finder man i det Engelske slet ikke, at Sir Harry klapper Miss Harriot med Pidsken, og fløiter dertil da hun gaar op og ned, som man saae paa den danske Skueplads.

Mere kan man ikke sige, fordi vi ikke har seet Oversættelsen paa Prent.

Dog kan jeg huske endnu et Par store Bilde-farelses. — Tender er Pokker ikke et Hospitalskib,

men et Transportſkib for preſſede Matroſer, hvor de forvares til de komme paa Orlogſkibene. — Majoren ſiger: „Ingen kan bedre ſtyre et Fruentimmer end en Vebersvend.“ Dette er urimeligt og urigtigt. Urimeligt, fordi ingen Vebersvend letteligen kalder ſig ſelv ſaa. Urigtigt, fordi der ſtaaer a batchelor: og det hedder en Ugift eller en Ungkarl; old batchelor er en Vebersvend. — Family-matters hedder ikke Familiefager, men Zunsfager. — Sur mon honneur er Franſk, Hr. N. laaner Lord Trinket: det ſkal hedde: Paa min Ere.

Om den ſidſte Debutant.

Den ny Debutant Hr. Röhne har ikke den Lykke at finde ſtor Opmuntring af Hr. Rahbek. Dette ſkal han ikke lade ſig anfægte. De to ſidſte Stykker vare ſlet ikke af den Beſkaffenhed, at han kunde viſe ſig til ſaa megen Fordeel ſom i den førſte. Han er ung, han har allerede et heldigt Anlæg; han behøver kun at nytte det, og at beholde Mod. Han har efter alt hvad jeg kan dømme det uſtemte Publifikums bedſte Duſker. Og han kan trøſte ſig med den Forſikring, at alle de ſom nu glimre, have været Begyndere. Suldkomne Skueſpillere falde ikke fra Him-melen, ſom Tørklæderne i Solger Tydſke.

Imidlertid er det tilviffie intet got Tegn, a Hr. K. allerede begynder at tale i denne Tone. Det som er passeret med Jomfrue Laurentius maae giøre mig bange for ham. Hende roeste han i Begyndelsen, men — omsider blev hun ikke antagen.

Al den Deel Hr. K. mueligt ved sin Kritik har havt i denne Skæbne er ham vel undt! Jeg vil heller have opmuntret uden atkomme til Nytte; end dadlet med Virkning.

Et Ord til Hr. — af det Franske.

Hr. — faaer for nærværende Tid ikke saa mange Klap. Man veed hvorledes dette gaaer til, og han veed det selv ogsaa nok. Imidlertid haaber jeg han ikke desmindre vedbliver at anvende den samme Flid, som om han hver Gang blev lønnet med Bisfald. Han har dog ualmindelige Fordele: han giør dog den heldigste Fremgang. I Figur og Stemme giver han ingen efter; sine Roller forstaaer han som den bedste. Hvilke Hovedposter! hvilke ubetalelige Poster! Hvor let vil det blive ham at naae Maalet!

Til at naae dette Maal hjælper det varme og ædselende Bisfald mindre, end det sunkne og det farrige. Hvad man ikke vinder i Huset, det erstattes uden for. Det er alt for let for en Skuespiller,

som ideligen beklappes og bestraales, at falde til den Bildfarelse, at han anseer det som er kun en Gave for et Offer, at han bliver stolt; at han fremtræder med en Værdighed, som om han var det i Staden, som han ikkun er paa Theatret. Og denne lille Omstændighed, at man spiller sin Rolle over Tiden, er saare anstødelig for alle Retsindige: thi efter den gode gamle Kong Salomon har alting sin Tid.

Jorden skal have Regn og Soelskin, lidt Blæst og Kulde har sin store Nytte. Det samme kan man sige om Genie og Talenter. De have inderlig got af at de en Stund miskiendes. De vaager da desmere over sig. Men denne Miskiendelse maae ogsaa kun vare en Stund.

En mærkværdig theatralisk Tildragelse i Paris.

Den 28 Martii skulde paa den saa kaldte italienske Komædie anden Gang opføres en ny Operette, La fausse Payfanne, af De Piis og De Propiac, hvori Clairval har en Hovedrolle. Han var pludseligen bleven syg, og kunde ikke spille. Man bad altsaa Tilskuerne om Tildadelse, at M. Sollie maatte læse hans Rolle. Dette blev tilstødet, og han gjorde sine Ting saa herligt, at Parterret, da Stykket var forbi, kaldte ham frem, og gav ham det største Bisald

To Gange tilforn havde han gjort den samme Tjeneste andre Stykker.

Hvorfor kunde det ikke ogsaa skee hos os? Ofte har en Preisler i en Hast lært en Rolle, og spiller den, som han pleier, meget got. Ogsaa Hr. Srydendal har nyligen gjort dette Forsøg med Held. Men naar dette endog ikke kunde skee, og Publikum var meget nysgierrigt at see et anmeldt nyt Stykke, hvad vilde det da sige, om en anden Skuespiller læste den Syges Rolle op? Mon den danske Thalie's Sønner ikke skulde gjøre det lige saa got som de Franste?

* * *

Det har behaget Forfatteren til Rixdaler-
sedlens Hændelser No. 9 at gjøre et Tillæg til samme
Nummer, allene for at spørge med nogle Trykfeil,
som ere indløbne i No. 26 og 27 af disse Blade, og
i No. 25 af Kritik og Antikritik.

Hvad det første angaaer, da havde jeg dog
tænkt at Autor ikke vilde saa ganske forhaste sig, men
oppebie i det mindste et Nummer til, for at overbe-
vise sig om at det skulde blive staaende, og at jeg selv
ansaae Facit for rigtigt. Nu skulde man sandeligen
flutte Autor vil battre le fer pendant qu'il est rouge,
ikke give mig Tid at rette Feilen, paa det jeg ikke

ved at slaae en Streg over min Regning, maatte slaae en Streg over hans. Men nu har han giort sig selv og den arme Bogbinder en Uimage, som er spilt; thi nu erklæres det Facit, som staaer under de Poster, Entreprenuren for Operen i London bekoster allene paa fremmede Sangere og Dandsere, for en Trykfeil, siger og skriver Trykfeil.

Men hvad der skal staae, det beder jeg Autor formedelft sin større Kundskab i Pengekursen, vil behage at meddele mig det.

Dog da det lader som Manden med al sin Akkuratesse kan behøve en Smule Veiledning, saa beder jeg ligerviis, at han ikke vil fortryde paa at regne de S, † og * med, som staae bag ved den bestemte Løn, da disse Smaating dog ganske vist, i enhver dens Dine, som kiender lidt til London, torde gjøre Facit en lille bitte Smule større.

Jeg antager, at det gaaer i London som hos os: at en Benefice gaaer paa Kassens Tab; den Aften Virtuosen har Indtægten, kan Kassen ikke faae den. Nu kan efter mine ringe Tanker en Aften, som saaledes gaaer til Spilde for Kassen, ikke regnes ringere end 400 Pd. I Betragtning af de uhyre Summer Entreprenuren øser ud, maa han og have gode Indtægter; 400 om Aftenen overhovedet maa han vist have. En Parterreplads koster en halv Guinee. Fuldt Huus hos os er nær ved 500 Rdlr.

Altsaa maa fuldt Huus der, i Forhold, være 800 Pd. Men jeg regner nu kun halvsuldt Huus. Det er altsaa for 11 Benefice-Astener 4400 Pd.

De frie prægtige Værelser for een, og de frie Reiser for to andre, som maatte bekostes, kunne vi gierne regne paa 224 Pd.

Lad os nu lægge til Summen af de bestemte Lønninger, som beløb sig til 6976 Pd. det forhen omtalte Tab formedest Beneficerne = = 4400 = og de sidstomtalte Bekostninger = 224 =

Saa giar dette tilsammen = 11600 Pd.

Og lad os nu see hvor høit jeg da har regnet et Pd. Sterl. i vore Penge. Ikke engang til fulde 7 Rdlr.

Og naar jeg nu regner 11600 Pd. Sterl. med den virkelige nærværende Berelskurs 63 pro C., saa faaer jeg i danske Penge 94540 Rdlr.

Jeg begriber ikke hvorledes Autor, som jeg formoder at være af et Kald, der kræver den skrupuløseste Nøiagtighed, har kunnet overse de bag ved Lønnen staaende *, § og †, da dog Indledningen tydelig nok lærer, at de skulde beregnes Entrepreneurren til Udgift.

Hvad Tanker maae han tillade sig om mig, naar han forudsætter, at det Ord tilsammen ene og allene sigter til de 6976 Pd. Sterling?

Mon han troer de hofsatte Tegn stode der uden Hensigt?

Vilde han dog laste noget, saa kunde han holdt sig til disse Udgifters ubestemte Quantum og deslige. Men at ville forestille mig som den der enten ikke kan regne, eller vil gjøre en Ting større end den er og kan være, det er lidt vel meget.

Dersom han har havt den Hensigt at give Publikum noget at moere sig med, saa seer han nu paa hvis Bekostning det bliver. Rira bien qui rira le dernier.

Da samme Autor og har opholdt sig over en anden Trykfeil i et andet Blad, og Notabene i et Blad, hvoraf jeg ogsaa er Udgiver, saa skulde jeg næsten troe, at han vil i Færd med mig. — Han er hiertelig velkommen.

Ingen af Solbergs Indfald er moersommere end denne, at Henrich i Barselstuen i sin Angst oplæser Titel og Dedicats i en Bønnebog.

Smidlertid har en anden Digter, som lige saa lidt har kiendt til Solberg, som denne til ham, havt omtrent den samme Idee.

Den berømte John Gay, som skrev sine Fabler for den unge Hertug af Cumberland, Drons

ning Louises Broder, har i sin Farce The what
d'ye call it? følgende Sted.

Repent thine ill

And pray in this good Book. (Gives him a book.)

J will, J will,

Lend me thy handkercher, *The Pilgrims Progress*

(Reads and weeps.)

J cannot see for tears. *Pro — progress — Oh!*

The Pilgrim's Progress — eighth — ediri — on

London — print — ed for Ni — cho — las Bod —

ding — ton;

With new ad — di — tions never made before.

Ob! 't is so moving, J can read no more. (Drops

the book.)

„Fortryd din Synd,

Og læs i denne gode Bog.

Jeg vil, jeg vil.

Laan mig dit Tørklæd. (læser og græder.) De

Udval — Udval —

Jeg kan for Graad ei see! — Udvalgtes U —
forgængelige Krone i Himmelens,

Kan — Kan — erlanges ved — ved denne Him-

Niel — Nøgel til Guds Skatkammer paa Jor-

Den, Kiøbenhavn, sytten hundred sex

Og Tredive. Bekøstet af Andre —

As Hartvig Godiche, og sin — sin — sin —

Des hos — hos — hannem — nem til tilkiøbs

Næst ved vor Frue Skole. Ak! Det er
Saa hierterrende, jeg standse maae.

* * *

Hvorfor ere saadanne Scener, som Grevins
dens med Vagen i Sigaro's Giftermaal farligere for
Sæderne end Almansaris's med Slaven?

En Scene som den sidste, hvori Sang,
Harpespil, Accompagnement, og gienstridig Hand-
ling forenes; hvor Tilskuerens Sandser syffelsættes
paa en adspredende Maade; hvor hans Siæl ikke
kan overlade sig til een Følelse; hvor Slavens For-
hold ligesom beskæmmer den Tanke, som vilde lade
sig henrive af Sultanindens Exempel, kan ikke
uden Ubillighed sættes i Sammenligning med dem,
hvori forbuden Kiærlighed males med de yndigste
Farver; hvori den unge Tilskuer ret i Magelighed
kan sætte sig i Cherubins, eller Rosina's Sted,
og i Indbildning ret nyde den Sødhed at elske og
igien at elskes; hvori en Skinsyg Mand saa herligt
narres, og den forurettede Dame gior saadan en
nydelig Begyndelse at tugte ham! Denne Page
ved hendes Fødder, ak! det er dog saadant et
rørende Syn! Denne Urolighed man seer hende
i, er saa elskværdig. Hvorlunde man vilde være
tilmode, hviken sød Forlegenhed man vilde føle,
om man selv var i den Situation, naar f. E. den

unge — eller den raske — (Hiertet har gierne et Exempel eller to) — ogsaa laae saa nysfelig paa Knæ, og Manden var borte, og Vigen forstod Nummelen; ak! det føler man; thi blot af at see derpaa, banker Hiertet allerede som en Lammerumpe. Det vil ud af det sødt beklemte Bryst.

Saa drikker man med lange stille Træk Forgiften i sig. Thi Forgift dræbende er forbuden Kierlighed, Notabene givne og giengieldt, naar den forestilles i et behageligt og næsten i et uskyldigt Lys.

Hvad siges, hvad seer i Stykket, til at aabne Grevindens og Cherubims og alle unge deeltagende Tilskuers Dine? til at vise dem hvor strafværdig en saadan Skrøbelighed er? Det er en dramatisk Autor tilladt at forestille Udyd som den findes; men han bør altid vise dens Styghed, han maa altid lade den blive beskæmmet og straffet. Det seer man i Holger Danske; den Arie, som han synger oven paa Sultanindens Syrenesang, udrydder den sidste Rest af det Indtryk den sidste har giort. Men i Figaro's Giftermaal er den Omvendelse, som man seer, saa svag, saa fattig, at man maa troe, — en anden gang vil det gaae bedre.

Den Historie med Baandet er særdeles anstødelig; thi den virker paa Hiertet. Og dette er noget ganske andet end Sandserne. Disse sidste kunne falde til store Daarligheder, uden at Dyden, faaer et

varigt Knæk; men naar Hjertet engang har smagt forbudne Drifters, stiaalne Bløders Sødhed, saa Farvel Dyd! Det kan rive sig løs fra et Objekt; men aldrig mere fra sin Attraa.

Og først er det kun et uskyldigt Baand; men, men, det bliver ikke derved. Man begynder med at pille fra Pynten; man kan komme til det som blev taget op i Dandseselen med de sex Ord, som aldrig glemmes.

Om ikke alle Læsere forstaae dette, saa er Skaden ikke stor.

Hr. Preisler fortæller at Zougene ved alle theatraliske Lustreiser paa Operen i Paris ere saa skjulte i Skyer, at de ikke komme til at sees. Er dette mueligt paa en fransk Skueplads, saa er det og mueligt paa vores. Hvad en fremmed Machinist kan, det kan en Nielsen ogsaa. Der lode sig nok ogsaa flere Skyer anbringe, der gif op og ned med Zougene. Men for den Drage, som bruges i Ulysses von Ithaca, bør man dog bede, at den smukt beholder sine Zouge saa synlige som mueligt.

En vigtig Lærdom har Schrøder i Hamborg lært med egen Skade. Richard cœur de lion

lod han opføre efter at have bekostet 1200 Rdlr. paa Klæder. Stykket kom kun tre Gange frem. (Preislers Reisejournal Side 64.) — Kunde man fortænke en Theaterdirection i, om den lod Operer og andre Stykker først opføres uden Pomp, for at see om de vare Pomp værd?

Henlagt Pomp er en Død, om ikke en forloren Kapital; men det værste er, at saadan en Død ligger de Levende i Veien. Oper og Balletstads, som ikke bruges, fylder Garderobben.

De Autorer og Componister altsaa, som sætte Theaterkassen i unyttige Bekostninger, burde være forpligtet til at tage Klæderne tilbage, og have deres Muse ved den ene, men en Jøde ved den anden Haand.

*

*

*

Da man saa høit har yttret sin Misfornøielse over, at der gaae saa mange Penge med til en dansk Oper, og da mueligt een og anden torde fortryde paa, at en Sangerinde har 800 Rdlr. om Aaret, saa kan det ikke være overslødigt at vise hvad Operen i London maae gjøre for en Dandserinde, forskreven fra Paris.

Mademoiselle Guimard udbetingede sig foruden en stor Gage og Indtægten af en Aften endnu følgende:

En beqvem Rejskæret;
 Alting frit underveis;
 En Foureer i Forveien at bestille Opvartning og
 Heste;
 En Underballetmester at tage imod hende i den første
 Stad i England, (Dover,) for at ledsage hende
 til London;

Fri Equipage til behagelig Brug;

Frie prægtige Bærelser.

Og efter al den Høitid, med alle de mange hundred
 Guineer reiser hun efter et halvt Aar tilbage til
 Paris, og har allene snedsladt sig til de gemene Pud-
 dingedere, for at lade sig see i sin Herlighed.

Kimeligviis faaer hun ogsaa, som il Signor
 sine 1500 Pd. Sterling,

hvilke da efter nærværende Bærelskours beløbe sig til
 12225 Rdlr. Og regne vi alt det øvrige med for
 1500 Pd., saa er det Hele, hun koster og faaer
 en Bagatelle af omtrent 244450 Rdlr.

Men ingen Møller, Preisler, Biørn
 sætte sig i Parallel med en Pariserinde! Nei, lad
 dem smukt erindre at de ere Danske, ordinaire slet
 og rette Danske.

Man erindre sig Medeaefæiden i disse Blade.
 Hvad finde vi nu i Hr. Preislers Reisejournal?

Han saae den 17 Junii 1788 en Oper af dette Navn opføres i Paris. Saaledes dømte han om „Medea“ (Mademoiselle Maillard). Et høit og robust „Fruentimmer med fulsorte Haar. Hun var fast til Rollen. Ansigtet var vildt, Actionen heftig, og Stemmen stærk og høi. Kort sagt: et eneste „Dieblig overtydede enhver om, at dette var den sænde Medea. Undertiden lod hun, som de franske Skuespillerinder sig forføre til at overdrive og overstrøge Stemmen, opmuntret af en uhyre „Applaus; men som Medea var Maillard saa elsket, at man ikke lagde Mærke til hendes Feil.“

Hvad behøves mere at sige? Mon Hr. K. endnu vil forsvare sin Mening.

*

*

*

J unge Skuespillere, som begynde eders dramatiske Bane, betænker at Thalia ogsaa tager sine Dyrkere i Eed og Pligt. Glemmer aldrig hvad J skylder Publikum, baade som Skuespillenes Dommer og som eders egen. Naar J spille i et nyt Stykke saa ihukommer, at Tilskuerne ere komne for at see det, og for at lade det staae eller falde. De som end have læst det, ville nu ogsaa vide hvorledes det viser sig paa Skuepladsen. Bærer da Autor og Publikum lige troe.

Den 23 Junii, 1789.

Dramatiske Tillæg

til

Hertha og Kritik og Antikritik.

No. 30 og 31.

Adskilligt i Anledning af Hr. Preislers Bemærkninger.

Den Frimodighed med hvilken Hr. Preisler siger sin Mening, den jeg næsten altid efter min Overbeviisning finder at være den strengeste Sandhed, gjør ham megen Ære. Det er en Skyldighed for mig at anføre Adskilligt deraf, for at vise med hvad Nytte han har reist. Men jeg tager mig tillige den Frihed at gjøre mine Anmerkninger.

Schrøder i Hamborg lader en streng Orden herske i alle sine Indretninger, og forener den med en vel anbragt Oekonomie. (En Privatmand kan i visse Ting mere udrette end en Konge. Saa paradox denne Sætning er, saa rigtig er den. En Entrepreneur, som selv contraherer og selv lønner, kan vente større Lydighed, kan bedre faae Bedkommende til hvad han finder fornødent, end en Directeur, som ikke lønner af egen Lomme. Hiin er den sidste Instants: i alt hvad Tienesten angaaer er der ingen over ham, ingen ved Siden af ham. Bedkommende kunne ikke sige: er han fyrstelig Directeur, saa er jeg

ogsaa i fyrstelig Tjeneste: vi have begge eens Herre! Endnu mindre kunne de stole paa Reglement; thi er Entreprenuren misfornøiet, ophæver han Contracten; hver Aar, ja hvert halvt Aar kunne de adskilles. Den Gienstridige har sin Frihed, og Entreprenuren faaer nok en anden i hans Sted. Naar altsaa Schrøder har den Lykke, at en streng Orden kan herske i alle hans Indretninger, mere maaskee end ved keiserlige, kongelige og fyrstelige Theatrer, saa gaaer dette ganske naturligt til, og er ikke mere end enhver øvet Theater-Directeur kunde gjøre, om han var i Schrøders Sted. Ikke at tale om at det hele Personale ved Theatret i Hamborg ikke bestaaer af overmaade mange Personer; med det Riisenhavniske f. Ex. kan det ikke sættes i Ligning.)

Schrøder kommer paa en artig Maade til smukke Theaterdragter: han har sine Spioner ud efter smaa Fyrsters Garderobber. — Saaledes komme nogle af disse Durchlauchtigheder i det mindste efter Døden det Almindelige til Nytte.

Følgende Stykke ville Læserne finde underholdende. De ville deraf see, at der gives ogsaa Parodier i England.

Michel og Mette.

En landlig Iyrisk tragikomisk Parodie.

Oversat og lokaliseret efter

THE WHAT D'YE CALL IT?

af John Gay.

Spirat Tragicum satis & feliciter audet. HOR.

Locus est & pluribus umbris. HOR.

Personer:

Pugerup og Stavnborg, to Herremænd.	
Knibe, Regimentskriver.	
Perse, Pugerups Forvalter.	
Drøhning, Degn.	
Junker Bertel, Pugerups	Søn, i Komediens
	Michel Slye.
Claus, en Bøndekarl — —	David Skiever.
Peer, ligesaa — —	Skersant.
Chresten, ligesaa — —	Kaporal.
Jens, ligesaa — —	Foged.
Jomfru Karen, For-	
valterens Datter — —	Mette Peenslew.
Luse, Bøndepige — —	Davids Søster.
Grete, Bøndekone — —	hans Møster.
Malene, ligesaa — —	hans Vestemoder.
Anne og Maren — —	Geister af Qvinder.
Jesper og Søren,	
Bønderkarle — —	Geister af Mænd.
Jakob, Bøndedreng — —	Geist af et Barn.
Bønder i deres rette Dragt.	
Andre Bønder, som forestille	Soldater.

Første Akt.

Scenen er i en Stue hos Forvalterens.

Første Scene.

Junker Bertel. Jomfrue Karen.

Karen.

Ja min Faer tænker at narre dem allesammen; men han bliver mænd! selv narret ganske artig. Han troer rigtig, at jeg har været saadan en Gaas, og ladet Tingen komme saa nær.

Bertel.

Nei, Karen lille, du har ikke engang undt mig et Kys: du har været alt for paaholden.

Karen.

O! jeg husker alt for got hvad hun sa', Bondepigen, i Komedien jeg saae i Kiøbenhavn, Dongeschevang. Lad os bie, sa' hun, til vi er gift; saa kan han kysse mig saa meget som han gider. Nu kan De gjøre det samme.

Bertel.

Kysse dig saa meget som jeg gider.

Karen.

Nei, bie til vi er gift.

Anden Scene.

Perse. De forrige.

Perse.

Karen, Karen, hvor du har bedrøvet mig! Skulde jeg ha' tænkt saadant noget om dig? Og

De, Junker, har gjort Synd baade imod hende og mig.

Bertel.

Det er hans egen Skyld, Herr Forvalter. Han vilde jo ikke give mig hende med det Gode. Da var han bange for min Faer; men nu da hans Datter er kommen til Ulykke, nu er han ikke bange. Det begriber jeg saae mig Skam! ikke.

Per se.

Ja Snak! — Lad os nu kun see at Sagen kommer i Rigtighed. (Han kalder ind ad Couliissen.) Kommer nu allesammen, og lad mig see hvordanne I er i Stand.

Tredie Scene.

Claus, Chresten, Jens, Luse, Grete, Malene, Anne, Maren, Jesper, Søren, Jakob. De forrige.

Per se.

Jeg seer I er alle klædte som I bør. Som Komedien er, saa ere ogsaa Akteurene. Kunde I nu kun ogsaa hver sin Rolle. Stiller jer nu hen, Qvindfolkene paa den ene, og Karlene paa den anden Side, at jeg kan mænstre jer. (De stille sig som han har sagt.) Lad os begynde med Pigerne. Min Datter, giem ikke at du er Mette, du spiller en Hovedrolle. Du skal i Aften være dygtig forliebt i Junkeren; hører du? Du maa gjøre dig Flid. — Og hun, min Pige, veed hun og hvad hun hedder?

Luse.

Jh, jeg hedder Luse Haans Daatter.

Perse.

Hun hedder Pokker ikke Luse Haans Datter,
hun er jo David Skievers Søster.

Luse.

Det er Skam! sandt; jeg hedder Dorthé.

Perse.

Og I to, Grete Monses og Malene Povel's.

Grete.

Jeg er David Skievers Moster, Herr Forvalter.

Maren.

Og jeg er hans Bestemoer.

Perse.

Kan I bare jeres Rolle. Lad mig høre lidt af
den, men høit. (Han tar en Bog op og souflerer)
Na hun besvimer.

Malene (tragerende.)

Na! hun besvimer, stakkels Pige! Na!

Hielp, Dorthé! hielp!

Grete (tragerende.)

O! hun har Krampen! o!

Koldt Vand! koldt Vand! koldt Vand!

Perse.

Det gaaer brav nok; men I skal grade. Den
som ikke kan, skal saae engelsk Sennep hos Huushol-

bersten. Og nu til jer, god' Karle. Men hvor er
Skersanten?

Jakob.

Han kommer nok strax. Jeg vil springe efter
ham. (Gaaer.)

Perse til Rasmus.)

Hvor har Junkeren faaet sig denne Kiøle? den
sidder Dem got.

Bertel.

Kald mig ikke Junker; jeg er Peer Flye. Den
Kiøle har Rasmus Ellepind laant mig.

Perse (til Claus.)

Beed du nu kun dit Navn.

Claus.

Ja det skal jeg monsel ikke glemme, jeg hedder
Claus Børm.

Perse.

Hedder du saa? Ja saa kan du ikke være med
i Komedien.

Claus.

Na! det er sandt. Claus Børm er kun mit
Døbenavn. Jeg hedder David Skiever.

Perse.

Og du Chresten?

Chresten.

Jeg er Kapperal. Det kan Forvalteren nok
see paa min Mundering. Jeg skal kommandere

dem der skal skyde Desentøren, at sige paa Skramt.

Perse.

Ja jeg seer du har en rød Vest paa, og en hvid Trøje, og hvide linnede Buxer og optrukne sorte Strømper, og Jægerens Hirsfænger hængende ved en Tornisterrem, og en opkræmpet Hat, og et Bunt Penneposer i Hatten: og en Spade sat paa et Støvekøsteskab. Jo, jo, med et halvt Die kan man see at du er Kaporal. — Og du Jens?

Jens.

Jeg er Foged, jeg skal ta' Løsen, at sige paa Skramt.

Perse.

Du seer ogsaa ret alvorlig ud, at sige paa Skramt. — Nu I som skal være Geister, hvor er I? Anne, Maren, Jesper, Søren. Her er vi.

Perse.

Har I alle lært jeres Roller tilgavn?

De samme.

Ja vi har.

Perse.

Hvor er Jakob, som skal være den lille Geist?

Jesper.

Han rendte til Skersanten.

Søren.

Der kommer de.

Fjerde Scene.

Peer. Jakob. De forrige.

Perse.

Hvor har du været henne, Peer Tryne?

Peer.

Jeg fik mig et Par Støvletter. En Skersant uden Støvletter er Fias.

Perse.

Men de er jo ganske nye? Hvor fik du dem fra?

Peer.

Saa spør man Tyve.

Chresten.

Men du seer ikke frisk nok ud Skersant. Jeg skal nok faae dig rød i Ansigtet. (Han tar fat paa Halsbaandet.) Men hvad Fanden er dette for et Baand?

Bertel.

Det er en sort Silkestrømpe jeg har laant ham.

Chresten (i det han vrier.)

See nu faaer du Couleur.

Perse.

Men hold op, Menneſke. Han skal jo ikke være blaa.

Peer.

Der er kun een Ting jeg mangler, Herr Forvalter, og det er en Granadeerhue.

Perse.

Nu den skal du faae. Løb op i Gaarden, og tag en af de Brandspande, som hænger i Forstuen, og vend den malte Side for til.

Chresten.

Det var rart. Der bliver een til mig med.

(De løbe alle bort.)

Perse.

De slemme Landsoldater, som holdt sig for gode til at spille med, og narre deres Herskab!

Semte Scene.

Pugerup. Perse.

Pugerup.

Saa alting er i Stand? og Desertøren skydes?

Perse.

Han burde ikke: det er imod al Etik og Brug. En Deserteur bliver ikke engang hængt.

Pugerup.

Ja, det er got nok in reus natura, som man siger; men vi har her med en Desertør i en Komædie at bestille, seer han. Og paa Komædie gaaer det streng til. See om han ikke skal skydes, som de har narret med Brylluppet? Og hvor deilig seer det ikke ud, naar de kommer og henter ham, de store Karle! trap! trap! trap! — Han maa skydes.

Perse.

Det skeer ogsaa, naadig Herre.

P u g e r u p.

Got. Men vi faaer dog ogsaa en Geist?
 Ja, en Geist maa vi ha', og med Rette skalde der
 være flere end een. Jeg har seet en Geist i den
 Ugudelige, og i Semiremis, og en heel Slurap i den
 ny Opera, og der skal være een i et engelsk Stykke,
 som er ganske excellent. Overalt, Geister i Komedie
 er efter den nyeste Mode: sølgelig maae vi ha' et
 Par Stykker. Hvad vilde mine Naboer tænke, naar
 vi ikke engang kunde bringe et Par fattige Geister
 tilveie?

Per se.

Nu, de skal faae, og hele fem.

P u g e r u p.

Det var brav. En Komedie uden Geist er Fias.
 Men det er endda ikke nok. Der maa ogsaa være
 lidt at lee af.

Per se.

Ja tilviffe skal de høre Løier.

P u g e r u p.

O deiligt! Men faaer vi ogsaa lidt Sang?

Per se.

Det forstaaer sig.

P u g e r u p.

Herligt, herligt! Jeg vil sige ham, min kiære
 Perse, de to Venner her kommer, har i saa lang Tid
 ikke været i Kiøbenhavn, at de ingen Begreb har om

hvordanne en Komædie nu seer ud. Jeg vilde derfor gierne give dem en lille Prøve, baade af en Komædie og en Tragedie, og en Opera paa engang.

S i e t t e S c e n e.

Stavnborg. Knibe. Pugerup. Perse.

Pugerup.

Velkommen mine Venner. Er denne Forvalter ikke en flygtig Karl, der kan gjøre saadan en rar Komædie for os i den fiære Juletid? (Perse bukker og gaaer.) O der sidder et got Hoved paa ham. Men sandt at sige, jeg har ogsaa hjulpen ham en Smule. — Det er artigt nok hvor eet Menneske kan ha' mere Hjerne i Panden end det andet. — Tænk engang, vi har saa erersert Bønderne at enhver fører ganske sin egen Tale. Men det bedste er, vi har rigtig faaet os et Par Herres mænd og en Regimentskriver ind i Stykket. Og det som er det moersomste, vi skal selv spille dem.

Stavnborg.

Det var Løier. Men kan vi spille med og ryge vor Pipe?

Pugerup.

Det forstaaer sig, og drikke vor Bolle Punch til.

Knibe.

Excellent. Men taler vi da med, eller er vi dumme Personer?

Pugerup.

Vi har kun nogle faa Ord at tale, og dem kan vi snart lære uden ad, sænd Stykket begynder.

Stavneborg.

Men hvem skal sige os til naar Touren er tilos?

Pugerup.

Det skal jeg. Naar jeg tænker i skal vi tale, og derfor maae hver snart tømme sit Glas.

Rnibe.

Ja det skal jeg nok passe. Jo, jo den Rolle skal jeg nok huske.

Anden Akt.

En Sal hos Pugerup.

Første Scene.

Pugerup, Stavneborg og Rnibe sidde ved et Bord med Piben i Munden og med Glas og en Bolle Punch for sig. —

Michel Slye, Sogden, Skersanten, Bestemoder, Moster. Dorthe. Mette.

Pugerup.

Kom frem du, Michel Slye! Den Pige hær
Befyllder dig, forleden Mortens Nat
Du hellig loved' hende Egteskab,
I Vidners Paasyn. Men alligevel
Du frier til et andet Pigebarn.

Ophøld dit Løfte, Michel, eller vi
Strax sælge dig til næste Regiment.

Michel.

Na! naadig Herre, det er intet sandt
Hun lyver paa mig. (til Dorthé.) Bort din lede Løs.

Dorthé.

Saa er de alle. Først: min søde Snut!

Mit Puttelaar! — Men siden: lede Løs!

Karen.

Ik! naadig Herskab! hav Medlidenshed
Med en uskyldig Karl. Hun lyver vist.

O! Dorthé, tør du, tør du sværge paa

At han det Løfte gav? Og tør du vel

I Skumringen gaae Bromledam forbi?

Mon ei den Sorte der vil nappe dig?

Skersanten.

Hør Michel, heller bliv Soldat, min Broer.

Thi hvad er Exerceren, hvad er Krig

Imod en arrig Kiellings Skrig og Skraal?

Michel.

Jeg faaer da vel. Jeg hader denne Løs

Som en forgiftig Trolde. Ja, Herr Skersant,

Jeg tar Geværet strax paa Skulderen,

Og drer for Konge og for Fødeland,

Hvor helst det være skal. Fra Dør til Dør

Jeg heller vilde gaae, med bortskudt Arm

Og paa et Træbeen, end bortkaste mig

J saadan Tvites Favn. Ja, Dorthe, troe
 For silde du vil angre denne Synd,
 Naar du erfarer Michel Flye er skudt! —
 Grød ikke, kiære Mette!

Bestemoder.

Herre Gud!

Jeg aldrig havde tænkt den Dag at see,
 Da lille Michel blev Soldat. Jeg selv
 Har lært ham A B C. Og da hans Moer
 Ann Dorthe døde, — anden Paaskedag,
 Det bliver otte Aar, — saa sødelig
 Hun hviler under deiligt Hylbetræ —
 Hun til min Omhue Knøsen overgav.

Moster.

Grusomme Herremænd, har J da glemt
 Den Tid min stakkels Broer blev ogsaa solgt?
 Han sørged' sig ihjel. Men troe mig kun
 Hans Gienfærd vist hver Nat skal ængste jer.
 Hvad var hans Brøde? I sin Hauge han
 En usel, en tyvagtig Hare slog.
 For dette lumpne Dyr J rev ham bort
 Udaf en gammel Moders Arme, som
 Han opholdt i sit Ansigts sure Sveed,
 Men nu maae tigge. Saa den arme Jent,
 Som for et knuppet Ord blev jaget fra
 Sin gode Gaard. Min stakkels Farbroer Madt,
 Som slog igjen, da Fogden slog ham først,

I Guldstab begge to, blev bunden sendt
 Til Raskhuset. Nu skal han igien
 Vortsælges som en Kalv. Men rige Folk
 Kun lidt fornemmer til Samvittighed.

(Pugerup skænker i Glassene.)

Donner

M o s t e r.

Vel gøtter jeg mig ei med Herredrik;
 Men Gud ske Lov! jeg sove kan i Fred.

Pugerup (Efter at alle tre have drukket.)

Holdt eengang Kisten, Kielling!

Stavneborg.

Sagen er

Saa tydelig og reen —

Knibe.

Som heglet Smør.

Pugerup (Skænker igien.)

Han sælges til Soldat.

Stavneborg.

Soldat.

Knibe.

Soldat.

(Fortsættelsen følger.)

Den 6 Julii, 1789.

Dramatiske Tillæg

til

Hertha og Kritik og Antikritik.

No. 32 og 33.

Om dramatiske Rimeligheder.

Jungen Feil bær en Autor, som skriver for Theatret, mere vogte sig for, end at lade noget gaae for sig i hans Stykke, som enhver kyndig Tilskuer kan tage og føle paa er urimeligt, nemlig findes aldrig saadant i Naturen eller i Livet.

Man har lastet Baggesen fordi han indfører Tryllerie; men værre end Tryllerie er den Urimelighed, som findes i en Komædie, der skal være et got Stykke, om man vil troe Autors faderlige Følelse.

En meget rig gammel engelsk Admiral, som lever af sine Midler, bliver paa eengang fattig, fordi et Skib forgaaer og en Gaard brænder af. Ikke desmindre har han en ypperlig Forvalter; punctuel til Pedanterie, men ærlig og forsigtig. Denne ærlige og forsigtige Mand har ikke været ved sine fem Sandser, den Tid han tillod sin Herre at sætte al sin Velfærd i et Skib og i en Gaard, uden at lade begge assurere; har denne Forvalter ikke

sørget derfor, saa er han et Fæ eller en Epidub. At den der i England med Sikkerhed vil leve af sine Penge, sætter dem i Ostindiske og Bank-Aktier, og at det som har sit Folium i Banken, ikke kan brænde af, saalænge Banken ikke brænder, er bekiendt.

En anden stødende Urimelighed er derne: at Folk som paa en Prøve drive en gammel Mand næsten til Fortviøvelse, ikke bestandigen vogte ham, at han ingen Ulykke gior, men lade ham smukt allene, for at fydde sig ihjel naar han behager.

En høist forargeligere Urimelighed kan man neppe tænke sig, end naar en fornuftig Mand vælger en Spritvorts Nar, en Sjante, til sin Medhielper i een af de alvorligste Prøver. Endnu værre, at han kan høre paa, hvorledes denne Person gior hans Kone det skammelige Forslag, om hun ikke vil blive hans Maitresse.

Kan en Komedie, hvori slige Usandsynligheder forekomme, ansees som et got Stykke? Fortiener det vel, at Autor forsvarer dets Ypperlighed, som om al hans dramatiske Vre beroede derpaa?

Om Hatte paa Theatret.

Med Bekymring seer man ofte den Hinder Hatten gior i en Skuespillers Action. Naar han skal

bemestret sig den Elskedes Person, røve med Magt et Kys fra hende, og endda ikke vil slippe Hatten; naar denne eenarmede Attraa derved bliver uopfyldt; naar den Dame, som vilde give Scenen mere Sandhed, om hun kunde gjøre ham det mere vanskeligt, nu kiendelig maae sœie sig, fordi han ikke har sine Hænder frie, stakket, og altsaa slet ingen Kys vilde faae; saa maae man beklage, at slige Feil ikke anmærkes af den der ellers ex professo har paataget sig at rette alt sligt for Publikum's Dine. Er det da ingen Stool, intet Bord o. d. l., som Elskeren kan kaste Hatten paa, at han maae staae der og dingle dangle med den ulyksalige flade Trekant? Er det Elskov som tilfidesætter alting, alting, kun ikke Hatten? Kan den der lader sig henrive af en uimodstaaelig Drift, endnu tænke paa at han har en Hat?

Om rullende Senge.

At have en Seng i en Komedie kan gjøre stor Nytte. Man veed hvad Virkning Desdemona's i Othello gjør. Hos os er det noget ualmindeligt, og derfor gjør et Stykke med Seng i, Lykke. Men denne Lykke bliver des større, naar Sengen tillige kan gaae af sig selv, og rende ind i Coulissen som en Rakelak. Derom taler da hele Byen, Speil-Scenen i Zemire

og Azor o. d. s. er ikke mere tryllende end dette, og det dækkede Bord, som i forrige Tider kom op af Theaterkielderen. Ah! det er dog saadant et deiligt Stykke! Ah! naar Sengen feier affted, som Ganden var efter den, det er alt for rart! det er allene to Mk. værd! Saadant faaer man ikke at see i de andre Komedier! Det kan man kalde Kløgt!

Den Autor, som ikke agter at vinde Publikums Yndest, ved saadanne Konster, indretter sit Stykke saaledes, at de Meubler, som ikke mere skulle sees i det Følgende, komme til at staae saa langt tilbage, at det faldende Dækken skjuler dem. Men da taber man og een Hielp, til at trække Folk og faae sit Arbeid udraabt, som noget af øverste Skuffe.

Overalt skal det være en sand Nødvendighed, som tvinger en Autor til at indføre slige Sager. Et Barn, som er ganske uvæsentligt i Stykket, en Person man aldeles ikke behøver at see i en Seng, besvier ham ikke til at forestille saadant Meuble. Det gjør ufornsøden Tummel for Vedkommende paa Theatret; det volder maaskee Bekostning, det drager Tilskuernes Opmærksomhed fra det, som ene bør kunne hæfte den paa sig: og det gjør Autor mistænkt for at bruge Konster, til at lokke Tilskuerne, og skjule Stykkets Nøgenhed.

Michel og Mette. (Fortsat.)

Skerfanten.

Saa skynd dig og adlyd dit Herkabs Bud,

Mette (knælende.)

Al! see hvor lavt jeg maae fornedre mig.

Med ydmygt Knæfald, det jeg havde tænkt

At prøve først paa Brudeskammelen,

Jeg be'r de gode Herrer alle tre,

At tage al den Fattigdom vi har,

Og lade os beholde Kiæresten.

Til blodig Kamp er Michel ikke sødt.

Han kan ei drukne Kattetilinger,

Og skulde skyde Mennesker ihjel?

Dorthe.

O Michel, Michel red, o! red dit Liv,

En kiærlig Hustrue skal jeg være dig,

Og dese dine Vyrder Nat og Dag;

Jeg troligen skal spinde, karte Uld,

Og holde vore Glutter reen og tør.

Du takker Huse og jeg binde kan:

Vi begge to nok tiene skal vort Brød.

Mette.

Nei, Michel, nei, hør ikke paa den Tøs.

Blid, jeg kan sye, jeg har min Navneklud.

Jeg taaler Hede, Kulde, Slud og Regn.

Ja bedste Michel, vi vil følges ad:

Hvor langt du end marscherer, jeg gaaer med,
 Som i den glade Høst jeg stod hos dig,
 Saa skal jeg staae hos dig i Leieren.
 Paa denne Arm dit Hoved hvile skal:
 Og dette Forklæd værne det for Regn.
 Af reneest Halm jeg reder dig en Seng,
 Og stopper hvert et Hul i Teltet til.
 Jeg Grise vogtet har i Regn og Storm,
 O! skulde jeg da mindre pleie dig?

Michel.

Ak, Mette, kan du lade Riven staae,
 Og gaae for min Skyld fra den grønne Eng?
 Ah! kan du see saa mangen raff Soldat,
 Og blive Michel tro? Ja kan du see
 Saa mangen ung og yndig Officeer,
 Og høre hans de sukkersøde Ord,
 Og blive stakkels Bondemichel tro?
 Siig, taaler du Kanoners Tordenskrald,
 Og Eeder, som et Hjerte bæver ved?

Pug er up (skienker i og drikker.)
 Lad Løsen sættes hen.

Stavneborg.

Hun sættes bår.

Knibe.

Min Mening er — at hun maae sættes fast.

Dort he.

O Love, som ei giver Elskov Lov (*)!
O Drift, som Lovens Magt fordrive vil!

Uden Scene.

En Soldat. De Forrige.

Soldaten.

Ekersant, nu Desertøren funden er,
Og bunden venter han din Komme.

Ekersanten.

Got.

Kom, Michel Flye.

Mette.

Ak! tag mig, tag mig med!

Bestemoder.

Stop, giftesyge Løs!

Moster.

Hvad tænker du?

Din Moer i denne Uge vasse vil.

Mette.

Da maae hun gjerne pladske uden mig.

Ti Mødre og ti Basseballer jeg

Lod staae, for een saa yndig elsket Knøs.

O uretfærdig Ret!

(*) Disse Scener især skulle gjøre Tragedierne,
og de deri brugelige Ordspil latterlige.

Michel.

O Tyrannie!

Kan jeg forlade hende?

Mette.

Og jeg ham?

Michel.

O mørke Dag!

Mette.

Ja, Gud veed, den er mørk!

Michel.

O haarde Dag!

Mette.

Hvor du er haard!

Michel.

Og grim!

Mette.

Naar Mænd af Stand forlade Kiæresten,

De skrive Breve fuld af livlig Trøst.

Men af hvorledes skal han trøste mig,

Naar han ei skrive, jeg ei læse kan?

I strenge Herrer, vore Hænder skal

Fortolke vore Smerter og vort Haab.

(Hun slaaer sin Haand i hans.)

Som disse Hænder enede I seer,

Var Michels og hans Mettes Hjerte eet.

Michel (i det de slippe hinandens Haand.)

Som disse Hænder voldsomt skilles ad

J skiller os i dette Dieblif.

Mette (i det de giver hinanden Haanden igien.)

Som disse Hænder atter enes her,

Saa Mette med sin Michel samles skal.

Michel (i det han slæbes af Skersanten bort
til een Side.)

Et Dickast endnu!

Mette (i det hun slæbes bort af Fruentimrene
til den anden Side.)

Et Afskeds Smil!

Michel.

At skilles ad er haardt!

Mette.

Og grumt.

Michel.

Ah!

Mette.

O!

Puger up. (Kienker i og de drifker.)

Lad os allene, Foged.

Stavneborg.

Ehi vi tar

Den Sag i Overlæg.

Knibe.

J Overlæg.

(Fogden gaaer.)

Tredie Scene.

Sem Geister kommer ind efter hverandre.

De forrige.

En voren Geist (Jesper.)

Jeg er Hans Peersens Geist. Med Engstelse
 I skal fortryde I min Død har voldt,
 Med fælles Overlæg I solgte mig:
 Af Græmmelse mit unge Liv svandt hen.
 Derfor du både skal — og du — og du.

En anden voren Geist (Søren.)

Jeg er Jens Lørves Geist. For hastigt Ord
 Med fælles Overlæg I jog mig fra
 Min gode Gaard: jeg sørged mig ihjel,
 Og nu anklager dig — og dig — og dig!

En tredje voren Geist (Anne.)

Jeg er Hans Peersens gamle Moer. Da han
 Blev revet fra mig, usel Fattigdom
 Og Sorg nedtrykte mig. Min Skygge nu
 Skal kræve Hævn af dig — og dig — og dig!

En fjerde voren Geist (Maren.)

Jeg er Mads Madsens Hustrue. Eders Dom
 Til grusom Fængsel rev min Mand fra mig,
 Og jeg ved Hielp af venligt Strømpebaand
 Sif Ende paa mit kummerfulde Liv;
 Derfor jeg nu til Regnskab kræve skal
 Dig grumme Herr emand — og dig — og dig

En lille Geist (Jacob.)

Jeg er Mads Madsens Børn, min arme Moer
 I sort Fortviølelse aflived' mig,
 Det skal du bøde for — og du — og du.

Puger up.

Hvi skotter I til mig med meelet Fæs?

Hvi ryster I de skulte Hoveder?

Jeg har ei gjort det.

Stavneborg og Knibe.

Heller ikke vi.

Første Geist.

I tre.

Anden Geist.

I tre.

Tredie Geist.

I tre.

Fjerde Geist.

I tre.

Femte Geist.

I tre.

En af Geisterne (Anne.)

(Synger i en gyselig Tone.)

I Lygtemænd, Nisser og Trolde,
 I Spøgelsler, Geister og Skygger,
 Som rykende Rædsel forvolde
 Hos dem, ingen Uskyld betrygger;
 Og du med det røde Haar,

Som vældigste Rytter kan ride,
 O møder og medbringer Angest og Qvide
 Til Pugerups syndige Gaard!

Chor af Geisterne.

De komme med Ergstelse, Baande og Qvide
 En gyselig bævende Sleng!

De komme, med iiskolde Hænder at slide

Den svedige Dyne fra Syndernes Seng!

(Geisterne dandse omkring de tre ved Bor-
 det, som løbe forstrækkede udaf den ene
 Dør, og Geisterne udaf den anden.

(Ende af anden Akt.)

Theater-Nyt fra Paris.

Paillardelle spille for en Tid siden i Paris Zar-
 pagons Skriinscene i Gniieren med saa megen
 Barme og Sandhed, at man raabte Ancora, og
 han maatte spille den endnu engang: en Ere som
 ikke mange have havt.

Theatre de Monsieur. To nye Stykker ere
 her opførte med Bisald: le Conseil imprudent
 en Omarbejdning af Goldoni's Un curioso acci-
 dente, og L'empresario alle Angustie, den første en
 Komædie i 2 Akter, og den anden en Oprette,
 Musikken af Cimarosa, dog er og en Scio af Gu-
 glielmi, en Rondeau Giordani o. a. m. indrykkes

End videre *Orgon dans la lune*, Operette omarbejdet efter *Goldoni's il Mondo della luna*. Musikken er tagen af *Paisiello's Credulo deluso*. Denne store Komponist har brugt i sin *Frascatana* adskilligt som tilhørte *il Credulo deluso*, saasom *Echo-Arien*. Stykket har nogen Lighed med den sværmende *Philosoph*.

Comedie Françoise. Den 24 April blev første Gang opført, *La fausse apparence ou le Jaloux malgré lui*, Komedie i 3 Akter og i Vers.

Theater-Nyt fra London.

Theatret i *Coventgarden* Skuespilhuus er ny bygget, og har faaet en fremgaaende Kunding imod *Parterret*, saa at de spillende og syngende Personer desbedre kunne høres ved at komme længere frem.

Mistress Jordan, Skuespillerinde ved Theatret si *Cheltenham*, fik af *Directeuren* paa *Publickums* Begne et særdeles smigrende Taknemmeligheds og *Agtelsesbeviis*, nemlig en *Medaillon* til et Halsbaand, paa den ene rigeligen besat med *Perler*, og i Midten den komiske *Muses Billed*, paa den anden Side en *Oval indsluttet af Brillanter*, og i Midten paa *hviid Email* med *Guldbogstaver* en passende *Inscription*.

En Farce oversat af det Tydske: the Doctor and Apothecary, er paa Theatret i Coventgarden i det sidste Theateraar 25 Gange bleven opført.

Iblant dem, som skrive for de engelske Theatrer, ere Generalerne Conway og Burgoyne.

Exempel paa hvad en Autor vover, som nedlader sig alt for lavt, har man seet i Bristol. Skuespillerseelskabet i Bath førte ugentlig engang til bemeldte Naboestad og spillede Stykker. Iblant andet indførte de den famøseste Fiskerkierling i Bristol, paa det naturligste og med almindeligt Misfald. Men een skønne Dag fandt de denne Heltinde i Spidsen af det øvrige Mandskab paa Torvedet, som angreb Postvognen med en Generalsalve af raaden Sild og deslige. Det var just Alexander den Store, Roxana hans Dronning med sine Tomfruer, og de øvrige macedoniske og persiske Personer, som maatte give tabt for denne Thalestris. Dog da de havde lovet aldrig mere at lade det mindste Fiskeragtige finde Sted i deres Komedier, blev Freden sluttet, og det tilfredsstillende Amazone-Corps sendte dem en Deel Flønder til Aftensmaaltid.

The Child of nature (Naturens Barn) et Stykke efter det Franske af Mad. de Genlis, er uagtet dets Franskhed bleven 29 Gange opført i sidste Theateraar.

The Prophet, en Operette, bygget paa en østerlandsk usandsynlig Plan, har gjort Lykke.

I Madins Lampe en meget yndet Pantomime indførtes et Slagsmaal imellem de bekiendte Boxer Zumphreys, Mendoza o. fl. efter den brugelige Maade, Publikum til stor Behag. Saa forskiellig er Smagen, og saa snildt vide Entrepreneurerne at benytte sig af Dagens Historie til at faae fuldt Huus.

Er det et Beviis paa en Komedies særdeles fortrinlige Værd, at den opføres i høitidelige Anledninger?

Der som dette Spørgemaal skal besvares med Ja, saa er Holger Danske, den epigrammatiserede og paroderede Holger Danske ogsaa en herlig Oper, og Operer ere ikke saa foragtelige, som man af særdeles menneskelige Grunde vil gjøre dem til. Thi Holger Danske har havt tre usædvanligt glimrende Aftener.

Hvad ellers denne Grund angaaer, da veed enhver paa hvilke tilfældige Omstændigheder det beroer, at dette eller hiint Stykke til en vis Tid opføres eller ikke opføres, ofte eller sielden kommer frem, med overordentlig eller ordentlig Flid spilles

o. s. v. Ikkun dem der ikke vide bedre, maae man indbilde at det er Stykkets Værd, som bestemmer dets lykkelige eller ulykkelige Skiæbne, helst i Henseende til Tiden da det skal opføres. Den som i saa mange Aar som jeg, har kiendt Theatret, og seer lidt bybere, end paa Plakaten, veed hvad han skal tænke, naar han hører ansøre slige Argumenter.

At ved en høitidelig Leilighed, det sidste nye Stykke spilles, som formedelst denne Nyhed kan interessere dem der ikke have seet det, er jo ganske naturligt.

En Autor til et Stykke, som det hele Publikum, med alle sine mangfoldige Kiendere, ved de fleste Stemmer forlangte at see, kunde af denne Omstændighed drage sikke Slutninger til sit Arbeids fortrinlig store Værd: og endda maatte der ikke være mindste Skygge af Rimelighed, at Uysgierighed at see det havde Deel i denne Forlangende.

Den 15 Julii, 1789.

Dramatiske Tillæg

til

Hertha og Kritik og Antikritik.

No. 34 og 35.

Om den Rahbekske Udgave af Holbergs Komedier.

Længe har man talt om, at Hr. Rahbek stod i Begreb at udgive Holbergs Komedier. Man frygtede at det vilde gaae med denne Udgave, som efter Rygtet, engang forhen har været paa Tapetet, nemlig at Stykkerne skulde forandres, i Henseende til adskillige Steder, som nu ikke passe eller klinge ilde: og at Holberg derved vilde — man tilgive mig Ordet undholberges. Dette havde nu været en sand Ulykke; thi den udsdelige Digter ikke allene, men ogsaa hans Tidsalders Karakteristik, havde tabt derved, og tilsidst havde vel den tydske Ufsik funden Sted, at den første Autors Arbeid og Fortieneste var bleven glemt, og den anden eller tredie Omarbejder havde sat Stykket paa sin Regning.

Hr. Rahbek har ved sin Bekjendtgjørelse af den Udgave han, med allerhøist Understøttelse, vil besørge, viist hvor lidet man i hiin Henseende har at frygte. Han taler ikke om en Løddels Foran-

dring i Terten selv; men allene om Rettelser af Autor selv, og alt hvad ethvert Stykkes Historie angaaer. Han har tillige forpligtet sig til at anvende alt hvad Udgaven indrenter, til dens Forskønnelse. Den hele Anmeldelse lægger den roesværdigste Uegen- nyttighed og Midkiærlighed for Dagen: og da Manden har Midler, og bruger dem paa en liberal Maade, saa kan der ingen Skygge af Tvivl være om denne literariske Patriotismus's Reenhed.

Han stifter sig altsaa ved dette Verk et uforgængeligt Ereminde: og jeg lykønsker ham dertil paa det oprigtigste. Og ligesom han flere end eengang har yttret den Tanke, at jeg, for en Aarsags Skyld, som jeg ikke bør udskrive, maatte lade Dramatiken være; saa haaber jeg ogsaa at dette høist berømmelige Arbeid vil hindre ham fra at nedlade sig til dramaturgiske Smaating.

En Solbergs Udgiver og Commentator; en Mand, som er nu ham hvad en Pope og en Warburton vare Shakespear, hvad en Voltaire var Corneille; han kan nu ikke mere, uden derfor at hiemsøges af sine Kollegers og den nordiske Plautus's Manes, lægge Mærke til saa yderlige Mikroskopier, som Theaterartikelen i Minerva alt for ofte har værdiget sin Agtpaagivenhed.

Lad da vore Skuespillere eengang faae en Slags Kritikferier; lad Publikum og Directionen

blive de eneste Dramaturger; lad os i det mindste en Vinter eller to see hvorledes det da gaaer. En stor Deel af Thalie's Præsteskab behøver ikke at veiledes eller opmuntres; de som man er en Ven af, kan man jo privatim give sit lille Raad, uden at fremstille dem for det hele Publikum. Og hvad, om der nu fandtes de, som slet ingen offentlig Censur agtede?

Kort sagt: den Mand som nu ved, saa at sige, at betrygge Holbergs Udødelighed arbejder paa sin egen; den Mand, som til at sætte Holbergs dramatiske Muse i sin fulde Glænde, behøver al sin Tid, maae ikke mere nedlade sig til slige Mikrosogier. Den som sætter den største Mand den danske Thalie har havt, et værdigt Vresminde, har andet at bestille end at lægge Mærke til Action, og Actionens Smaating. Den Mester, som danner en mageløs Statue, maae ikke lodde Spænder.

Alt hvad man efter det ædle Foretagende, som Hr. N. nu hengiver sig til, kan tilstaae ham, er dette: at han vedbliver med sine dramaturgiske Samlinger, og med ny opførte Stykkers Bedømmelse i Minerva.

En Ting maae jeg endnu bede om. De Kobber, som skulle ledsage Stykkerne, bør ikke allene være vel stukne, men de bør og tegnes med en Hogarths, en Chodowiecky's, en Peter Cramers

Hand. De bør ikke være Kopier af Scener, som de spilles paa Theatret, men forestille hvad man vilde see i Livet selv.

I London kappes Malerkonsten nu med en Garrick og en Siddons Talent, om hvilken kan komme Naturen nærmest, i at udtrykke de Lidenskaber, de Situationer, Shakespear skildrede med Ord. Lad vor Holberg i det mindste have en Deel af denne Lykke: lad der og gives Udkast til flere end een Scene i hvert Stykke, og af flere end een Haand: og lad os omsider høre hvilke Mænd der have tilkiendt enhver Tegning den Ære, at stikkes og sættes ved Siden af en Holbergs Mesterarbejder.

Om Lysning i Parterre.

Mr. Preisler melder i sin Reise-Journal om flere end et Theater, hvor ingen Lyskroner hænge over Parterret, og bevidner den herlige Virkning saadant har gjort.

Jeg selv saae 1766 i Leiden et stort Fyrværkerie, som i Anledning af, at Prindsen af Oranien var bleven fuldaarig, blev given paa een af Stadens Kanaler. Rundt omkring Fyrværkeriet vare alle Huse, i alle Etager, illuminerede. Naturligviis var alle Raketter og Piules og Chiffrens

Ik saa mat, som et Lys i et Værelse hvor Solen
skinner.

Det var altsaa meget at ønske, at de Lyse-
kroner, som hænge over vort Parterre, gik ind,
maaskee paa den ene nær, som hænger længst fra
Theatret.

Fordelene heraf vare mange og store.

1.) Disse fem Lysekroner bidrage til at fylde
Huset med Damp.

2.) De tage Synet fra endeel af de to
øverste Rade Loger.

3.) De kaste et falsk Lys paa Theatret.

4.) De volde en unødvendig Udgift.

Skaden derimod var følgende.

1.) De der kom ind i Logerne, kunde ikke
see. — O! hvad det angaaer, da kunde Lysningen
fra Gangen af tiene til Veiledning. Og hvad,
om hver Loge fik sit Lys paa saadant Sted, at det
ikke kunde skinne langt uden for, end lige paa Theatret?

2.) De Damer der sadde i Logerne kunde
ikke see sig om, ikke kiende nogen i de andre Loger,
ikke hilse nogen der eller i Parterret. Ja det var værre!
Dog dette Tab blev opveiet af mindre Distraction.
Stykket, Skuespillere, Musikken, Dandsen, alting
vandt derved.

3.) Velbemeldte Damer kunde ikke sees.
Følgelig vare saa mange Undigheder idel Lys under

en Skieppe. Dette var det allerværste. Denne Skade kan intet i Verden opreise. Derfor er det nok bedst de fem Lysekroner — forges med syv til.

Om Hatte i Pladsloger.

Der gives stedse et stort Tal velværende og artige Personer, mest iblant de Smukke af alle Stænder. Det ere disse, som naar de gaae i een af Pladslogerne, have ikkun liden eller slet ingen Pynt paa Hovedet, for ikke at være dem der sidde bag ved, til Hinder. En stor Hat, som ret synes at være udsøgt til at betage andre Synet, kan paa dette Sted ikke undskyldes med andet, end at man ingen anden Pynt har. Den Dame, som tør lade sig see uden saadant et Telt paa Hovedet, vil med Fornøielse lade dette Misundelsesfildt, saavel som Fiedrene, Kringelsløiserne og alt det øvrige bort, som de der sidde bag ved, i det mindste Chapeaunerne ønske var paa Hekkenfeldt.

Resten af Michel og Mette.

3anden Akt skal David Flye skydes ihjel, og tar en bevægelig Afsked, men faaer Pardon. Skerfantent gribes nu selv, som den der har stiaalen

Degnens sorte Buxer, for at gisre Støvletter af.
 Da Dorthe tilstaaer at hun har løiet paa Michel,
 forenes han med sin Allerkjæreste. Men Sogne-
 præsten, som Pugerup har sendt Bud efter, vil
 naturligviis ikke laane sin Kiortel til saadant Brug.
 Herremanden bliver vred. Endeligen lader Præsten
 ham vide, han vil nok vie dem, men i et Sidedam-
 mer. Pugerup og hans Venner tillade det, men
 Døren skal staae aaben. De seer altsaa hele Cere-
 monien. Da alting er forbi, kommer Forvalteren
 ind, og beretter sin naadige Herre, at Junkeren er
 for Alvor viet med hans Datter; at han har havt
 Kongebrev, Forlovere og alt andet tilrede, og at
 de Friheder den unge Person har taget med sin
 Datter, have nødt ham dertil. Det unge Par
 aabenbare nu Forvalteren, at disse Friheder ere
 opdigtede. Han er desmere fornøiet, men den
 gamle Pugerup beder Pokker tage saadanne Rome-
 dier. Hans Kollege minder ham, at han giver
 der saa mange Repliker, og har ikke eengang skienket i
 for dem. Det Hele sluttet med en Dands, og Deg-
 nen siger Epilogen: den korteste jeg veed.

Bort Stykke lære skal en Sandhed; men —
 De har Forstand nok selv at finde den.

Theaternyt fra London.

De noble Passioner oversat af det Tydske, ere blevne opførte i London, men udpebne sørend Stykket var til Ende. Saa forskiellig er Smagen.

Sperhusets Brand sammesteds har været den græffeligste Ild, som har været til. Alle grædske, og den hele romerske Republik er brændt op i een Nat. Alexander den Stores, Julius Cæsars og mange flere Monarkers Garderobbe er fortæret. Den hele Østen kan siges at være afbrændt: Himlen med Soel og Maane og Stierner blev Luens Rov, og af det hele Helvede blev ikke en Vind tilbage. — Alvorlig talt, saa skal det største Tab bestaae i en hvist fuldstændig og mageløs Samling af Værker, af ikke meget færre Genera og Species end Linnees Natursystem. (Af britt. Merc.)

Hvad er den styggeste Plet i en saa kaldt Originalkomedie?

Om en Komedie var for Resten fuldkommen god, saa er det nok til at sætte den iblant] de maadelige, naar det moersomste Indfald i det hele Stykke er kaalet udaf en Bog, som endnu ikke findes oversat i Modersmaalet.

Lærde Tyverie er en hæffelig Ting, først fordi det er en Uredelighed, og den er altid fordømmelig, om end ingen tabte derved; dernæst fordi den lærde Tyv derved tilegner sig en Ære, som ene og allene kommer den Bestiaalne til; og endeligen fordi den der saaledes pryder sig med stiaalne Fiedre, derved lægger en fornærmende Tanke om Publikum for Dagen: han maae enten troe at det er uvidende nok til at ikke blive dette lærde Tyverie vaer, eller at de der opdage det, tænke slet nok til at see igiennem Fingrene dermed.

Den Autor, som har gjort sig saadan en Brøde skyldig, bør smukt holde sig i Skindet, og ikke gjøre Støi. Hønen kan kagle over sit eget Æg; men Monsieur Gøg, som drikker fremmede Æg, holder sig derved smukt stille.

Det Stykke, som saaledes moerer med et stiaalet Indfald, ligner den Skønhed, som har alle muelige Yndigheder, undtagen en Næse: naar denne er laant, saa maae hun ikke gjøre Fordring paa en Plads iblant de Smukke.

Den Autor, som ikke kan blive saadan en styg Plæt i sit Stykke vaer, ligner den Elsker, som Holberg i sine Fabler taler om; som ikke kunde see at hans Kiæreste var eensiet, førend han havde været udenlands, og saaet sin Kiærlighed svalet.

Den Fader, som har ikkun et Par smaa Børn, seer ikke letteligen hvad Skavank de have: han har endnu ingen anden Bevist paa sine Lenders Kraft. Men den, som har allerede en Hoben Børn, og raske Dreng og Piger nok at være stolt af, mis-kiender ikke den som er en Skifting iblant dem, og bliver ikke vred, naar man siger at den har Skavank.

Ingen Autor er ømmerejover sine Produkter, end den som har kun lidt at opvise, som ikke har frembragt det der kan holde ham skadesløs for hvad han ikke indlægger Vre med. Det lidet han har skrevet er stet; men det er det eneste han har: rør ved det, saa rører du ved hans Siel: tag ham det, saa tager du ham alting. Om en Holberg kan man gierne sige hans Usynlige, hans Pernilles Porte Frøkenstand og flere Komedier ere maadelige, uden at derfor hans Vreminde roffes. Men med en Begynder, med een som endnu intet har leveret, der vil sige noget, endnu ikke eet theatralsk ægte Originalarbeid; han kan ikke taale at høre dem for- agtes, uden at stride som for sit Riød og Blod.

Og saa kan han have en Ven som raaber: Ubi plurima nitent haud ego paucis offendar maculis. Men da svarer man ham: det er got nok, men her tales om en Plæt midt paa Næsen.

Om Auteurs Udfordring.

Vi have i disse Tider oplevet det Særsyn, at den ene Theaterdigter har opfordret den anden til at lade et Stykke holde Beddeløb; nemlig at begge Komedier skulde opføres efter hinanden, og saa skulde det vise sig, hvilket af dem trak mest Folk, ergo var det bedste.

Et saadan Forflag kan ikkun den gjøre, som den højeste Grad af Forsængelighed har betaget Synet, saa at han ikke mere har kunnet blive alt det Latterlige vaer, som falder paa den, der tør provocere paa saadanne ubevissende og praleragtige Experimenter.

Den der anseer et fuldt Huus for et Beviis paa et Stykkes Godhed, anseer nok ogsaa Theaterdigternes Muser for Malkekøer, hvis indbyrdes Fortrin beroer paa, hvilken der giver den bedste Indtægt. Men den der er ved koldt Blod, kan see hvor lidet fuldt Huus, eller ikke fuldt Huus, beviser, og paa hvilke tilfældige Aarsager dette beroer.

En værdig Autor har Owens Grundsætning: han veed han befalder ikke alle Læsere, men alle Læsere behage ikke heller ham. At han ikke har et heelt Huus fuldt af Tilskuere, det kan ligge i ham, for saa vidt han har Fiender og Misundere; og da beviser det ikke meget imod hans Stykke; det

kan og ligge i dets Maadelighed. Men er det et af de strenge moralske, hvorved f. E. de Store eller Middelfstanden revses paa en søkelig Maade, saa er det just et Beviis for og ikke imod dets Værd, naar Loger og Parquet ere slet besatte: saa gior det Birkning; saa er det ingen Caricatur, der gior Synderne sikre. Den tredie Aften, da Egteskabsdievelen blev opført, lode et Par Herskaber tage Loger til deres Kammer- og Stuepiger: og da sidste Gang Goldoni's Huset i Oprør blev spillet, leiede een af vore store Rixbinænd en Loge til alle sine Domestiker. Slige saa kaldte Smaating ere for den Autor, der skriver til virkelig Nytte, mere smigrende end Konstdommerbifald. Om det kun var een brav Mand, erkiender en Komedie for det den skal være, for et troe Speil; saa har Autor allerede opnaaet sin Hensigt.

Hvad Folk kan lære af en Komedie, bør være det vigtigste Spørgsmaal; thi moralsk Nytte skal den stifte. Ellers er det stulta gloria. Kunne de slet ingen Ting lære, uden den saare skønne Sandhed, at Kiærlighed kan drive Kavalerer til at forklæde sig som Bønderkarle, saa har man just ikke giort Publikum stor Nytte. Lærer man en anden Sandhed: at Rigdom ikke er at foragte; saa er Nytten ikke heller stor: thi ikke een af 10000 behøver at mindes paa denne Sandhed.

Naar man siger: at moere er ogsaa en Hovedhensigt; saa svares, at moere var ogsaa Olger Danskes Diemeed. Moroe beroer paa Smagen, og Smagen erkjender ingen Lovgiver, allermindest middelmaadige Auctorer.

For at tale endnu et Ord om fuldt Huus, da kan den ene have større Overtalelses Evne og flere Venner end den anden. Dog derom mere en anden Gang, naar jeg finder Anledning at fortsætte disse Blade.

Hvad er det letteste Arbeid for en dramatisk Auctor?

Intet er lettere, end at skrive en Continuation af en Komedie. Der har man allerede den halve Plan og de fleste Karakterer, altsaa det halve Arbeid. Hvad koster vel mere, at bygge et Huus fra Grunden af, hvor aldrig Huus stod, eller at sætte et Par Etager paa det, som allerede staaer?

Den Auctor, der allene har gjort saadan en Hale til en Komedie, maae smukt lade være at hovmode sig med saadanne ny Etager. Der er Forskiel imellem at danne og lappe.

Om de dramaturgiske Samlinger.

Jeg har bladet i det tredie og fiende Hefte af de dramaturgiske Samlinger, og iblant andet seet hvilken Stof mine dramatiske Tillæg have givne Hr. Rahbek til at sammenskrive disse Samlinger, og med hvor mange Ord han svarer paa mine. Uden at ville indlade mig i at bedømme det Hele, maae jeg kun erindre, at det er ikke Umagen værd at sætte Hr. Rahbek paa denne Maade i Stand til at fylde hele Hefter.

Afskeed.

Den Hensigt jeg havde med at udgive de dramatiske Tillæg er opnaaet. Jeg vilde vise, at vor Dramaturg intet mindre var end et Orakel; hvor lidet han har af den Upartiskhed en Dommer bør have; hvilke Urigtigheder, Fordomme og Magtsprog han tillader sig; hvor ofte tomme Autoriteter lede ham, istedet for Sandheds Følelse; hvilken Kunst han gjør af en Ting, som aldeles ingen Banskelighed har, for den der kun besidder en sund Forstand, rigtige Følelser, og har seet og læst en Deel i dette Fag; hvor ringe den Nytte er, han virkeligen stifter, og hvor nødvendigt det var, at hans Domsstoel ikke var den eneste. Jeg veed at den upartiske Deel af Publikum indseer det, og har funden de anførte Prøvebeviis talrige og kraftige

nos. Altsaa har jeg intet mere at ønske i denne Betragtning.

En anden Hensigt var at forsøge mig ogsaa i dette Fag, som i saa mange andre. Jeg vilde dramaturgiskere som en Amateur, medens Hr. Rahbek sysselsætter sig dermed paa Virtuoso-Fod. Jeg er aldeles ikke misfornøiet med disse Forsøg: de gjøre min Pen ingen Skam.

Den Tid jeg har vendt paa disse Blade, kan ingen Nærindig opholde sig over. Først maae jeg bemærke at alle slige Arbejder koste mig saare liden Tid eller Hovedbrud. Og dernæst haaber jeg dog, man høigunstigt vil bevise mig den Grace, at tillade mig ogsaa en Smule Recreation: og min Recreation er Forandring i Arbejde. Jeg besøger ingen Klub; jeg er ikke i noget dramatisk Selskab; jeg hverken trakterer, eller gider ladt mig traktere; jeg spadserer ikke; jeg spiller ikke; skal jeg da slet ingen Fornøielse have? Og maae jeg da ikke søge denne Fornøielse undertiden i at gaae paa Komedie, eller i at skrive dramatiske Tillæg, eller i at om- eller udarbejde Skuespil?

Et tredie Niemeed var at forsvare de Skuespillere, som skeede Uret. — Men denne Hensigt lod jeg snart fare. Hr. Rahbek er og fra den Tid af bleven særdeles artig imod dem, han ellers ikke havde værdiget synderlig Opmuntring.

Jeg ender nu dette Skrift, og overgiver alle theatraliske Personer igien i Hr. Rahbeks dramaturgiske despotiske Haand. Alle de Lesere, som have bæret Bladet med deres Yndest, erkiender jeg mig derfor høiligen forpligtet.

Jeg advarer stutteligen Hr. Rahbek, at han ikke raaber Triumph, og lader sig mærke med at han med sine mange Ord, sine Voces prætereaque nihil har bragt mig til at holde op; det mindste Ord, saa er jeg hos ham igien, men ikke paa en Maade som er ham behielpelig til at fylde hele Ark med Udflugter og Bæv, under Navn af dramaturgiske Samlinger. Vil han faa dramaturgisk Raal, saa see han selv til hvor han faaer Flek fra.

*

*

*

Bussemanden er nu omarbeidet under Titel af Brantenburg; den har nu 15 Personer istedet for 5; Staverup, Fruen, Frøkenen, den gamle rige Onkel Brantenburg; Lieutenant Valerius, Bølette, Vernille, Henrich, Lars, Jesper, en Modehandlerinde, Kræmersvend, Skoemager, Stræder og Underofficer. Naar det kommer paa Theatret skal jeg i Forveien have den Ære at tale et Par Ord til det retsindige og ædelmodige Publikum.

Den 5 August, 1789

